

עלון

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא
דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א,
מספריו הק' ומכתבי תלמידים

שנת תשע"ד

בשער

הנה שמנו על לבנו שישנם הרבה חידושים נפלאים והנהגות מופלאות מרבנו בעל האילת השחר שליט"א שהתפרסמו במאות ספרים שונים, אולם אין יד כל אדם משגת, ועיי"כ אמרנו לכנס אותם ולסדרם עיי"ס הפרשיות, ובעיקר הבאנו דברים שלא נתפרסמו בספר אילת השחר עה"ת, [ולפעמים הבאנו דברים שהוסיפו נופך על מה שנכתב באילת השחר עה"ת]. כמו"כ הבאנו בכל שבוע ענין מהפרשה והרחבתו מדברים שאמר רבנו, והכל הוא מעט מזער מתורתו הגדולה, רק כפי המעט שמכיל הגליון.

וכן הבאנו מדור יומא דהילולא, שהוא זכרון לאותם שהיה רבנו שליט"א קשור עמהם, אם כתלמיד, אם כידיד ואם כרב, והבאנו רק מה שהגיע לידנו בקשר שהיה לו עמהם, וודאי שיש עוד הרבה ענינים והרבה רבנים שהיה קשור עמהם, ולא הגיע לידנו לעיי"ע. החל מגליון 10 הבאנו בכל שבוע הלכתא רבתא דברי הלכה מרבנו, ובעיקר מדברים שנאמרו בשיעורי הגאון הגדול רבי בן ציון פלמן שליט"א.

זכינו ליכנס קמיה רבנו רבן של ישראל שליט"א, והצגנו בפניו את הרעיון, ואמר לנו **ישר כוח** וחזק אותנו בזה. וכן זכינו ליכנס קמיה דמרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ועודד אותנו רבות.

וכאן התודה והברכה לכל אלו שמסיעים בידינו תמידים כסדרם, ובפרט לנכד רבנו המופלא שליט"א שהעביר את שבט ביקורתו על רוב הדברים הנכתבים כאן, והורה לנו מה לרחק ומה לקרב, וכמו"כ פתח בפנינו את אוצרות זכרונותיו מזקנו רבנו שליט"א.

וכן הודאה מיוחדת לכל תלמידי רבנו שפתחו את אוצרתיהם בפנינו בטוב עין מופלאה, ימלא ה' כל משאלותיהם לטובה ולהגדיל תורה ולהאדירה.

ובזה תבוא הודאה לידידי היקר הרה"ג רבי מ"מ שליט"א שמסייע רבות בכל עניני הגליון בעצה ובתושיה ובכל הענינים.

וכן תבוא לכל אותם שרוח בהם שנדבו לבם להזיל מכספם למען הפצת דברי תורת רבנו שליט"א, ברוכים אתם לה'.

הודאה מיוחדת לאחי הרה"ג ר' צבי שליט"א על כל עזרתו למען הפצת העלון בבני ברק.

ואחרון חביב ל ידידנו עוז הרה"ג רבי יצחק אוהב ציון שליט"א מח"ס חידושי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ושערי ציון, שמתחילת הופעת העלון מסור בכל לבו למען העלון, ושותף מרכזי בהופעתו ובהוצאתו לאור, ובהכנסתו לגדולי הדור שליט"א, יזכו ה' להגדיל תורה ולהאדירה בכל מפעליו הקדושים.

יזכנו ה' להמשיך ולהוציא לאור מתורת רבנו שליט"א, ולראות בביאת גואל צדק ביחד עם רבנו שליט"א במהרה בימינו אמן.

הציונים לאילת השחר עה"ת, הם למהדורה המחודשת, ולספרי ימלא פי תהלתך הכונה למהדורות הישנות.

מעלת הסיפור במעשה החכמים

מאחר שהבאנו בעלון הרבה מעשים ועובדות מגדולי הדורות ומרבנו שליט"א, לקטנו כאן כמה ענינים במעלת סיפור מעשי החכמים במשנת רבנו שליט"א

גדר המעשיות

אמר רבנו שליט"א, הנה המעשיות שכתובים במדרשים ובגמ' פשוט שמקיימים בלימודם מצות ת"ת וכן כל תיבות הקדמה וכגון יתיב וכדו', ובכמה מקומות איתא בגמ' ת"ר מעשה וכגון בשבת נ"ג ב' דלמדו את המעשיות האלו, אמנם סיפורים על צדיקים אפילו אלו שיש מהם תועלת ליר"ש, וכשזה לתועלת אין בזה ביטול תורה, מ"מ זה לא ת"ת ולא כל דבר טוב ונצרך נקרא ת"ת, ובברכות ו' א' איתא על דיינים מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קמ"ל דינא נמי היינו תורה, הרי שלא כל דבר שצריכים לעשות פשוט שזה תורה, ועיי" רמב"ם בפיה"מ באבות א' י"ז שהאריך לפרש את כל חלקי דיבורי האדם.

אמנם למש"נ בשם החזו"א דלאחר שהרמב"ם העתיק את דבריהם של חכמי אומות העולם זה נעשה תורה, יל"ע במעשיות שכתבו הראשונים כגון המעשה עם אבוא דשמואל שנרמז בתוס' קידושין ע"ג א', ומפורש יותר בשו"ת הגאונים סימן י"ח, אם גם הם נהיו תורה וכן כל מש"כ בספרי גדולי הדורות אח"כ ומה הגדר בזה, וזה גם נ"מ אם מותר לספר דברים אלו במקומות מטונפים ובידים מטונפות. (אילת השחר דברים עמ' רל"ד)

חינוך הבנים

וכך כתב רבנו בהסכמה לספר ארחות חסידיך: רחש לבו דבר טוב להדפיס סיפורים מגאוני צדיקי הדורות והנהגתם שבהם רואים גודל עבודתם ומסירותם לעבודת השי"ת ומידותיהם האהובות לאבינו שבשמים, **וכבר שמענו שיש שאמרו שחינוכו בניהם על ידי זה לתורה, למצוות, למידות טובות, ליראת שמים טהורה, ויש בזה הרבה מהטוב, ויש לקוות שיוסיף לאהבת תורה ויראת שמים ומדות והנהגות טובות.**

שמוש חכמים

עוד כתב רבנו, הנה הרב ר' אשר בן הגאון רמ"צ ברגמן שליט"א, ונכד מרן הגרא"מ שך שליט"א, כבר איתמחי גברא להוציא לאור דברים ששמע מפי זקינו הגדול אשר עשו ואשר אירע לצדיקי הדורות הקודמים. ובדרך זה הוא ממשיך לאסוף ממה שסיפרו גדולי הדור העבר על הצדיקים ומשיחות ומידותם התרומיות. **ובדורינו כל דבר שיכול להועיל לחיזוק, זה צורך מאד.** ויה"ר שזה יוסיף לחזק את דורינו בתו"ש, עד יופיע עלינו רוח ממרום ובאו לציון.

נצרך לדורינו

ובמק"א הוסיף רבנו וכתב: כבר התפרסם ספרי מאיר עיני ישראל ג' חלקים, בו מופיעים סיפורים מהנהגותיו של מרן החפץ חיים זצוקלה"ה. ובדורנו אשר צדיקים מועטים ואנו זקוקים מאד לראות מהנהגותיהם ודבריהם של צדיקים מהדור שלפנינו, ואם בדורות שלפנינו כתבו על כמה צדיקים ספרים שלמים על אחת כמה וכמה זה נצרך לדורנו.

© **הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן**

לפנות 0527680034 keailtarog@gmail.com

לתרומות והפצה בבני ברק ניתן לפנות ל 0548467367 בשעות בין הסדרים

כאיל תערוג גליון 1 בראשית תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויברך אלקים את יום השביעי. (בראשית ב, ג)

ופרש"י דבירכו במן שכל ימות השבוע ירד להם עומר לגולגלת ובשישי לחם משנה. ויל"ע במה זה נקרא שנתברך במיוחד מכל הימים הרי הם לא קיבלו יותר מהרגיל אלא דהמן שהי' צריך לרדת בשבת ירד בערב שבת עי"ש בגור ארי'. ועכ"פ לפרש"י נמצא דמתחילת הבריאה מתייחס הברכה דיום השביעי כלפי המן שירד במשך איזה זמן קצר במדבר. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' רצ"א, וראה באילת השחר עה"פ הנ"ל מה שהוסיף בזה). [א"ה, ואולי י"ל עפ"ד הביאור הלכה בסי' רמ"ב שלעת"ל ירד מן, א"כ הכונה ברכו לעת"ל, שאז יהיה תקופה ארוכה שירד מן].

מכל עץ הגן אכל תאכל. (בראשית ב, טז)

ובגמ' סנהדרין נ"ו דרשו 'אכל תאכל ולא אבר מן החי'. ובפסחים כ"ב מספק"ל אם אבר מן החי מותר בהנאה וכל איסורו רק באכילה או דאסור אף בהנאה. והק' הרע"א (פסחים כב, א) דהא איכא מ"ד בחולין ק"ג שבהמה בחייה לאברים עומדת וגם לפני שפורש מן הבהמה אסור מדין אבר מן החי, וא"כ למה צריך לאו להרישה בשור וחמור אי נימא דאבמה"ח אסור בהנאה הרי אסור לחרוש בשור וחמור דנמצא נהנה מאבר מן החי, ונלמד מכאן דאין איסור הנאה על אבר מן החי רק איסור אכילה ומאי מספק"ל בגמ' בזה.

והשיב חדב"נ הגר"ב שליט"א, דלכא"ו אפש"ל דמה שאסור להנות מאבר מן החי היינו הנאה מן האבר בפני"ע אבל אם לצורך ההנאה צריך להנות מן החי כולו לא מקרי נהנה מאבר מן החי ואפי' אם בהמה בחייה לאברים עומדת ואם יאכל כולה עובר באסור אוכל אבר מן החי דאמרין כאילו אכל הרבה אברים כאחד וזה בכלל האסור, אבל הנאה כזו דלא שייך להנות מן האבר רק מכל החי כאחד כמו חרישה לא שייך לומר דנהנה מן האבר, ואף א"נ דאבר מן החי אסור בהנאה היינו להנות מן האבר ולא להנות מן החי ודו"ק, ועי' רש"י חולין ק"ב ור"א בר"ש מחייב.

ואמר רבנו ע"ז, הסברא נכונה מאד דהא אחרי שתמות ותתחלק לאברים לא שייך שיהנה אז בחרישה, אלא די' עדיין מקום להסתפק דהא בחרישה יש לדון דעצם החרישה הוי מעשה הנאה והב' דע"ז מרויח דזה שוה כסף, וא"כ נהי דעל עצם החרישה לא שייך לאסור אבל התוצאה מה שזה נותן לו ריוח כספי הא זה שייך לדון דמכל אבר מרויח, והנה בשותפין שא' נתן מאה והשני מאתים וקנו שור לחרישה אז בעל המנה מקבל כמו בעל המאתים מהריוח של החרישה לכו"ע וזה יש לומר דאדעתא דהכי נחתו כיון דאין בעל המאתים יכול להריוח בלי חלק של בעל המנה וגם בקנו לשחיטה יש מאן דס"ל (כתובות צ"ג) דכל א' מקבל בהריוח לא לפי חלקו דהריוח לשניהם שוה בהשור, ויש לדון דיהי' אסור מחמת דלאברים עומדת והוא נהנה מהאברים ריוח ממוני וצ"ע. (פרורים משלוחן גבוה ח"ב בראשית א)

מוסרי הפרשה

מצינו כענין זה במה שכתוב בפי' בראשית (ד, ג) שקין הביא מנחה לה', והנה הקב"ה לא ציווה להביא מנחה אלא מעצמו מנדבת לבו השיג ענין זה להביא מנחה וגילה הכרת הטוב והרגשת קירבה להקב"ה, והבל גם הביא מנחה והקב"ה קיבל את מנחת הבל ולא את מנחת קין, הרי אדם שחיפש התקרבות להקב"ה והגיע מיזמת עצמו להרגשה שעליו להביא קרבן, אבל היו מדות רעות ולכך כשהקב"ה קיבל את מנחתו של הבל ולא את שלו היו לו טענות על הבל, וכי מה יש לו לטעון על הבל הרי הטענות הם על עצמו שהרי משמע שאם גם מנחתו של הבל לא היתה מתקבלת לא הי' לו טענות. וע"כ משום שאדם שיש לו מדות רעות אז שאיפתו לרוחניות לא שוה כלום אלא זה סם המות וכמו שבאמת הי' שיצא רציחה משאיפת רוחניות זו, וכשהתבונן מה חשב שתועיל לו רציחה זו הרי הוא מחפש התקרבות להקב"ה וכי זה יקרבו להקב"ה אלא כיון שהי' עם מדות רעות הכל אבוד משאיפה להתקרב להקב"ה שאין למעלה ממעלה זו הוא הגיע לרציחה. ולכן אדם ששואף לרוחניות אע"פ שבדרך כלל השואף לרוחניות מקבל מ"מ לפעמים לא נותנים לו כי זה לא נווב בשבילו כיון שהוא עם מדות רעות. (ימלא פי תהלתך ח"ב עמ' שס"ב, והובא ג"כ באילת השחר כאן).

הליכות הפרשה

הקדמת רבנו לאילת השחר עה"ת: ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והתכלית להטיב להברואים בעונג הכי גדול ששייך להיות לנברא, ובחר בנו לתת לנו תורתו הקדושה החביבה וכל א' מאתנו יוכל עי"ז לבוא להתכלית הנרצה, ונתן לנו תורה שבכתב אבל בלי תורה שבע"פ יכולים למעות כמו כל אלו כתות בזמנים שונים שלא האמינו בתורה שבע"פ שלא נשאר מהם זכר ולא זכו להיות מנחלת השם. והכמינו ז"ל תקנו להשלים פרשיות התורה כל שבוע שנים מקרא וא' תרגום, והיינו שכל יהודי במשך השנה יעבור על כל התורה והיות שבלי תורה שבע"פ א"א להבין כונת התורה כלל שלח לנו הקב"ה איש קדוש ונורא רבינו שלמה יצחקי ז"ל וביאר לנו דברי התורה שבכתב, ואחריו עוד גדולי המפרשים, אבל גם פירושם צריך פירוש ונתחברו כמה ספרים יקרים להבין דברי רש"י. וכבר כתב במגיד מישרים בביאורו לס' ישעי' שהמגיד אמר למרן הבי"ו והחוב בעיניך שאתה קורא הפ' שנים מקרא ואחד תרגום בריהטא כחותה על הגחלים וכי' אבל צריך לקרות הפרשה בנחת ולהרגיש בספקותיה ולתרץ אותם ומה שלא תוכל לתרץ עיין במפרשים ע"כ.

והנה לפני עשר שנים למדנו חומש עם רש"י התחלנו בפי' אחרי ולמדנו כל יום חוץ מערש"ק ושב"ק בערך חצי שעה במשך שבע שנים, ולמדנו כמה פעמים כל החומשים והתרגלנו להתעכב על הדברים והעירו כי זה כבר התעוררו המפרשים השונים וחלק גדול הובא מגמ' ועוד מקומות כמו שמש המביא הספרים לקרוא בהם, והרבה פעמים הנחנו בשאלה, ונכתבו על ידי ת"ח יתברכו בכל מילי דמיטב, ויש לקוות שיהי' לתועלת בהבנת המקרא וליראה ואהבה להשי"ת ותורתו. כמובן שאין ללמוד ממשי"כ בספר שום הלכה ואפילו לסניף בעלמא. ר"ח סיון תשס"ו לפ"ק.

[וכשמן הגר"ק שליט"א קיבל את הספר אילת השחר עה"ת אמר שיש שם דברים טובים כמו בכל ספריו על הש"ס ואינו צריך להסכמתו, והרבה דברים שנתקשה בהם [הגר"ק], מוצא בספרי אילת השחר. - מנחת תודה עמ' רמ"ב].
ולמתבונן בכל הסכמות רבנו לספרי מחברים, לא נמצא [לע"ע] שום הסכמה לספר עה"ת, וכן ידוע שמקפיד לא לתת הסכמה לספרים עה"ת.

ועיקר מטרת הוצאת הספר אילת השחר עה"ת אמר רבנו שזה בשביל הקושיות לעורר לחשוב ולהתבונן בפרשה. (כ"ת)

ענינא דהפרשה – שבת – ויכלו השמים והארץ

הנה לכתוב על עניני שבת אצל רבנו צריך חיבור גדול, כידוע שרבנו מרבה לחזק ולרומם את יקרת השבת בקרב ישראל, ונכתוב רק כפי שיכיל הגליון.

הלכות שבת. רבנו רגיל לומר כשמבקשים ממנו חיזוק, להתחזק בלימוד הלכות שבת, ומביא בזה את דברי היעירות דבש שהובאו בהקדמה למשנ"ב ח"ג שאם לא לומר ה' שבת עלול להכשל בכל שבת באיסורי שבת ואפי' בדאורייתא. [וראה בפרי חיים גליון רכט].
רבנו בשנים מקודמות היה נוהג ללכת אחרי התפילה בשב"ק להיכל כולל פונבז' ושם מסר שיעור בה' שבת, והרבה מהפסקים שנאמרו שם נכתבו ע"י הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א בספריו. וכשמן הגר"ק כתב את השונה הלכות, ביקש מכמה ת"ח שיעברו ע"ז, ורבנו עבר על הלכות שבת, והגר"ק מודה לו על כך בהקדמה. (מנחת תודה עמ' קצ"ח)

מכתב עוז בשבח שמירת השבת, כשהרה"ג ר' יעקב ישראל בייפוס שליט"א הוציא ספר 'ילקוט לקח טוב על עניני שבת' בשנת תשס"ז כתב רבנו מאמר בשבח השבת ונדפס בתחילת הספר: "כל דבר שעושים לכבד את השבת אין לתאר איזה זכות יש למי שעושה את זה, כדמצינו במס' שבת דף ל"ג ע"ב שכשיצאו ר' שמעון בר יוחאי ור' יהושע בן לוי מהמערות אחרים ששהו שם כ"כ הרבה שנים וכל דבר שראו מעניני עולם הזה ה' נשרף מ"מ כשראו אדם א' רץ עם שני הדסים ושאלו אותו למה לוקח הדסים אמר להם לכבוד שבת וחזרו ושאלו אותו למה צריך שנים אמר להם אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור אמר לבנו ראה כמה חביבין מצות על ישראל ונתיישב דעתייהו עוד מצינו בשבת דף קי"ט ע"א בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי עשירים שבארץ ישראל במה הן זוכין אמר לו בשביל שמעשרין שנאמר עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר שבבבל במה הן זוכין אמר לו בשביל שמכבדין את התורה ושבשאר ארצות במה הן זוכין אמר לו בשביל שמכבדין את השבת דאמר רבי חייא בר אבא פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא והביאו לפניו שלחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם ושש עשרה שלשלאות של בו וכוסות וצלוחיות קבועות בו ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים וכשמיניחים אותו אומרים לה' הארץ ומלואה וגו' וכשמסלקין אותו אומרים השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, אמרתי לו בני במה זכית לכך אמר לי קצב הייתי ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי זו תהא לשבת אמרתי לו אשריך שזכית וברוך המקום שזיכך לכך רואים עד כדי כך שהרי חז"ל לא אומרים כך על דברים אחרים שהרי יש הרבה מצוות בתורה יש ציצית יש תפילין וכל מיני מצוות גדולות ובכל זאת לא אמרו עליהם שזה מביא לעשירות רק על מי שמכבד את השבת ואמנם בדרך כלל הקב"ה לא משלם שכר בעולם הזה וצדיקים מקבלים שכר בעולם הבא וגם על שבת מסתמא מקבלים שכר בעולם הבא אבל גם בעולם הזה זוכה לעשירות כזו מופלגת וזה יכול להיות רק בגלל שמכבד את השבת, וכן ראיתי שהחפץ חיים מביא בספר שם עולם ח"א סוף פ"ד בשם גדול הדור אחד שרוצה לחדש חידוש גדול מאד הנה ידוע שאדם ששומר שבת אפילו אם יש לו ח"ו עבירות שצריך להיות עליהם בגיהנום בכל זאת בשבת לא דנים אותו כיון שהיה שומר שבת וכמה שהוסיף על השבת הכל נחשב לו להוציא אותו מגיהנום ולמשל אדם שהקדים את כניסת השבת בשעה משעה לפני שבת כבר אין לו גיהנום וכל זה ידוע, ועל זה מביא החפץ חיים חידוש גדול מגאון אחד שמוסיף שאפילו אם התחיל לעסוק בצרכי שבת ביום שישי בבוקר מהבוקר כבר לא יהיה לו גיהנום וזה חידוש כי כשקורב לשבת יש סברא שמפלג המנחה זה כבר נחשב שבת אבל לא בבוקר והוא מחדש שאפילו בבוקר כיון שהתחיל להכין צרכי שבת כבר לא יהיה לו גיהנום, והחפץ חיים מביא את זה משמע שסובר שיתכן שזה אמת וזה דבר המתקבל על הדעת לכן הוא מביא את זה אפילו שלא מצינו חידוש זה בגמ' ולא במדרשים נמצא שאפילו אדם שח"ו יש לו עבירות והוא צריך להיות בגיהנום ואולי אפילו שנים עשרה חודש בכל זאת כיון שהתחיל לעסוק בצרכי שבת לא יהי' לו כבר גיהנום אפילו מיום שישי בבוקר וגם זה לא מצינו בשאר מצוות דברים כאלה רואים עד כמה גדול הענין של שבת. ובהקדמת המשנה ברורה להל' שבת מביא מה שכתב בספר יערות דבש להגאון רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל שלא יתכן שאדם יקיים מצות שבת כהלכתה אם אינו יודע את ההלכות וכדי לדעת ההלכות שבת צריך ללמוד את ההלכות לכל הפחות שנים ושלש פעמים ואם לא למד שנים שלוש פעמים לא יכול להיות שיקיים שבת כדן ובודאי יכשל או בדאורייתא או בדרבנן אפילו בדאורייתא הוא אומר שיכול להיכשל לכן צריך מאד להתחזק בענין של ללמוד הלכות שבת ואפילו אם אין לו זמן כ"כ לכל הפחות ילמוד משהו מההלכות שבת ובזכות הלימוד המביא לשמירת שבת כדן ובזכות שיכבד את השבת יזכה לרחמים בעוה"ז ולינצל מעונשי גיהנום בעוה"ב, היות שהעירוני לכתוב עניני חיזוק לשבת חשבתי להביא דברים מה שכל א' מסתמא יודע ולא חידשתי כלום והלואי שיתחזקו בענין שבת וזה יהי' לנחת רוח להקב"ה. - כסלו תשס"ז.

יום דהילולא – הגאון רבי אברהם גינחובסקי זצ"ל נלב"ע כ"ה תשרי תשע"ג

חיבה גדולה נתחבב הגר"א אצל רבנו יבלחט"א, ורבות בשנים היה מציץ הגר"א את ספקותיו ועניני קמיה רבנו, והיה מגיע בזמני קבלת קהל ומחכה יחד עם כולם, ומזהירותו בעניני ממון, היה הולך לשכנים לבקש מהם ספר להשתמש, כי חשש להשתמש בספרי רבנו בלי שקיבל רשות מפורשת, [לימים נשאל רבנו והרשה להשתמש בספריו], וכשהרבנית ע"ה היתה רואה אותה בין הממתינים, היתה מכניסה אותו מיד. (כתבי תלמידים)

וכשחלה הגר"א, כתב רבנו מכתב להתפלל עבורו, ואף עלה לבקרו בביתו, וכשהלך לבית עולמו הספידו רבנו ואמר: מורי ורבותי, ידוע שיש בתורה שני דברים, דברים שבין אדם לחבירו ובין אדם לקונו. האיש הזה אנחנו יודעים היה מאד נוח לבריות, כולם ידעו שהוא איש נוח לבריות, היה אדם נוח מאד. וחוף מזה היה תמיד חושב בלימוד התורה, תמיד היה בא עם איזשהו ספק איזה בעיה, ממילא היה גם בין אדם למקום וגם בין אדם לבריות. הקב"ה יעזור שכל אחד ילמד ממנו ללכת בדרך הזו, לקיים גם זה וגם זה, גם נוח לבריות וגם נוח לקונו. הקב"ה יעזור שיהי' ובלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים ונאמר אמן. (פרי חיים גליון ק"ס)
הגר"א התמנה להיות נשיא בטהרת המשפחה, וראה שיהיה תועלת גדולה אם רבנו יהיה נשיא ג"כ, ובא לבקש דבר זה מרבנו, וסיפר רבנו שפעם היה איזה ענין בב"ב, והלכו להסתייפלר יחד עם הגר"א, ואמר הסתייפלר שאם הגר"א מבקש א"א לסרב, וכך גם הוא – רבנו, כשהגר"א מבקש א"א לסרב לו. (ישורון כט עמ' צד).

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות

keailtarog@gmail.com

כאיל תערוג גליין 2 נח תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענייני דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר בארץ יגוע. (נח ו, יז)

בגמ' קידושין (יג, א) איתא "הא דאמר רב יהודה אמר שמואל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהן אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן וקשין לעולם יותר מדור המבול שנאמר (הושע ד) אלה וכחש ורצוח וגנוב ונאוף פרצו ודמים בדמים נגעו מאי משמע כדמורגס רב יוסף מולדין בנין מנשי חבריהון חובין על חובין מוסיפין וכתוב (הושע ד) על כן תאבל הארץ ואמלל כל יושב בה בחית השדה ובעוף השמים וגם דגי הים יאספו וגו' ואילו בדור המבול לא נגזרה גזירה על דגים שבים שנאמר (בראשית ז) מכל אשר בחרבה מתו ולא דגים שבים ואילו הכא אפילו דגים שבים. והקשו המפרשים [ע"י מהרש"א שם, ועוד] הרי גם בדור המבול היה השחתה ודבר ערוה וא"כ מדוע לא מתו דגים שבים.

ונראה ע"פ הנפשה"ח בשער א' (פ"ד) דכתב שישאל במעשה עבירה קטן יותר מקלקל בעולמות מאשר מעשה עבירה חמורה של גוי. כיון שאצל גוי כל קלקולו רק בעוה"ז, ומעתה נראה דבדור המבול אף שהיה השחתה אבל לא למדו תורה וכל כח השחתה רק בארץ, ולכן הדגים שנמצאים בעולם אחר כבר לא מתו. אבל בגמ' בקידושין ששם זה עבירה של ישראל, ובזה גורם השחתה ומקלקל בכל העולמות וא"כ גם הדגים שנמצאים בעולם של הים ג"כ ימחו. (קובץ בנתיבות הלכה קובץ ל"א).

[א"ה, ועי' בחיד"א לסי' מדבר קדמות מערכת (פ"א אות ג'), וז"ל "פגם. מדור הפלגה ואילך אין מעשה האומות פוגמים למעלה בספירות ח"ו אלא בשר שלהם, מז"ה חסד לאברהם דף ג' ע"א. והדברים נכוחים ע"פ מ"ש מז"ה עצמו בפירוש המשנה והבאתיו אני בעניי בכמה מקומות בדור הפלגה נפרדו הנשמות, ונשמות ישראל ושרשם נתונים באוצר בפני עצמו. הנה כי כן דוקא נשמות ישראל הקדושות כשיחטאו ח"ו מגיע הפגם למעלה כ"י אבל מעשה האומות אינו אלא בשרי להם. וזה פשט הפ' בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם הכונה בהנחל עליון גוים הם שרי א"ה שהנחילים ע' אומות וע' חלקי הארץ ואז בירר נשמות הקדושה ונתונים באוצר בפ"ע והוא בעצם אומרו בהפרידו בני אדם יצב וכולה כי חלק ה' עמו והם דוקא ח"ו פוגמים למעלה. ובדרושים הארכתי בעניותי וביארתי הקדש עפ"י הקדמה זו בס"ד. וכע"ז כי החיד"א בפירושו על איכה א, ח) וא"כ לשיטתו א"א לומר כך. וכן מבואר בדרך ה' ח"ב פ"ד, והנה בס' דרוש עונג יו"ט דרוש א' לח' תשרי בהג"ה, ביאר קרא דלהלן (יח, כא) לגבי סדום דאמר ה' ארדה נא ואראה, דהכונה דכיון דחטאי סדום לא פגמו למעלה א"כ כביכול הוצרך ה' לרדת ולראות בארץ את חטאתם עכ"ד, והנה לגבי דור הפלגה כתיב (יא, ה) וירד ה' והיינו כנ"ל דלא השפיעו מעשיהם בעליונים, ולכן הוצרך כביכול ה' לירד ולראות, והיינו כמ"ש דכבר אז לא השפיעו בעליונים].

פלפולא דאורייתא

וירא חם אבי כנען את ערות אביו. (נח ט, כב)

ופרש"י יש אומרים סרסו וי"א רבעו, סנהדרין ע"ב. והק' בערוך לנר שם דצ"ע דהא ב"ג נהרג בע"א ודיין אחד ואפי' ע"י קרוב ולמה לא הרגו נח דב"נ מצווה על הסירוס ומתחייב עליה מיתה והא כתיב וידע נח את אשר עשה לו בנו הקטן.

ורבנו אמר לישב דהנה אם ב"ג נהרג רק בעד אחד י"ל דכאן לא היה מי שראה, אמנם בחינוך מ"ע כ"ו כתב דנהרג גם עפ"י עצמו, צ"ל דגם אם נהרג עפ"י עצמו צריך שיעיד בב"ד ואף דנהרג בדין אחד צריך שיאמר לו בתורת עדות וכל שאמר שלא בב"ד אין ע"ז תורת עדות כלל, דהסברה דעביד איניש דמשקר נאמר גם אצל ב"נ ואין על הודאתו דין נאמנות רק אם יאמר כשהלה שומע בתורת דיין, ועי' ב"ק ע"ה דכשאנו יושב בתורת ב"ד אין ע"ז דין קבלת עדות, וכשספר לאביו או לאחיו לא ספר להם בתורת דיינים ואין יכול נח לדון עפ"י הודאתו וכן לא שם ויפת וע' חסד ומשפט סנהדרין ע, ובזה יתישב מה דהק' בפ' בראשית על אדה"ר למה לא הרג את קין.

אולם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב להקשות הרי דוד הרג הגר עמלקי עפ"י עצמו ולא העיד בתורת ב"ד.

ורבנו שליט"א אמר דאפשר דמסיח לפי תומו עדיף בזה, דהא מצאנו דין נאמנות גם כלפי ישראל במסיח לפי תומו ולכא' יש להוכיח כן מסוגיא דפסחים ג, ב וצ"ע. (פרורים משולחן גבוה כרך ד')

ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחרנית ויכסו את ערות אביהם (נח ט, כג).

ההבדל בין מצוה או כל דבר טוב שעושים בהתאמצות לגבי אם עושים בפחות התאמצות הוא כ"כ גדול כמו מאם לא עושים כלל מצוה למי שעושה וכמו בהא דשם ויפת שלקחו את השמלה לכסות ערות אביהם דשם התאמץ יותר ולכן זכו בניו במצות ציצית שהיא שקולה כנגד תרי"ג מצות ויפת זכה שבניו יקברו בימי מלחמת גוג ומגוג כמש"כ רש"י בפ' נח ט' כ"ג, ואם כי בודאי זה דבר גדול מ"מ הא לגבי מצות ציצית שזה לנצח וכל מי שעושה המצוה כאילו קיים תרי"ג מצות אין להשוות כלל, ע"כ שמעתי כמדומני מהרהגה"צ ר' אברהם יעקב גורדון זצ"ל מגשיח בשיבת תורת חיים בבריסק. (ימלא פי תהלתך ח"א עמ' ק"ד, והו"ד באילת השחר כאן)

כי מלאה כל הארץ חמס. (נח ו, יג)

מספר ר' הלל קופרמן שליט"א בספרו הללי נפשי על קהלת (מהדורת תשע"ב עמ' ע"ה), ובדין הוי עובדא שהיינו יושבים קמיה רבנו, ודיבר עמנו בחומר עוון הגזל, ולפתע היה מהורהר לרגע, ואח"כ נענה ואמר, כשהגעתי לארץ ישראל לפני כשבעים שנה לקחני בכרכרה עגלון אחד שהיה דרכו לעשות הנחה לתלמידי ישיבת פונבז' והוא היה סבור שאף אני לומד בישיבת פונבז' ועשה לי הנחה, ואמנם אני לא אמרתי לו כלום, אבל אולי הייתי צריך לומר לו שאני לא לומד בישיבת פונבז' ועלי לשלם מחיר רגיל, מה יהיה? והיה נראה צער גדול על פניו. ואנו השתוממנו למראה הגדול של האדם הגדול הזה, שבמשך שבעים שנה לא מצא סרך גזל בידו מלבד מעשה זה. בינה נא זאת...

יומא דהילולא – הגאון רבי שמחה זעליג ריגר זצ"ל נלב"ע ד' חשוון תש"ג

הגאון הגדול רבי שמחה זעליג ריגר הי"ד ראב"ד דבריסק היה אח של זקנתו [אם אמו] של רבנו, ורבנו קיבל ממנו הרבה הלכות והוראות, ולשם זה צריך אריכות גדולה, ונציין כאן רק כמה דברים.

ברכת הנותן ליעף כח

יש שלא בירכו ברכה זו לפי שאינה נזכרת בגמ' אלא היא מתקנת הגאונים, והג"ר שמחה זעליג אמר דמזה שיש ביאור מהגר"א בנסתר על ברכה זו משמע שה"י אומרה, אמנם בתוספת מעשה רב אות ב' איתא שלא בירך ברכת אשר נתן ליעף כח כי לא נזכר בגמ' ואמר כי

אין בידנו לחדש ברכה מדעתנו, ובסידור ר"ע גאון לא מובא ברכת הנותן ליעף כח ובסידור ר' הירץ ש"ץ מובא עוד ברכות מגביה שפלים סומך נופלים ורופא חולים וע"י בשו"ע או"ח סימן מ"ו סעיף ו' ז' ובמשנה ברורה. (ימלא פי תהלתך תפילה, עמ' נג)

נוסח קידוש לבנה

ויהי רצון מלפניך וכו' למלאת פגמת הלבנה ולא יהי' בה שום מעוט ויהי אור הלבנה כאור החמה. הג"ר שמחה זעליג זצ"ל העיר איד מבקשים דבר זה שעל ידו יפסידו מצות קידוש החדש ובאמת דזה כתוב בפסוק ישעי' ל' כ"ו יהי אור הלבנה כאור החמה וגו' ולמ"ד בנדה ס"א ב' דמצות בטילות לעתיד לבוא א"ש, אמנם בתרגום שם מפרש הפסוק ביומא דיתבי ה' ית גלות עמיה וכו' והרמב"ם הלי מלכים פ"ב ת"ב פסק כשמואל דאין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד, ויתכן דאע"פ שכתוב כך מ"מ להגרש"ז הוקשה איד אנו מבקשים על זה. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' רפ"ו. וע"ע אילת השחר עה"ת בראשית עמ' טו) [וראה בס' והאיש משה עמ' כפ"ו שמשום כך הגרש"ז לא היה אומר נוסח זה].

נקב בתפילין

סיפר רבנו שהיו לו תפילין מעור של דקות ונתהווה נקב בעור הדק העליון ושאל את מרן הגר"י הגאב"ד דבריסק זצוק"ל וכתשובה ספר לו הגאון מבריסק זצוק"ל שפעם נסע לאיזה מקום והי' בילקוטו בקבוק תרמוס ששכב בסמוך לתפילין ונשפכו מים חמים ונתפשטו על התפילין ונתעקמו ומאז הי' מתפלל בתפילין אלה אבל הי' כל יום חוזר ומניח את התפילין של הג"ר שמחה זעליג זצ"ל המורה הוראה דבריסק ובתפילין של הג"ר שמחה הי' נקב בעור העליון שהיו ג"כ מדקות ולא שמו לב לזה והניחום והי' משמע מדברי הגאון מבריסק זצוק"ל שמניחם בברכה. (ארחות רבנו ח"ה עמ' צב)

בורא נפשות

הג"ר שמחה זעליג זצ"ל העיר היכן צריך השומע לענות אמן על ברכת בורא נפשות דממ"נ אם תיקנו בה מטבע קצר הרי הברכה נגמרת לפני שאומר ברוך חי העולמים וא"א לשהות ולענות אח"כ ואם תיקנו בה מטבע ארוך הרי צריכים לחתום בשם ומלכות ואז לענות אמן. וכשאמרת הדברים לפני הגר"י זצ"ל הוא שתק ואח"כ שמעתי שאביו הגר"ח זצ"ל בסוף ימיו הי' נמנע מלאכול דברים שיצטרך לברך עליהם ברכת בורא נפשות דחשש לדעת הירושלמי שצריכים לחתום ולא רצה לשנות המנהג שלא לחתום. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' רפ"א) [וכן מקפיד רבנו שלא לשנות מים מחוץ לסעודה, כדי לא לברך בורא נפשות].

זכר זכר

שח לנו הבעל קורא של רבנו - ר' נחום גליק שליט"א, שבאחד השנים בשבת פר' זכור ביקש ממנו הצדיק ר' ועלועל אידלמן זצ"ל שיחזור על כל הפסוק האחרון כדי לומר פעם זכר בסגול ופעם בציריה, וכששמע מזה רבנו אמר לו, הרי אצל הג"ר שמחה זעליג זצ"ל נהגו רק לחזור זכר זכר, וכיצד נשנה. (כתבי תלמידים)

ביזוי ת"ח

סיפר הגאון ר' שמחה זליג זצ"ל דכשהגר"ח ברלין זצ"ל בא להתחיל לומר שיעור בוולאזין היו בחורים שרצו למנוע ממנו והניחו שולחן בפתח שלא יכנס וכאשר ניסה להזיזו שוב דחפו את השולחן ובסוף אותם הבחורים לא היה יום טוב במשך כל ימי חייהם כיון שבזיו תלמיד חכם. ויש לדעת דבר נורא כי אם נענש כאן בעולם הזה זה יותר טוב כי זה רק זמני אבל אם יענש בעולם הבא שם זה יהיה נצח וזה נורא. (אעלה בתמר עמ' צו)

הדרכה מהגר"א

סיפר רבי שמחה זעליג, אמם של הגאונים לבית קצנבלויגן, רבי שאול אב"ד וילנא ורבי אריה ליב אב"ד בריסק, שלקחתם בנעוריתם אל בית הגר"א לקבל ברכה והתלוננה לפניו, כי אחד מהם ממעט בשינה ומשנהו מקמץ באכילה. פנה אליהם רבנו ברכות לשונו, והוכיחם על התנהגותם, באמרו כי לא זו הדרך להתמיד ולשקוד על התורה. תמה אחד הנערים הרי רבנו עצמו כך נוהג... והשיבו הגר"א כי לא כל אחד מסוגל לזאת. אותי זיכה ה' בגוף בריא וחזק, ולכן אני יכול לסבול פרישות והסתפקות שכזאת, אבל אתם נערים צעירים, המשיכו לשקוד על התורה בד בבד עם הדאגה לאכילה ושינה ראויה, ותזכו לגדול כגדולי ישראל. (ס' הגאון עמ' 108)

תהלוכת לג בעומר

סיפר רבנו, שבבריסק נהגו הציונים לעשות תהלוכת בל"ג בעומר ע"י הגיוט. [והיו נותנים למשתתפים שי ביצה וכמה קופסאות מתנה], בשנה אחת היה שבוע אבל לאומי באותו זמן על פטירת אחד מהממשלה, ולא יכלו לעשות את התהלוכה עם תזמורת בלג בעומר. נכנס אביו של מ"ג שהיה המארגן לשאול את ר' שמחה זעליג אם אפשר לעשות את התהלוכה בל"ד [שאז כבר עבר זמן האבל], ואמר הגרש"ז דנהג המחבר מתיר לעשות בל"ד מחולות, ואפשר לסמוך על זה. וכשיצא הלה, שאל רבנו שהיה נוכח שם את הגרש"ז למה התרת מה יקרה אם לא יעשו תהלוכה השנה, ענה לו הגרש"ז אתה לא רואה שהוא מרויח כמה קופסאות מזה, וחבל על הפסד שלו. (כתבי תלמידים)

מכתב הגרש"ז לרבנו שליט"א

בקובץ לחושבי שמו קובץ לג - חשון תשמ"ז מובא אגרת מהגאון רבי שמחה זעליג ריגר זצ"ל דיין בריסק בזה"ל "שארי היקר המצויין חריף ובקי נ"י. ראיתי את מכתבך, ואני אומר חזק ואמץ בתורה וסוף הכבוד לבוא, והעיקר להצליח בתורה ולשקוד כפי הכח ולא יותר מכפי הכח, וקובץ על יד ירבה, ומעולם לא היו בישיבות כלם בעלי כשרון רק מעט היו בעלי כשרון, ויש אשר אינם בעלי כשרון נשארו בלימודם וגדלו והצליחו ומה שיעשה הזמן אי אפשר לחשוב מראש, כל דרכי הלימוד טובים וכן כל אופני הלימוד אם הוא רק על פי שכל וקרוב לאמת ובלא שגיאה בהפשט, ותשתדל להתקרב להגאון הר"מ ותשמע מה שיעורר אותך בדברים ותתבונן אם יישר בעיניך ואין כל הדעות שוות גם בתורה, חוק ואמץ והעליון יצליחך לעלות מעלה מעלה במדרגות התורה ולחזור על הלימוד ולאסוף ולזכור את כל לימודך. שמחה זליג".

והגליון לחושבי שמו הנ"ל נשמר בגני רבנו, וכפי הידוע המכתב מוען עבורו, וכשנשאל על כך מנכדיו, נמנע מלהשיב. [ובגני רבנו יש גם שני מכתבים ששלח רבנו בבחרותו לר' שמחה זעליג, ותשובת ר' שמחה זעליג עליהם, ולא התפרסמו עדיין, כמו"כ היה אצלו תמונה נדירה של הגרש"ז ונעלמה בצוק העתים].

גדולי הדור

ובשנת תשס"ט כ' רבנו הסכמה לס' ברכת הארץ, וז"ל. "בס"ד, הספר ברכת הארץ שנתחבר ע"י הגאון ר' לייב ב"ר משה משבויים זצ"ל כבר העידו עליו גדולי הדור כגון הגאון ר' שמחה זליג והגאון ר' איסר זלמן ומה לי להוסיף על דברי גאוני הדור הקודם ובודאי טוב להדפיסו".

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות והוספות מנייים ורעיונות ניתן לפנות

keailtarog@gmail.com

כאיל תערוג גליון 3 לך לך תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענייני דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

והאמין בה' ויחשבה לו צדקה. (לך לך טו, ו) ופרש"י "ויחשבה לו צדקה - הקדוש ברוך הוא חשבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין". הנה תוס' בפסחים לא, ב כ' "וי"מ דלא מיקרי צדקה אלא הנותן משלו כמו צדק משלך ותן לו וע"כ דקונה משכון ונותן משלו". והק' רבנו שליט"א, מהאי קרא דוהאמין בה' ויחשבה לו צדקה, דהקב"ה החשיב לאברהם לצדקה על שהאמין עיי"ש בפרש"י אף שאין כאן נתינה על ידו, וא"כ אמאי מקרי צדקה. ואמנם ברמב"ן פירש שם דהכונה שה' יעשה בצדקה ולדבריו א"ש. (מנחת דוד פסחים עמ' צ)

פלפולא דאורייתא

וימל את בשר ערלתכם בעצם היום הזה וגו'. (לך לך יז, כג) ופרש"י, בעצם היום - בו שנצטווה ביום ולא בלילה ע"כ.

וקשה, כיצד אם כן, סובר רבי אליעזר ב"ר שמעון במס' יבמות עב, ב שמילה שלא בזמנה מלים בין ביום ובין בלילה, והלא ממילתו של אברהם אנו למדים שאף מילה שלא בזמנה יש למול דוקא ביום ולא בלילה.

ותירץ רבנו: מילה בזמנה פירושה למול ביום שהקב"ה ציוה. ואכן מאברהם ואילך כל תינוק בן שמונה ימים מצווה במילה וזה זמנו, ואם נימול שלא בזמנו מלין בין ביום ובין בלילה, אך מילת אברהם ובניו נחשבת למילה בזמנה, שהרי רק אז הוא נצטווה על המילה ולא קודם לכן, ועל כן הוא מל ביום ולא בלילה, שכן מילה בזמנה אין מלין אלא ביום ולא בלילה. (מרפסין איגרא פ"ר לך לך)

מוסרי הפרשה

וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה (לך לך יג, יד)

ופירש"י כל זמן שהרשע עימו היה הדיבור פורש ממנו. ויש להתבונן על הדבר הרי בודאי אברהם אבינו ראה את זה שבסיבת הרשע אין לו גילוי שכינה ואם כן למה לא נפרד ממנו כבר לפני כן. וביאר רבנו דנראה שמתחילה היה סבור אברהם אבינו שכשיהיה ביחד עם לוט יוכל להשפיע עליו לטובה ובשביל זה היה עדיף לאברהם להפסיד אפילו את הגילוי שכינה שהיה הדיבור פורש ממנו ומשום שאין דבר יותר גדול מאשר לזכות את חברו גם אם הוא עצמו מפסיד מכך. (אילת השחר עה"ת כאן)

ענייני דיומא - תענית בה"ב

קבלת התענית

יש להסתפק בהא דיש דין תענית רק כשמקבל ע"ע, אם זה מחמת דרך כשנאסר מכת דיבורו יש לו דין תענית אבל אם צם בלי שנאסר ע"י דיבורו לאכול לא מקרי תענית, או דאינו תלוי בזה אלא דזה סתם דין תענית צריך להיות עם קבלה. ובשו"ע או"ח סי' תקס"ב במשנה ברורה ס"ק ל"ט מבואר כדשמברכין את מי שיקבל עליו לצום תענית בה"ב יכולים לענות אמן והוי כקבלה לענין זה שיהי' לו דין תענית אם יצום אבל אינו מחויב בשביל זה להתענות כיון דהוי רק כקבלה בלב דס"ל להרבה פוסקים דאינו מחויב להתענות, הרי דיכול להיות שיהי' לו דין קבלה לענין דאם יצום יהי' לו דין תענית אע"ג דקבלה זאת אינה מחייבתו לצום. (אילת השחר נדרים כב, ב)

הנהגת רבנו

מנהג רבנו עשרות שנים לצום בכל שני וחמישי בכל ימות השנה, ושמענו מזקני התלמידים שהיה נוהג בשנים מקודמות להתענות בה' עיננים, והיה מגיע לשיבה עם נעלי בד ביום שני וחמישי, ואמרו שצם מעת לעת. (כ"ת) [וכמובן שאי"ז הנהגה המסורה לכ"א]

יומא דהילולא - הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל - נלב"ע יא' חשוון תשע"ב

על הקשרים של רבנו יבדלחט"א עם הגרנצ"פ ראש ישיבת מיר זצ"ל ליקטנו מהספר הנפלא "בכל נפשך" תולדות חייו של הגרנצ"פ זצ"ל.

לאחר פטירת הגראמ"מ שך והגר"ח קמיל זצ"ל היה מתייעץ הגרנצ"פ בכל עניני הישיבה עם רבנו, הוא הביע את שמחתו והתפעלותו מרבנו, ואמר בוועד בישיבה שהוא שמח מאד שמצא איש כלבבו, אדם גדול וקדוש, פיקח גדול שמבין אותו ומבין את הישיבה ואת הדור. הוא היה מתייעץ איתו בכל עניני הישיבה, ובכל פעם לפני שנסע לחו"ל היה עובר דרכו לנטילת "צאתכם לשלום", לפעמים כשחזר מחו"ל ביקש לעבור בדרך משדה התעופה בביתו למסור לו דין וחשבון על מה שהיה בחו"ל. [באחד הפעמים האחרונות שנסע כשנכנס לרבנו, שאלו רבנו האם יש לך כח לנסוע, ענה לנו רבנו שאין לי כח, אבל אני יכול לנסוע בלי כח, (עמ' 448)]

רבנו העריך את הגרנצ"פ הערכה נדירה, בעיקר הביע את התפעלותו מנקיות דעתו בכל פעולותיו להגדיל תורה ולהאדירה, כידוע רבנו מקדיש את כל חייו ואת תורתו לזיכוי הרבים במסירות נפש, לכן מצא בהגרנצ"פ איש כלבבו במסירות נפש לגדל ולרומם את הישיבה. ובפרט שעושה כל זאת למרות מחלתו וחלישותו ומטריח את עצמו להתרוצץ בחו"ל כדי לזכות להגדיל תורה ולהאדירה.

פעם הזדמן להם לנסוע יחד במטוס, וסיפרו בני ביתו של רבנו שבמשך כל הדרך הוא הביט בהגרנצ"פ בהשתאות וכמעט לא הוריד עיניו ממנו. פעם התבטא ואמר: "הגרנצ"פ הוא מגדולי מחזיקי התורה שבעולם, אם לא הגדול שבהם. אדם שבעצמו הוא ת"ח ואדם גדול ומחמת ייסוריו הרבים הוא בבחינת נשמה בלי גוף, בכל זאת הוא מחזיק הכל במסירות, לא בכוחות הגוף, רק בכח נשמה, מי יודע, הוסיף, אם בייסוריו הוא לא מחזיק את כל הדור". (עמ' 353 – 354)

רבנו מקפיד כשאומרים לפניו שפלוני מוסר נפשו על התורה או על המצוות, להעמיד דברים על דיוקם ואומר, וכי הלב שלו הפסיק לפעום, וכי הנפש כבר לא נמצאת בגוף יותר, איפה מסר נפשו, אמנם על הגרנצ"פ זצ"ל הסכים רבנו שאפשר לומר שמסר נפשו שהרי "גוף לא היה לו" ולמרות זאת את מה שהיה לו מסר להשי"ת. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' ל"ג)

כשהיו הבחורים מתייעצים עמו בענייני שידוכין, והתעורר ספיקות שהיה צריך לשמוע דעת תורה שלח את הבחור לשאול. ולא פעם אחד היה קם ונוסע בעצמו עם הבחור ללשכת הגזית של מרנן הגרא"מ שך ויבלחט"א רבנו לשמוע דעת תורתם הצרופה כיצד לנהוג. (בכל נפשך עמ' 290)

וכשנפטר הגרנצ"פ ענה רבנו לשאלת ראשי הישיבות מכל רחבי הארץ שצריך לנסוע להלויה. (עמ' 463). ובדרכו ללויה דיבר הרבה על היותו של הגרנצ"פ זך ונקי. (עמ' 354)

ידוע רבנו בגדרו שלא להספיד, וגם כשמדבר בהספדים מדבר על חיזוק ולא על הנפטר, אבל בהלוית הגרנצ"פ פתח ואמר: "שר גדול נפל בישראל, אינני ראוי להספידו, רק אומר כמה מילים. כתוב בגמ' (מו"ק כח, ב) רוכב ערבות שש ושמח בבוא אליו נפש וצדיק, וחז"ל מתפללים מה הפשט שהוא שמח וכי חסר שם צדיקים, אלא יש לבאר שאדם כל זמן שהוא חי כתוב הן בקדושים לא יאמין, והקב"ה אע"פ שהוא יודע הכל, בכל זאת ההנהגה שלו שהוא שממתיך לראות מה יהיה עם האיש הזה, ואם האיש הזה עבר את כל החיים שלו בטוב, הוא שמח שלא קרה לו שום דבר, ונשאר צדיק וכך אנו יכולים לומר עליו". ובסיום דבריו הוסיף, מה שנוגע לישיבה, כולם יודעים שהתועלת של הישיבה היא שיהיה אדם שיתמסר לה כמו שהוא מסר נפשו ונסע לכל המקומות שיכל, אף מתוך יסורים גדולים, ולא התחשב עם הבריאות שלו, ונסע מתוך יסורים קשים, ועכשיו בנו רבי אליעזר יהודא ב"ר נתן צבי יהיה ממלא מקומו, והקב"ה יעזור שיהיה בלע המוות לנצח ומחה ד' א' דמעה מעל כל פנים, ויאמר לצרותינו דיי". (עמ' 465)

אחי הגרנצ"פ, ר' גדליה פינקל שליט"א הוזמן להספיד את אחיו בעיר הולדתם בשיקגו, ושלח לשאול את רבנו אילו נקודות יש להדגיש, בתשובה נענה שיש להדגיש שתי נקודות, ראשית שעבד את קונו במסירות בלי כוחות, כך פעל וכך מסר שיעורים ושיחות, עד שראו שאינו פועל מכח הגוף, נראה היה שפנים חדשות באו לכאן. ועוד שפעל למען תלמידיו כאילו הם בנים שלו. (עמ' 353)

הגאון רבי צבי שרגא גרוסברד זצ"ל יו"ר חינוך העצמאי – נלב"ע יג' חשוון תשנ"ד

בשנת תשט"ז התבקש ר' צבי שרגא ע"י הרב דפוניבז' מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל לייסד בבני ברק את הישיבה לצעירים ולעמוד בהשגחה על התלמידים, לשם כך עזב את משפחתו בתל אביב ועבר להתגורר בגפו בבניי הישיבה ביחד עם יבלחט"א רבנו שליט"א שנקרא לעמוד בראשות הישיבה ועזב את משפחתו שבכפר סבא וגר בגפו בבניי הישיבה. (דעת שרגא מועדים עמ' נה). מידת טובו וחסדיו הגיעה לממדים שאנשים עמדו משתאים מול התופעה מעשה בסוחר זעיר חרדי בעל משפחה שנתפס לשלטונות המס עקב הלשנה, השופטים מיצו עימו את הדין והוא נשפט למאסר ממושך, רבי שרגא חיפש דרכים שונות לעזור לו ובערב פסח בזמן שרפת חמץ נסע יחד עם יבלחט"א רבנו שליט"א וחתמו על ערבות אישית בסך מאה אלף ל"י לשחררו ממאסר, מיד אחרי החג הגיע ר' שרגא לביתו של הסוחר ואמר לו קום וברח הסוחר העמידו על כך שהוא רבי שרגא יצטרך לשלם את כל סכום הערבות וסייר לברוח אך רבי שרגא הפציר בו ואמר לו מה אכפת לך אתה תברח ומן השמים יעזור, משראה שהסוחר מתמהמה הלך הוא לקנות לו כרטיס טיסה עזר לו לארוז את מטלטליו וסייע בידו להימלט על נפשו ולשקם את עצמו מחדש. (דעת שרגא מועדים עמ' קיב). והיה בינו לבין רבנו קשרים מרובים בענייני צדקה, וכל פעם שהיה ר' שרגא נוסע לחו"ל לצרכי חינוך העצמאי, היה נותן לו רבנו כסף שיתן שם לצדקה כדי שיהיה שליח מצוה. (כתבי תלמידים)

רבנו סיפר על דוגמא של מחנך שר' שרגא היה, נער צעיר לימים שנחן בכשרונות עילויים למד בישיבה עוד בהיותו ילד כבן אחת עשרה, במזגו התוסס ובגילו הצעיר עולל תעלולים בזמנו הפנוי שהפריעו למהלך התקין של הישיבה, הרמ"ם לא יכלו להשיא עצה מה יעשה בו מחד גיסא עונש עלול לשבור אותו ולהרחיקו מהלימוד, ומאידך גיסא אי אפשר לעבור על כך בשתיקה לבסוף העבירו את ההכרעה אל המשגיח והוא בחכמתו ובפיקחותו העצומה בחר להטיל עליו עונש מקורי, להיבחן על מערכות דרבי עקיבא איגר, עונש זה פתר את הבעיה מכל צדדיה ואף העלהו על המסילה, זמנו הפנוי מזגו התוסס וכשרונותיו הופנו לאפיקים חיוביים של שינון המערכות וכיוונו אותו לניצול הזמן תוך שקיעות מוחלטת בלימוד וחיידוד הכשרון. (דעת שרגא מועדים עמ' נז)

וכשנפטר ר' שרגא, ספד לו רבנו בכלות השבעה בהיכל הישיבה קטנה וציין שמטרת הספד על צדיק היא להתעורר ללמוד מדרכיו וממעשיו ובכך מוסיפים זכויות על זכויותיו, הוא קרא לתלמידי הישיבה בעבר ובהווה ללמוד מדמותו של המשגיח זצ"ל ומהנהגתו שבאה לידי ביטוי במיוחד בעת עומדו בהנהלת הישיבה, את היותו צדיק מושל ברוחו וצדיק מושל ביראת אלוקים בצורה מופלאה ונדירה. (דעת שרגא עמ' קמב)

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות

keiltarog@gmail.com כמו"כ נשמח לקבל חומר נוסף מרבנו בכתובת הנ"ל.

כאיל תערוג גליון 4 וירא תשע"ד (מגדל)

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק. (וירא כא, ח)

מרן שליט"א בס' אילת השחר עה"ת עמ' נ"ט כי "אברהם אבינו כתוב במד"ר ס"א א' דזימן לו הקב"ה שתי כליותיו כמין שני רבנים והיו נובעות ומלמדות אותו תורה וחכמה וגם יתכן מציאות דלא משכיחים מאדם התורה שלימדו המלאך במעי אמו" עכ"ד. ודבר אמת היו בפיו דכיון לחד מקמאי דמצאתי בס' חצי מנשה (לבעלי התוס' - לונדון תרס"א) עה"פ כאן וז"ל "שמעתי את לרבות תורה שלמד במעי אמו שיצא עם כולה ולא הוצרך ללמוד עם שום רב ולמה לא הכהו המלאך בצאתו על פיו כמו לשאר בני אדם לפי שהיה עתיד להיות עולה תמימה".

מוסרי הפרשה

ואברהם עודנו עומד לפני ה'. ויגש אברהם ויאמר וגו' (וירא כב, כג)

שח הגאון רבי שמעון פינקוס זצ"ל בשיחותיו: שמעתי רעיון נפלא בשם מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א בענין התפילה, ידוע שבנבואה טמונה קירבה עצומה לקב"ה בעת שהיה הנביא מתנבא הוא היה כה מרוכז בקירבה אל הקב"ה עד שכביכול היה יוצא מדעתו ולא היה מסוגל אפילו ללכת. ואעפ"כ כך אמר הגראי"ל שליט"א תפילה אפילו במובן הפשוט שלה טומנת בחובה קירבה גדולה יותר מנבואה, וראיה לכך מן הפסוק כאן ואברהם עודנו עומד לפני ה' ויגש אברהם ויאמר אברהם נמצא באמצע נבואה וניגש לתפילה גישה משמעותה התקרבות נוספת הרי לנו כי בתפילה ישנה קירבת ה' גדולה יותר מאשר בנבואה.

אולם כל זה אם התפילה אכן נעשית מתוך הרגשה של קירבת ה' לא תפילה של מצות אנשים מלומדה אלא תפילה של באור פניך יהלכון, אנו מבקשים בתפילה שמונה עשרה כל כך הרבה בקשות דעת תשובה סליחה גאולה רפואה, פירוש כל הבקשות הללו הוא רבנו של עולם אם אתה לא תתן לי דעת אם אתה לא תרפא אותי אין לי קיום כל מה שיש לי הכל ממך ומכוחך קירבה כזו היא בדרגה יותר גבוהה מנבואה. (תפארת שמשון כאן)

ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה. (וירא כב, כד)

כותב הגאון רבי ראובן מלמד זצ"ל, צ"ב שהר המוריה נשאר קדושתו לעד משא"כ הר סיני. ושמעתי מפי הגראי"ל שטיינמן שליט"א שהר המוריה נתקדש ע"י אדם משא"כ הר סיני שנתקדש רק ע"י הקב"ה ולא ע"י אדם, וכך היא המידה בתורה שכל מעשה הקדש יחול ע"י הקדשת אדם, ולכן הר המוריה נשאר קדושתו לעד משא"כ הר סיני. כי הר המוריה נתקדש בעקידת יצחק שהוא ענין טבעי ששייך לעוה"ז אע"פ שנסיון לשחוט בנו הוא למעלה מכוחות אנושיים, מ"מ זה הנהגה בבריאה שלמטה ועמדו בנסיון וקדשו המקום. משא"כ הר סיני הוא כולו למעלה מהטבע שירדה השכינה לתחתונים, וזהו היה רק הוראת שעה כדי ליתן תורה לישראל והטבע לא היה שייך כלל לזה לכן לא נתקדש. ובקיצור בהר המוריה נתקדש הלמטה ובהר סיני ירד הלמעלה למטה. (ס' מליץ יושר כאן)

הליכות הפרשה

שח הגר"ח מישקובסקי שליט"א: שמעתי מפי מורי ורבי ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א דבר נפלא, מפעם לפעם מגיעים אליו אבות לילדים עם בעיות קשות בחינוך וכמעט תמיד הנוסח בערך כך, 'הרב יאמין לי אכפת לי אך ורק מחינוכו של הילד ואם הוא לא הולך בדרך הישרה עדיף כבר שימות'.

ואמר על כך ראש הישיבה שליט"א הם חושבים שהם עושים עקידת יצחק, וכי זוהי עקידת יצחק הרי שם מדובר היה על בנך יחידך אשר אהבת, בן אהוב שאביו כה רוצה אותו, בן שנותן לאביו כבוד, ואביו משתבח בו, אם אותו הולכים לעקוד זוהי עקידת יצחק, אבל בן שאביו שונא אותו כי הוא רק מנחיל לו בושות, בן שלא הולך בדרך הישרה ואביו מוכן שהוא ימות, זה פשוט רצח הבן למען הכבוד העצמי של האב, נכון שהתפקיד קשה אבל זה התפקיד של האב, עליו להתפלל לבקש ולנסות לעשות כל מה שצריך.

והוא המשיך ואמר, לא כך מדברים הבן צריך לדעת שאביו אוהב אותו וצר לו שכן שהוא כל כך אוהב מתרחק מהאושר האמיתי, אם הבנה זו תחדור להבנת הילד ודאי שיחזור, אבא שרוצה שבנו ימות, ודאי שלא יהיה לבן שום ענין להעניק לו רגעים של אושר ולחזור אליו חזרה. (המדריך האישי שלך מאמר הגר"ח מישקובסקי שליט"א)

271 תפילות

שח הגאון רבי ישראל זיכרמן שליט"א, לפני זמן מה פנתה קבוצת בנות סמינרים, מעוכבות שידוך זמן רב, שביקשו לדעת מה עליהן לעשות כדי שתזכנה לזיווגים הגונים במהרה, הם העבירו את שאלתן וזעקתן הכואבת בכתב לפני מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, והוא השיב, העצה היא להתפלל ולבקש מהבורא ית' שימלא משאלות לבן.

אך הן לא הבינו מה תשובה היא זו, והרי זה בדיוק מה שהן עושות זה כבר ימים חודשים ושנים שהן שופכות את לבן יום ללא הרף מתחננות ומבקשות מהקב"ה שכבר יפציע האור בחייהן וישלח להן את המיועד להן ובכל זאת עדיין אין תפילתן נענית. כאשר הביאו את הדברים לפני מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א, הוסיף הגראי"ל שליט"א וביאר להן על פי מה שקראנו בהפטרה של פרשת וירא (מלכים ב פרק ד) "ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע לאמר עבדך אישי מת והנושה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים". והנה הרד"ק שם מביא תרגום של תוספתא המרחיב אודות תפילתה של אותה אשה, ונביא הדברים בקצרה ובתרגום מארמית, מאתיים שישים וחמישה פעמים צעקה אשת עובדיה כך, כמנין צעקה ולא השגיח בה הנביא אלישע, ולא ידעה מה לעשות עד שהלכה לבית הקברות והשתטחה על קבר בעלה וצעקה ואמרה בעלי בעלי היכן היא הבטחתך בשעה שנטית למות כאשר אמרתי לך על מי אתה עוזב אותי ואת שני בני והשבת לי שהקב"ה הבטיח לך ואמר לך עזוב את יתומיך ואני אקיימם ואלמנתך עלי תבטח ועכשיו לא נמצאה לנו ישועה וגם היתומים צווחים ואומרים קבל אותנו אבא קבל אותנו אבא, השיב עובדיה ואמר לה לך לאלישע עם מעט השמן שנותר לך והוא יברך אותך כי כאשר החבאתי את מאה הנביאים במערה ופרנסתי מעט השמן שנותר לך והוא יברך אותך כי כאשר החבאתי את מאה הנביאים במערה ופרנסתי אותם בלחם ומים לא כבו נרות השמן מהם לא ביום ולא בלילה שיזכיר הנביא דברים אלו לפני הקב"ה וישלם לך מה שהלוויתיו, ובכן הלכה והודיעה את הדברים לאלישע עכ"ל. ובאמת לאחר מכן הייתה לה הישועה הגדולה הזאת שממעט השמן השיבה את כל חובות בעלה ואף נתקיים בה ואת ובניך תחיי בנותר שאמרו חז"ל בראשית רבה (לה, ג) הברכה האחרונה הייתה גדולה מן הראשונה ואת ובניך תחיי בנותר עד שיחיו המתים, נס גדול ועצום הרבה הרבה מעבר למה שביקשה וציפתה.

ואמר ראש הישיבה הגראי"ל שליט"א, אותה אשה אלמנה עלובה שגם את שני ילדיה שהיו כל עולמה ובהם הייתה מתנחמת עומדים ליטול ממנה צועקת אל הנביא פעם ופעמיים ולא נענית, אבל היא לא מתייאשת היא צועקת שוב ושוב עשר פעמים עשרים מאה פעמים ולא מתייאשת מלצעוק ולבקש מאתיים פעמים ולא מתייאשת מאתיים ושישים פעמים ולא מתייאשת מאתיים שישים וחמש פעמים, צעקה והתפללה ביקשה והתחננה ורק אז נענתה, נתאר לעצמנו אילו הייתה מתייאשת בפעם המאתיים שישים וארבע הרי לא הייתה נענית מכאן שיש להתמיד בצעקה ובקשה לקב"ה מבלי הרף, גם אם נראה לכאורה שהתפילה לא נענית אין להתייאש כי מי יודע כמה תפילות עליו להתפלל כדי שתבוא הישועה אולי הישועה כבר עומדת מאחורי התפילה האחת הנוספת שנתפלל עכשיו זוהי כוחה של תפילה כך אמר ראש הישיבה שליט"א לא להתייאש אלא להמשיך ולהתפלל לא להפסיק ולא לחדול מלהפציר ולבקש להתחנן ולזעוק וחזקה על תפילה שאינה שבה ריקם. (קונטרס מספד גדול עמ' לט)

יומא דהילולא ה' 60 – של מרן רשכבה"ג ה'חזון איש' ט"ז חשון תשי"ד

הנה זכה דור האחרון למתנת אלקים 'איי"ש קדוש ונורא' האיר וחדש וסלל את דרך הלימוד בכל חלקי התורה מזרעים ועד עוקצין, ודברי תורתו מאירים לדורות הבאים מתחילת העולם ועד סופו. וגם 'דרכי הנהגתו ברוח התורה' הקדושה, בהנהגת הדור עם הציבור והיחיד מבית ומבחוץ בכל תהלכות החיים אשר אנו מתנהגים על פיהם עד עתה, וגם הקים עולם התורה לתפארת בהעמדת כל עולם הישיבות והיכלי הכוללים. וזכינו שהנחלם לדורות ולדורות הבאים ע"י תלמידיו המובהקים. ובדורנו אנו הותיר לנו 'קורא הדורות מראש' את אשר היה מאנשי סודו ועצתו, מרן רבנו שליט"א שיצק מים על ידיו ושאל ממנו מלא חפנים תורה וקדושה חכמה ועונה ארחות יושר וארחות ההלכה ודרכי המלחמה עם מפירי ברית וגרוריהם, אשר אותם מנחיל לכל בני דורינו מבקשי ה' והשלימות. ולאורם מנווט מרן רבנו שליט"א את ספינת דורינו בשרביט הנהגה המסורה מדור דור. והוא 'יחיד הדור ופלאו' שזכה לשמש את כל רבותינו מאורי הדור שבדורות האחרונים, ה"ה, מרן רשכבה"ג הגרי"ז זצ"ל בעיר בריסק [וזכה לשמש ימים כלילות את 'עמוד ההוראה' דודו הגאון הגדול רבי שמחה זעליג ריגר זצ"ל דיין דבריסק שמסר לו מסורת הדורות איש מפי איש מבית מתיבתא רבתי דוואלזין עד אדונו הגר"א זיע"א] ובפרט בארץ הקודש ששימש את מרן רשכבה"ג אור העולם בעל החזון איש זיע"א. ומעט מזעיר אשר קבל מרן רבנו שליט"א ממרן החזון איש זיע"א כונס לספר 'אעלה בתמר', ונעלה כאן מעט שבמעט מאשר קבלנו בעיקר מהקשר שהיה ביניהם.

הערצת החזון איש לרבנו

בשבועות האחרונים סיפר מרן הגר"ק שליט"א לנכדיו, שזוכר שפעם הגיע רבנו לחזון איש לשוחח עמו, וכשגמר החזון איש ליווה אותו עד הרחוב בכבוד גדול, וכשחזר רבנו לביתו אמר לאשתו שאם מגיע לו עולם הבא, הוא הפסיד היום חצי מזה, מחמת הכבוד שנתן לו החזון איש, והוא מפחד לבא יותר לחזון איש.

[ושמענו מנכדי רבנו, שהרבנית ע"ה סיפרה להם גופא דעובדא, שמנהג רבנו היה כשהיה גר בכפר סבא ליסוע פעם בחודש להתייעץ עם החזון איש, וגם היה נוסע במקרים שהוצרך לשאול ממנו הכרעות בעניני הישיבה. והיא [כנראה בגלל שהגיעה מבית חסידי] רצתה שישע כמה שיותר לחזון איש, ובאותה עת התעורר שאלה אצל היראים כיצד לחתל את הילדים בשבת בלי חשש איסור, ורבנו הכריע באופן מסוים, והיא בקשה ממנו שישאל גם את החזון איש, ונסע לשאול, וסיפר לחזון איש שהוא הכריע כך, ושואלים מה דעת החזון איש, ואמר לו החזון איש תגיד לאשתך **שאתה רב וכל מה שאתה פוסק כך ההלכה**, ולחזוק דבריו ליווה אותו עד הרחוב בכבוד גדול]. ומרן הגי"ר נסים קרליץ שליט"א אמר שזוכר היטב את המעשה הזה שהיה רבנו אז אצל מרן ז"ל והיה לפלא לכל בני הבית מיהו האברך הצעיר הזה מכפר סבא שמרן ז"ל מכבדו כ"כ.

החזון איש מבקש חוות דעת מרבנו

סיפר רבנו, פעם כשנכנסתי למרן ז"ל סיפר לי שבאו אצלו לדין תורה, שהיה יהודי אחד שתבע מר' יעקב הלפרין שהיה אחראי על בית החיים שומרי שבת שבסוף בני ברק שקנה כמה קברים אחד ליד השני בחלקה מסויימת במקום מיוחד. והר"י הלפרין טען שלא יתכן דבר זה מכיון שבשעה שקנה עדיין לא היה מפה והשטח לא היה מחולק לחלקות ולקברים ובודאי שלא סיכמו על מקום מסויים וגם לא מגיע לו אותם אחד ליד השני. **ושאל אותי מרן ז"ל מה חוות דעתי בענין הזה** ואמרתיו לו מה שהיה נראה לי. ואמר לי מרן ז"ל **שכך היתה גם דעתו שלו** מתחילה להצדיק את הר"י הלפרין, ואמר כך לאותו יהודי אלא שמכאן שאמר לו את דעתו וחזר ואמר לו שוב לכן לא רצה לחזור ולומר לו כעת פעם שלישית כי חשש לנגיעה שאולי עכשיו יגיד לו בגלל שכבר אמר לו כך מקודם.

והיינו כמו שאמרו דעביד אינש לאחזוקי דיבוריה וכמו שהאריכו בשורש מידה זו וגנותה תלמידי קלם. ורבנו נתפעל עד מאד מעצם נקיות דעתו של מרן ז"ל בזה. ואמר רבנו ששאל למרן זצ"ל שכיון שהלה טוען בשקר ומעולם לא קנה חלקה מסויימת א"כ אינו ראוי כלל ליקבר בביה"ק הזה שמויעד לשומרי תומ"צ בלבד. והשיב מרן ז"ל שאין להחשיבו לשקרן רק למורה היתר. והוסיף רבנו לומר שלא חשב שזה שאלה אלא שרצה לשמוע מה מרן ז"ל עונה על כך. (אעלה בתמר)

מורה לרבנו להחליט בהנהגה

סיפר רבנו, כשגרנו בכפר סבא החליטה הנהלת התלמוד תורה של הילדים להצטרף לחינוך ממ"ד, והלכתי לשאול את מרן ז"ל מה לעשות אם להמשיך לשלוח את הילדים לשם, או להוציא אותם משם, וכן בא לשאול גם אחד המתנכים שלימד שם אם להמשיך ללמד או לעזוב ומרן ז"ל התחמק ולא רצה לענות על שאלה זו ואמר **שאחליט לבד**.

[א"ה, שמענו מפי א' מתושבי כפר סבא ז"ל שהיה ממקורבי רבנו באותם השנים והתייעץ עם רבנו להיכן לשלוח את ילדיו ללמוד ורבנו לא הניח לו לשולחם לחינוך שהיה בכפר סבא, ואמר לו שישלח אותם בכל יום להרצליה ללמוד שם הגם שהיה כרוך בנסיעה וקושי גדול וכן תשלום רב, ואמר לו רבנו 'שלא יפסיד מזה כלום', ומספר הנ"ל שהכי הוה ולא הפסיד כלום רק הרויח מאד מכל זה. (אעלה בתמר עמ' ע"ו)]

היחיד שמשפיע לכל העיר

יש מכתב ששלח החזון איש להמשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל ששאל אותו כשהוא עלה לארץ ישראל שהוא מתעניין היכן לגור. והשיב לו החזון איש, שבירושלים נמצאים רוב הבני תורה, וגם בב"ב ובפ"ת. אכן יש מקומות שהיחידים משפיעים על כל העיר, כגון הגאון הצדיק ר' אהרן לייב בכפר סבא שמשפיע קדושה לכל העיר, [והיה אז רבנו פחות מגיל 40]. הרב מפונביץ' רצה להקים ישיבה קטנה רק אם רבנו יהיה ראש הישיבה כיון שראה את הבחורים שהגיעו מכפר סבא ומאוד התפעל מהם, והחזון איש לא הסכים ואמר כל פעם 'מה יהיה עם כפר סבא אם רבנו יעזוב'. ורק בסוף ימיו של החזון איש, נענה החזון איש להפצרות של הרב מפונביץ', והסכים שרבנו יעבור לבני ברק. (כתבי תלמידים)

וגם תמיד שרבנו היה מתלונן לחזון איש שקשה חינוך הילדים בכפר סבא, ובתו היתה כל השבוע לומדת בפ"ת וגרה אצל הגרח"ש קרליץ זצ"ל, אמר לו החזון איש 'יומה עם כפר סבא'. (כתבי תלמידים). [וראה גם בס' במחיצתם ח"א עמ' 18] ופעמים שלח החזון איש מכתב לרבנו שיקבל בחורים לישיבת כפר סבא. [ובס' פאר הדור מסופר, 'ישיבת חפץ חיים בכפר סבא מיסודה של תנועת צא"י נהנתה מחסותו המלאה, הוא הפקיד עליה כראש ישיבה את הג"ר אהרן לייב שטיינמן ממקורביו כיום ראש כולל אברכים דפוניבו' בבני ברק, ובכלל היה נכנס בעובי הקורה של כל עניני הישיבה ושוקד על תקנתה ועל סידורה מתעניין בפרטות בהתקדמותו הרוחנית של כל תלמיד מייעץ לרמ"ם ולמחנכים, והכל במדת שיא של התמסרות משל זהו עניני האישי ממש. (ח"ב עמ' רלח)].

ובס' אעלה בתמר הביאו מכתב שכתב הגאון ר' אליעזר אלפא זצ"ל וכך כותב "לכ' שמריהו אלפא כפר סבא ישיבת חפץ חיים. - ב"ה מוצש"ק, בני יקירי ואהובי שיחי' קבלנו מכתבך שמחנו מאד מה שהוזמנת להשתתף בשיעורים של ראש הישיבה. דודנו מרן החזון איש שליט"א אמר לי בפירוש בפעם האחרונה שהייתי אצלו **שהרבה הרבה יכול אתה להתעלות ולהצליח משיעורי ראש הישיבה**".

הגאון הצדיק ר' אהרן לייב

סיפר המגיד רבי ראובן קרלנשטיין שליט"א בשם אביו עד ראייה. שבכל ליל שבת בין קבלת שבת למעריב החזון איש היה בחדר שלו, ולקראת מעריב היה נכנס לציבור ושאל מה דיברו. פעם אחת שאל מה דיברו, ואמרו לו שדיברו על ישיבת חפץ חיים בכפר סבא, ועל ר' אהרן לייב. תיקן אותם ואמר על '**הגאון הצדיק ר' אהרן לייב**'. (כתבי תלמידים)

ישרות בלימוד

העיד מרן הגר"נ קרליץ שליט"א שהחזון איש קילס את רבנו **שזכה לישרות בתורה**, וכידוע אצל החזון איש ישרות היא הדבר הגדול ביותר שניתן לשבח בו. (ית"נ י' חשון תשע"ד עמ' 8)

הצער בפטירתו

ושמענו מהרבנית ע"ה שמיד שנשמע הקול שמרן ז"ל נפטר בכה רבנו מאוד מאוד ואין מנחם לו. (אעלה בתמר)

הספד רבנו על החזון איש

בבטאון דגלנו שע"י תנועת צא"י מר חשון תשי"ד. נכתב ע"י רבי משה שינפלד זצ"ל. **מספר גדול**, מתור הספדו של הרב הגאון ר' אהרן ליב שטיינמן שליט"א ראש ישיבת ח"י של צא"י בכ"ס. ההוא יומא דאשכבתיה דרבי נפקא בת קלא ואמר כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העולם הבא (כתובות קג, א) מה טעם של אחים בהספידא ומה טעם גונו השי"ת את הדמעות שמורידים על אדם כשר מה נשתנו דמעות אלו מאחרות, אלא בני אדם מבוגרים אינם מורידים דמעות על נקלה אלא אם כן הצער נוגע להם באופן אישי נזקי גוף או ממון או אבדן קרוב משפחה אולם כאשר אדם מתעורר בהספדו של חכם ומוריד דמעות על העדרו הרי אלו הן דמעות של צער רוחני טהור והם תיקון לנפשו של הבוכה ומתאבל ואגרא דלוייה המצטערים מתעלים משום כך כאשכבתא דרבי הכריזה בת קול שכולם מזומנים לחיי עולם הבא. ר' חיים מוואלוז'ין סיפר כי בשעת פטירתו של הגר"א אמר הגלגול שנמצא אז בוילנא כי עליו לברוח מחמת הקדושה וטהרה שממלאה את האויר כולו כי נשמות כל התנאים והאמוראים והגאונים שהגר"א האיר את דבריהם כל ימיו ירדו לקבל את פני נשמתו של הגר"א. כן גם באשכבתא של החזון איש הקדוש ירדו נשמות כל חכמי ישראל שהוא עמל ויגע להכין את דבריהם עד עמקם לקבל את נשמתו הקדשה, והאויר שלנו שהוא מעובה תמיד מחילוניות וטומאה טהור ונתקדש בשעות אלו וממילא נתעלו כל אלו שהיו נוכחים בשעת האשכבתא והרהורי תשובה מלאו את כל הלבבות בגלל האויר שנתטהר ונתקדש ותשובה כזאת בהמון של רבבות יהודים בודאי זיכתה את כולם לחיי העולם הבא. (נעתק לס' אעלה בתמר עמ' פ"ה)

ספר פאר הדור

רבנו היה מראשי העומדים על הוצאת הספר פאר הדור, ובחלק א' חלקים נרחבים נכתבו בהדרכתו ובהוראתו, בשאר הכרכים נכנסו אנשים נוספים לעריכה, ורבנו כבר לא היה אחראי ע"ז יותר אולם נכתב כמה פעמים שם דברים בשם רבנו שליט"א, אך אמר רבנו שחלק מהדברים שנכתבו בשמו אינם מדויקים, לכן לא העתקנו משם. (כתבי תלמידים)

ביזוי התורה רח"ל

סיפר רבנו, בישיבת תפארת ציון שבבני ברק למדו מתחילה בשפת האידיש ומרן ז"ל רצה שיקבלו לישיבה תלמידים ספרדים ושאלו אותו הרי לומדים באידיש, והשיב שמעכשיו והלאה יפסיקו ללמוד באידיש ויקבלו את הבחורים הספרדים גם כן. ובא באותו זמן איזה קנאי אחד ואמר למרן ז"ל שהוא מוחה על זה שעוברים ללמוד בשפה העברית והדבר חרה למרן ז"ל, ואומרים שהלה לא הוציא את שנתו ר"ל.

ואמר רבנו שליט"א שבאמת זו חוצפה נוראה הלא מי הוא האיש הזה בכלל הלא אינו יודע ללמוד אפילו עשירית ממרן ז"ל והוא בא להגיד דיעות ולמחות במרן ז"ל הוא בא לומר מה לעשות. (אעלה בתמר)

להגיע ליראת שמים

רבנו סיפר שפעם שאל אחד למרנא החזו"א מה צריך לעשות בכדי שתהא בו יראת שמים. והשיב החזו"א אתה תעשה מה שאתה יכול ואת השאר תשאיר להקב"ה. (ברומו של אדם עמ' לא)

מעלת העמל התורה

רבנו אמר, שיתכן שבזכות עמל התורה של החזון איש השתנה היחס לבני ישיבות מן הקצה אל הקצה, עד שבתקופתנו רובן המכריע של בנות בית יעקב חפצות אך ורק בבחור ישיבה השוקד על תלמודו. (הגאון הגדול רבי דוב יפה שליט"א לעבדך באמת ח"ב עמ' שי"א)

נסתר

אמר רבנו שליט"א, החזון איש היה בוילנא ולמד בצנעה וברח מהפרסום, ויגע בתורה יומם ולילה בלי הפסק כמעט, עד כדי שכשאלו של החזו"א בקשה ברכה מהחפץ חיים, אמר לה 'הבן שלך לא צריך ברכה הוא לומד יותר ממני'. והסביר רבנו שהנהגת החזון איש להצטנע נבעה אולי גם מדברי הגמ' בתמיד (לב, א) "מה יעביד איניש ויחיה ימית את עצמו מה יעביד איניש וימות יחיה את עצמו", ועי' בפירוש רש"י שם דע"י הפירסום יש לו עין הרע וימות רח"ל. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 44)

הכרת אדם

סיפר רבנו, שהחזו"א אמר לו 'שהיה כאן יהודי בשם הרב שמואל אורלנסקי זצ"ל ושאל שאלה בלימוד ולפי נוסח השאלה ששאל ראיתי שהוא יודע טוב ללמוד תלמידים כדאי לכם לקחתו לישיבתכם בכפר סבא'. ולקחהו ובאמת מאד הצליח. (מנחת תודה)

לימוד הפשט

סיפר רבנו, שהיו לחזו"א טענות על ר"מ אחד שאינו אומר פשט לתלמידיו, ושאלו על כך למה אינו אומר פשט, והלה השיב שהתלמידים אינם רוצים לשמוע פשט. התבטא החזו"א 'הבעיה היא שלר"מ עצמו אין גישמאק בפשט, אילו היה לו עצמו גישמאק בפשט כי אז כבר היו התלמידים רוצים לשמוע'. (מעשה איש ח"ד עמ' נ"ה)

נ"ב. על יומא דהילולא של מרן רשכבה"ג בעל האבי עזרי זיע"א נכתוב אי"ה בגליון הבא.

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מגויים ורעיונות

ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

כאיל תערוג גליון 5 חיי שרה תשע"ד [מוגדל]

פנינים על פרשיות השבוע ועניינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחתנו את היי לאלפי רבבה ויירש זרעך את שער שנאיו. (חיי שרה כד, ס)

כ' התוס' בכתובות (ז, ב ד"ה 'שנאמר ויקח בועז וכו') וז"ל "איכא למימר דהתם [-פירוש ברבקה] ברכת אירוסין והכא ברכת נישואין". וכ' רבנו באילת השחר שם, הנה ברכת נישואין שייך קצת גם לבני נח אבל ברכת אירוסין לכאורה לא שייך לומר בבני נח דאסר לנו הארוסות והתיר בנשואות ע"י חופה וקידושין, וכן בחתימה מקדש ע"י חופה וקידושין. וצ"ל דכיון דברכת אירוסין היא ברכת המצות ושייך בבני נח לקיים מצות כאילו מצוה ועושה והנה אע"י דויברכו את רבקה משמע דבירכו אותה ולא שבירכו עליה להקב"ה צ"ל דמ"מ דרשינן נמי שבירכו להקב"ה עליה.

פלפולא דאורייתא

ולקחת אשה לבני ליצחק. (חיי שרה כד, ד)

התוס' כתובות ז' ע"ב (ד"ה שנאמר) כתבו דאליעזר היה שליח לקידושין וברכו ברכת ארוסין בבית בתואל. וצ"ע דהא אמרי' בקידושין מ"א אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו וא"כ איך קידש יצחק את רבקה קודם שראה אותה, וכן הק' המושב זקנים (פסוק ס"ו).

וחדב"נ הגר"ז שליט"א תי' דע' בתשו' נוב"י אהע"ז ס' ע"ז שכי' דאם גמר בדעתו שהוא חפץ בה והוא מתרצה לקחתה אפי' ימצא בה מום ודבר מגונה אין בזה איסור לקדשה בלא ראייה קודם. וצ"ל דיצחק היה בטוח באליעזר דכמה דשייך לבדוק אחריה יבדוק ובמה שלא ימצא אינו מקפיד ומחליט שלא יגרשנה ובכה"ג מותר לקדש.

הערת רבנו שליט"א הנה פשוט דאם יאמר שיקחנה בלי מעשה קידושין אין איסור ואע"פ דיצחק קיים את כל התורה קודם מתן תורה מ"מ היא לא נאסרה ע"י הקידושין דרק קיום מצוה הי' לו אבל שום חלות דין לא חל והוי כסתם דיבור ואין בזה איסור לקדש בלי שיראנה. (פרורים משולחן גבוה ח"ג)

מוסרי הפרשה

ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו. (חיי שרה כד, סז)

אמרו חז"ל (ב"ר פ' ס' אות ט"ז) כל ימים שהיתה שרה קיימת היה ענן קשור על פתח אהלה וברכה משולחת בעיסה והיה הנר דולק מלילי שבת עד לילי שבת. והק' רבנו שליט"א שהקשה בשלמא ענן קשור לאהל הר"ז מורה על השראת השכינה וברכה משולחת בעיסה ודאי היא ברכה גשמית, אבל נר דולק מליל שבת עד ליל שבת מה המעלה בו הלא ביום ודאי לא השתמשו בו ואף בלילה אין די בנר אחד שדולק ובין כך הוצרכו להדליק עוד נרות וכי מקיימת מצוה במה שנה השבת דולק כל השבוע. וביאר שהענין הוא שהקב"ה הראה שחפץ במעשיה הטובים ויש לו נחת רוח מהם ועל כן נר המצוה שלה יש לו קיום גדול. (רבי ישעיה כהן שליט"א בקובץ זכרון אהל שרה עמ' שלי"א, וע"ע באילת השחר כאן).

הליכות הפרשה – עניני שידוכים

הנה בעניני שידוכין ישנם הוראות רבות מרבנו שליט"א ונצרך לזה חיבור מיוחד, וכאן נכתוב רק כמה ענינים קצרים.

בת ת"ח

שאלה: מי שהציעו לו שידוך שאבי הבחורה אינו תלמיד חכם אבל הבחורה בעצמה יש לה יראת שמים ויודעת ערך הת"ח האם יש לה המעלה של בת ת"ח.

תשובה: בזמנינו הרי אין דין ת"ח וכמבואר בפוסקים וכיון שאין היום תלמידי חכמים א"כ לא צריך ממש בת ת"ח אלא הכל תלוי אחר הבת בעצמה אם ראויה היא להקרות בת ת"ח. (ישמח לב עמ' שמא)

יבדוק באחיה

שאלה: מי שהציעו לו בחורה הגונה ויר"ש שיש לה אחים שסטו מדרך הישר האם כדאי לדחות השידוך משום הנושא אשה יבדוק באחיה.

תשובה: במקום שיש לה עוד אחים שהולכים בדרך הישר בזה הרי יש לומר מאי חזית שהבנים יהיו דומים לאח שאינו הגון ואולי יהיו דומים להגון, ולכך במקום שיש רוב אחים הגונים בזה ודאי יש לומר זיל בתר רובא, ובאמת אין שו"ע להלכות אלו אלא הדבר תלוי רק בסברא ולכך נראה דאף באופן שאין לה רוב אחים הגונים יש לבחון כל מקרה לגופו מסברא לפי הענין אחר רוב צדדים של הסתברויות וצריך סייעתא דשמיא בכדי להכריע בזה. (ישמח לב עמ' שמא)

[ובענין זה כותב רש"י גנוט שליט"א, איתא בבבא בתרא (ק, א) "אמר רבא הנושא אשה יבדוק באחיה". ואיתא בגמ' "שורב בנים דומים לאחי האם" ואמנם אמר מרן האבי עזרי זצ"ל שאין הדבר אמור אלא לענין המדות והתכונות הנפשיות הבאות בדרך כלל בתורשה אך בעניני דעות אין זה שייך כלל כי ענין הדעת מסור לידי בחירה ולכל אדם ניתנה הבחירה (מכתבים ומאמרים ח"ו אגרת תשי"ט). וכך שמעתי מחכ"א שמרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א הורה לו הוראה זאת בשם מרן רבנו הגרא"מ שך זצ"ל, והוסיף שבימינו אנו מי יאמר ניקיתי ואי אפשר להשליך כלל על המשפחה אם ח"ו אחד מבניהם סר מדרך התורה והישיבות כיון שהרחוב וגוררותיו כה מאיימים ובמקרים רבים מספור ההורים חינוכו את בנם כדבעי ורק בחירתו האישית ותאוותיו הוציאוהו מעולמה של תורה ואין הענין קשור כלל ועיקר לשאר הילדים בבית. (דגלה של תורה)]

מעשר כספים לחתן ילדים

שאלה: האם מותר להפריש חלק מן המעשר כספים שלו בכדי לחתן בהם בעתיד את ילדיו.
תשובה: כשהם בגיל שכבר רואה שקרוב הזמן שהוא צריך להשיאם שהוא בערך בגיל שש ואפילו חמש עשרה באופן זה מותר. (ישמח לב עמ' שמ"ב)

שמות בשידוכין

בצואת ר' יהודה החסיד יש כמה מקרים של שידוכים שכתב שיש להמנע מלעשותם כגון מה שמוזהיר מלהשתדך עם מי שנקרא באותו שם ועוד דברים, ואמר רבנו בשם החזון איש ז"ל שאע"פ שמדינת דגמרא הכל מותר ובחלק מן הדברים אף אמרו בגמרא שזה מצוה מכל מקום ר' יהודה החסיד ראה ברוח קדשו שאלו שיעשו שידוכים הללו לא יצליחו ולא יעלה זיווגם יפה ולכך יש לזהר בכל מה שמוזהיר שם. וכבר ידוע על כמה וכמה מקרים שאירעו אסונות לאלו שעברו על צוואת ר' יהודה החסיד ה' ישמור וכבר נקבע המנהג ואין לשנות, זולת אם מוסיפים שם אחר לפני השידוך שכבר נקרא בשם אחר אין להקפיד. ואמר רבנו ששמע בשם הגר"י אברמסקי זצ"ל שהיה הרבה שנים גאב"ד לונדון ואמר שרוב המקרים שהוצרך שם לסדר גט ה' במקרים שעברו על צוואת ריה"ח, ועוד הוסיף רבנו והזכיר כמה עובדות ממשפחות שעברו על צוואת ריה"ח ולא הצליחו. (אעלה בתמר עמ' ס"ד)

[א"ה, ובשנים האחרונות הראה רבנו כמה פעמים למכתב של הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל שנדפס בס' שנות דור ודור (דסלר - ח"א עמ' צ"ח) וז"ל "ידוע שרבותינו הגאונים בעל הנוב"י זצ"ל ועוד הסכימו שלא לחוש לזה, ולפי הנראה צוה רק לזרעו, כן שמעתי שהגרא"מ [שהגאון ר' אלי' מוילנא זצ"ל] אמר שאין לחוש לזה ואין לחדש חומרות ואיסורי' שלא נזכר בתלמוד בבלי וירושלמי, כן הגאון ר' חיים מוולאוז'ין זצ"ל השיב לשואליו בזה כי אין שום חשש בזה, ולכן אם הענין ראוי ונכון ויאות – לא יחושו כלל וה' יצלחם בדורות ישרים". וכמובן שאין לסמוך ע"ז בלי שאלת פי רבנו שליט"א, שכפי שהתבטא פ"א שבעניני שידוכין מרגיש שעונה לפי מה שמניח ה' בפיו ואכמ"ל].

פגישות למאורסים

כותב רש"י גנוט שליט"א: שמעתי מהרה"ג ר' יחיאל מיכל פליסקין שליט"א מחבר הקונטרס 'וארשתיך לי באמונה' כך, נכנסתי למרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א ושאלתי הרי ידוע שמרן הרב שך זצ"ל התיר להפגש רק פעם בשלושה שבועות ואילו כיום מקילין בהרבה יותר מכך האם יש לעורר על כך. והשיב פעם בשלושה שבועות זה גם כן לא טוב, ושאלתי אם כך מה להורות לבחורים. והשיב תאמר להם מה שהרב שך אמר. עוד שאלתי מרן הגרא"מ שך זצ"ל אמר להתקשר לפני שבת לאחל שבת שלום, והיום מקילין בהרבה יותר מכך האם יש לעורר על כך. והשיב הגרא"ל שליט"א תאמר לחתנים שיעשו מה שהרב שך אמר. (דגלה של תורה עמ' עד)

לותר ולותר

שאלה: איך אפשר לתת לחתן הדרכה מזוורת לפני החתונה לחיים מאושרים.
תשובתו היתה להגיד לו שלש דברים לותר, לותר ולותר. (אדני הבית עמ' קמט)

מה יאמרו

שאלה: על מה אין להתחשב בשידוכים. תשובה: "מה יאמרו הבריות..." (מאחורי הפרגוד)

לברר לפני הפגישות

בהוראת רבנו שליט"א התפרסם ביתד נאמן (כה טבת תש"ס) מכתב ששיגר הגר"א וסרמן זצ"ל בשם מרן החפץ חיים ובה כותב הגר"א וסרמן והנני להודיע לכבודו הרמה את אשר שמעתי מפה קדוש בעל החפץ חיים זצ"ל כי מנהג העולם בשידוכין להתראות בטרם כל הוא שלא כהוגן כי מהראוי לאחר את ההתראות אחרי כל החקירות והדרישות משני הצדדים וכל פרטי הדין ודברים שבין הצדדים ואחר כך כאשר כבר הושוו בכל הפרטים אז יתראו ולא קודם. (השידוכים בדרך חז"ל עמ' ק"ט)

יומא דהילולא – רשכבה"ג בעל האבי עזרי זיע"א – נלב"ע ט"ז חשוון תשס"ב

הנה בדור האחרון זכה דורנו למנהיג נפלא רבן של כל בני הגולה בעל האבי עזרי שבנה והקים את עולם התורה באופן מופלא ואיגד וחיבר את כל בני התורה לאגודה אחת. ורבנו שליט"א עמד לימינו בכל מפעליו, וסייע לו בכל דבר ודבר שעשה והקים. וידוע שבמשך שנים בכל שבת קודש היה עולה רבנו שליט"א להתפלל מנחה גדולה בהיכל כולל פוניבז' ושם גם היה מתפלל מרן זיע"א, ואחרי

התפילה היו משוחחים שעות ארוכות בלימוד ובענייני השעה. [וכן תקופה ארוכה היה הולך רבנו למרן זיע"א בער"ש לשוחח עמו בענייני השעה]. והדברים ידועים כמה החשיב מרן זיע"א את דעתו של רבנו, ולא הסכים לנסוע לכנס יסוד דגל התורה מבלי שרבנו יסע עמו, ולקח אותו יחד ברכבו לירושלים, ונכנסו ביחד עם מרן הגרי"ש זצ"ל ויבדלחט"א מרן הגר"ק שליט"א. וגם בכינוסי מועצת גדולי התורה השיב את רבנו לידיו, ונתן לו הראשון לדבר אחרי שמרן זיע"א סיים את דבריו. [ואף כותבי קורות הימים ההם, מאותם שאינם נמנים על הציבור החרדי שכתבו את תולדות מרן זיע"א הזכירו בשעתו שדבר פשוט הוא שרבנו הוא ממשיך דרכו]. ובמאבק הקשה של מרן זיע"א בתנועה המשיחית רמז לרבנו שיעזור לו בזה, ואכן רבנו היה היחיד שהצטרף לזה בכך שדיבר בפומבי בהיכל הכולל על זה, ונדפס דבריו בס' 'מעיינות האמונה' ע"ש.

וכן בהקמת "יתד נאמן" רבנו שליט"א אירגן יחד עם מרן הגרמ"ל זצ"ל ויבדלחט"א מרן הגר"ק שליט"א כינוס לחיזוק העיתון. וכן בהקמת שארית ישראל רבנו סייע רבות כל השנים לחיזוקו. [ועד שהעיד מנכ"ל שא"י הרב ג"ש שליט"א שנכנס לתפקיד ראה שהישיבה היחידה בכל ארץ ישראל שלקחה בשר מהכשר שא"י היא ישיבת "ארחות תורה" והדברים ארוכים ואכ"מ].

תורה לשמה

סיפר רבנו שליט"א כי בשעה שרצו לצרף את מרן זצ"ל כחבר במועצת גדולי התורה, באו עם ההצעה למרן הרב מבריסק זצ"ל, תמה הרב מבריסק הוא הרי כל כולו שקוע בתורה הרי אין לו שייכות לשום דבר מלבד לימוד התורה. ואכן היה כך הוא היה שקוע בלימוד התורה באופן שאין כמותו לא ידע שום דבר מלבד לימוד התורה, לאחר מכן הוא היה מנהיג שהנהיג את עולם התורה ואת כלל ישראל אבל דוקא משום שהיה שקוע כל כולו בלימוד התורה מתוך זה היה מנהיגם של כלל ישראל. ניתן להמליץ עליו סיים רבנו שליט"א את מה שאומרים בשם החזון איש על החפץ חיים, שששים שנה למד תורה לשמה ואחר כך הפך למנהיג של כלל ישראל, כך היה גם החזון איש עצמו וכך היה מרן הרב שך זצוק"ל. (הגר"מ גרוס שליט"א מחשבה אחת עמ' מד)

הגדלות של מרן זיע"א

רבנו שליט"א אמר על הגראמ"מ שך זצוק"ל שניתן ללמוד ממנו שע"י מיצוי וניצול הכוחות הקיימים בתוכו יכול הרבה להצליח ולגדול, וזה פשוט כמו בשאר מילי כשמסקיעים הרבה ובגדול מצליחים הרבה ובגדול. (מדרכי החיים עמ' לד).

מגן על כל בני ברק

בחיי מרן זצ"ל אמר פעם רבנו שליט"א להגר"א מן שליט"א דהנה הבעל הטורים כותב בתחילת דברים (א, ג) "בארבעים. ב' במסורה. ויהי בארבעים. מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף בישאל (שופטים ה, ח). לומר אם יהיה ת"ח אחד בין ארבעים אלף אין צריכים לא מגן ולא רומח כי ת"ח מגין עליהם מאויביהם (תנב"א פרק י), דאיירי התם בתלמידי חכמים שנאמר לבי לחקקי ישראל, והכא נמי כתיב בתריה (פסוק ה) ענין התורה שנאמר הואיל משה באר את התורה". והנה בב"ב יש את הגראמ"מ שך והגר"ק שליט"א נמצא דרוב תושבי בני ברק מוגנים. [וכשסיפר הגר"א מן אח"כ את הדברים למרן הגר"ח שליט"א לא זעזע פניו לחיוב או לשלילה].

כבוד מרן זצ"ל

שמענו בשם שלוחא דרבנן הרב שלמה לורינץ זצ"ל שבחיי חיותו והנהגתו של מרן זיע"א היו מבקשים ומפצרים ברבנו שיגיד את דעתו ג"כ ולא הסכים, רק היה תמיד מסביר את הנהגת מרן זצ"ל ורק כאשר נחלש מרן זיע"א החל רבנו להביע דעתו הרמה בכל חלקי החיים, [ואף לאחר מכאן כששמע שד"ר אדלר מאנגליה יש בידו לחזק את מרן זיע"א ושיחזור להנהיג, התחנן וביקש מאוד שיביאו אותו לטפל במרן כדי שהוא יחזור להנהיג, רק מכמה טעמים זה לא יצא לפועל], ובדומה לזה אמר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין בהספדו על הגרי"ז מבריסק וכך אמר: הנה כל עוד שהיה החזון איש זצ"ל בחיים היה הרב מבריסק זצ"ל ממעט להשיב לכל הפונים אליו, ואילו לאחר הסתלקות החזון איש הרבה להשיב לכל אשר שאלוהו והקדיש זמן מרובה לכל השואלים, וזו הגדלות שיש באדם שיכול לשנות את מצבו והנהגתו הרגילה בפעם אחת בעת שרואה שהדברים מחייבים שינוי כי הגדול האמיתי אינו כפוף להרגלים ולמצבים אלא פועל לפי הבנתו כפי הצורך הראוי עתה. (אור יחזקאל ח"ד עמ' צד)

הכירות מבריסק

סיפר רבנו, לאחר פטירת בעל האמרי משה חיפש מרן הגרי"ז זצוק"ל ראש ישיבה למלא את מקומו בישיבת תורת חסד, ובא מרן הגרא"מ זצוק"ל לכמה ימים לבריסק לתהות על קנקן הישיבה, נתארח בבית הוריו של רבנו. [ולבסוף לא רצה לקבל על עצמו את זה, כיון שהיה כרוך בזה העול להשיג את הכספים לישיבה, ולא רצה לקחת את זה על עצמו]. ואח"כ כשעלה רבנו ארצה והיה בירושלים, הזמינו מרן הגרא"מ זצוק"ל לאכול אצלו, ואמר לו הרי אני חייב לך הכרת הטוב על האכסניה שנתנו לי ההורים שלך בשעתו. (פרי חיים קסז)

אחריות על צדקה

שח אחד מגדולי הרבנים בארצה"ב שאמר לו הנגיד ר' שמעון גליק שליט"א שהיה דרכו לתת צדקות רבות למרן זיע"א שיחלקם כראות עיניו, וכשהתחיל להחלש. שאל את מרן זיע"א למי עכשיו לתת את חלוקת הצדקות, ואמר לו למרן רבנו שליט"א. ומיני אז מחלק את הצדקות ע"פ הוראות ע"פ רבנו שליט"א.

התענינות לדברי רבנו

הגאון רבי אברהם שלינגר זצ"ל היה מקרוב בחרותו למרן זיע"א ותקופה מסוימת סעד עמו בעת ארוחת דשחרית, ונהג לספר לו דברים שאמרו גדולי ישראל, הוא סיפר שבכל עת שהזכיר דבר מה ממרן שליט"א היה נראה מצידו של מרן זיע"א התעניינות עצומה ורצה לשמוע בדיוק מה אמר. (הגר"י זוכבסקי שליט"א יתי"י י"ד חשוון תשע"ד עמ' 27)

מבטל דעתו קמיה

סיפר הגר"א רוטר שליט"א, זכרוננו היטב שנועדה פעם אסיפה בבית נאמן ביתו של מרן הסטייפלר רבי מאיר סטפנסקי שליט"א בפרשה ידועה, והאסיפה נקראה בעידוד והוראת מרן זיע"א והרצים כבר יצאו דחופים לקרוא אל האסיפה, אבל מרן רבנו שליט"א נכנס למרן זיע"א ואמר לו שתצא מכך מחלוקת גדולה, ומרן זיע"א קיבל דעתו והאסיפה התבטלה. (ית"י י"ד חשוון תשע"ד עמ' 27)

קניה מעכו"ם

אמר רבנו שליט"א: ושמענו בשם בעל האבי עזרי זצ"ל שאם העכו"ם עושה עבודה יותר טובה מותר לקנות ממנו. (אילת השחר ויקרא עמ' ר)

אמונה

אמר רבנו שליט"א: ... וכן המתבונן בתיפקוד איברי האדם זה הי' צריך להביאו לאמונה חושית ע"י חובת הלבבות שער הבחינה פ"ה, אבל המציאות שהרבה רופאים לא מאמינים אע"פ שרואים את נפלאות הבורא, ואחד מהרופאים נשאל ע"י בעל האבי עזרי זצ"ל מה הוא רואה באבר הלב ואמר שרואה בזה מכונת שאיבה משוכללת, הרי במקום להתפעל מפלאי הבורא כשהשכל עקום לא רואים כלום. (אילת השחר דברים עמ' עד)

אהבת הבריות

וכך קונן עליו רבנו שליט"א בהיכל כולל חזון אי"ש, "כל צדיק בפרט צדיק כזה שנפטר, שהי' כ"כ ידוע באהבת הבריות, שכל כך הי' ידוע בכל העולם, חוץ ממה שהי' עובד הקב"ה גם זה הי' בעבודת הקב"ה שלו, אהבת הבריות ולעשות חסד עם כל מי שבא, והי' ידוע שהי' טוב ומטיב לעשות עם כל אחד טוב וכל אחד הרגיש שהוא ידיד שלו". (מספד גדול עמ' ג')

[ואמר רבנו שהדגיש נקודה זו ולא שאר ענינים שעשה מרן זיע"א, שהם הרי כבר ידועים לכל ואין צריך לומר אותם, אבל זה רצה להדגיש שעם כל מלחמותיו לחיזוק הדת, הכל נעשה מאהבת הבריות וטוב לב נדיר. (מאחורי הפרגוד)]

לקחת דבר אחד

ובסיום דבריו אמר רבנו "וצריך כל אחד ואחד לקחת לכל הפחות איזה מנהג טוב. איזה דבר טוב שזה לא יהיה רק חד פעמי אלא שדבר זה יתן לו על כל החיים שיכול בזה לגדול ולהיות אדם גדול. לפעמים ע"י דבר אחד שיעשה כל החיים על ידי זה יהיה אדם גדול שויתי הי' לנגדי תמיד כל אחד יעשה דברים כל אחד כפי מה שהוא רואה וממה שלמד אם יקבל את זה לצמיחות על כל ימיו אז יהיה מאושר והקב"ה בודאי ישמח עם זה וככה כל כלל ישראל יזכו שעל ידי זה יגדלו להיות גדולים כחפץ רצון השם יתברך".

דובר אמת

ובהספד שנשא רבנו לקראת סוף ימי השלושים בישיבת אורחות תורה אמר בסו"ד, "והגברא רבה הזה שאנחנו מדברים ממנו, ידוע שהי' מודה על האמת, ובשביל האמת הוא הלך במסירות, ולכן גם אם בן אדם לא יקבל על עצמו להיות דובר אמת בלבבו יקבל להיות מודה על האמת". (פרי חיים גליון קס"ז)

הדברים יוצאים ללא מסתור רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות

keailtarog@gmail.com

זכינו שהגליון שיצא בשבוע שעבר הובא ע"י ידידינו שמסייע בהוצאות הגליון מקרובם של גדולי ישראל הי"ה רבי יצחק אוהב ציון שליט"א, למרן רבנו רבן של ישראל בעל האילת השחר, ואמר לו **ישר כוח על זה**. ובלייל שבת קודש הקריא הנכד רבי גדליה הוניסברג שליט"א קטעים מהגליון והזכיר את ההספד שנשא רבנו בכפר סבא, וסיפר לו רבנו שאמר את ההספד בעיקר לילדי המקום שהיה פלא לכולם שלקח את בנו ר' משה שהיה אז בגיל 5 ללויה, ולכך נשא ההספד והסביר להם את גדול הענין, והיה שם ר' משה שינפלד והוא כתב את ההספד.

כמו"כ הכניס ריא"צ שליט"א הנ"ל את הגליון למרן הגר"ק שליט"א ועבר על הדברים, ואמר "**שהדברים נכונים**". וכן הכניסם למרן הגר"ק שליט"א ועיין בזה ונהנה מהדברים, ובזה נבוא בהודאה לו על כל עזרתו למען הגליון.

כאיל תערוג גליון 6 תולדות תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענייני דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו. (תולדות כה, כח)

פרש"י "כתרגומו בפיו של יצחק", וצ"ב הרי עשו הי' מומר ושחיטתו פסולה ואין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים, וכאן הוי במידה דמאכל והתוס' בגיטין ז' א' כתבו דעל זה אמרו שאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים. והנה אע"פ שעשו נזהר בכבוד אב, מ"מ כבר כתב התרגום יב"ע להלן כ"ז ל"א שעשו הביא ליצחק כלב לאכול הרי שלא נזהר לתת לאביו דוקא מאכלים כשרים, ואולי כיון שבני נח מותרים באכילת מאכלים אלו לא אמרין בזה שאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים. והחזקוני להלן כ"ז ג' כתב שלא אכל משחיטתו משנה"י כופר ומש"כ כי ציד בפיו היינו קודם שנהיה כופר ועי"ש עוד במושב זקנים מבעה"ת.

ומסופר על המהריל"ד זצ"ל ששלח בשר להבית הלוי זצ"ל ואח"כ נתעורר בזה שאלה, ואמר מהריל"ד דבטוח שהגר"י לא נכשל באכילה אבל הוא חייב להודיעו ושלח מברק. וכן מסופר על הרעק"א שהגישו לו מרק ובשר והגיש לפה ולא יכל לאכול והפצירו בו ושוב הגיש לפיו ולא הצליח אח"כ התברר שהי' שאלה בכשרות הבשר. (אילת השחר עמ' רכ"ה)

פלפולא דאורייתא

ויאמר עשיו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה. (תולדות כה, לב)

ועי' בפרש"י "אמר עשיו מה טיבה של עבודה זו אמר לו כמה אזהרות ועונשין תלויין בה כאותה ששנינו בסנהדרין ס"ג אלו הן שבמיתה שתוי יין ופרועי ראש אמר אני הולך למות על ידה א"כ מה לי חפץ בה", וצ"ע דעי' ברמב"ן פ' שמיני דכ' יראה דאין אזהרת שתוי יין ופרועי ראש בבמה כי אזהרה זו לכהנים ואין כהן מקריב בבמה, והא כל עבודה בבכורות הוא רק בבמה ולא במזבח וא"כ מה א"ל יעקב כי יכול לבא לידי חיוב מיתה של פרועי ראש ושתוי יין.

והדב"נ הגר"ז תי' מה שנלקחה העבודה מן הבכורות וניתנה לבני אהרן היה אחר חטא העגל ואם לא חטאו היתה העבודה במקדש נמי בבכורות ובשעת מכירת הבכורה היה עשיו עתיד לעבוד במקדש ובמזבח וכן הוא לשון חז"ל 'רשע זה עומד ומשמש ע"ג המזבח' ולא אמר ומשמש בבמה ולכך היה עדיין שייך להזהירו שיכול לבא לידי מיתה בשתיית יין ופרוע ראש.

הערת רבנו שליט"א, בדברי הרמב"ן נראה דאין הסברה לחלק בין מקדש לבמה אלא דהדין דשתוי יין ופרוע ראש נאמר רק לכהנים ממילא יוצא דבבמה דאין דין הקרבה בכהנים לכן מותר, ומסתבר דאז גם כהן מותר כיון דאין עובד מחמת דין כהונה, ולפי"ז צ"ע מדברי הרמב"ן דלכא' סותרים דברי רש"י דעשיו אף אם היה דינו לעבוד על המזבח לא יהא אסור לעבוד שתוי יין ופרוע ראש כיון דזה נאמר רק לאהרן ובניו בדין כהונה וצ"ע.

מוסרי הפרשה

ויאמר ה' לה שני גי'ים בבטנך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר. (תולדות כה, כג)

ופרש"י "שני גי'ים בבטנך - גי'ים כתיב, אלו אנטונינוס ורבי, שלא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימה"גי". והנה בתוס' ע"ז יא, א' כ' "אף על גב דאמרין שרבי לא נהנה מן העולם אפילו באצבע קטנה מ"מ אוכלי שולחנו היו רבים". ואמר רבנו שמבואר מכאן דא"א לומר תמיד שהוא נהנה מעוה"ז לשם שמים, דא"כ התוס' היה יכול לתרץ שרבי נהנה מהצנון והחזרת לש"ש, ומכך שלא תירצו תירוץ זה, מבואר דכמעט וא"א להנות מעוה"ז לשם שמים. [א"ה, ועי' בביאור הגר"א סי' רל"א דבאמת תי' בזה קו' התוס', ודברי רבנו הם ע"פ התוס'].

הליכות הפרשה - יושב אהלים - עניני ישיבה

שח רבנו שליט"א בשיחה לבני חו"ל: ראשית יש להכיר כמה מתוך כל העולם יש להם הזכות ללמוד תורה, אומרים שישנם בעולם כחמישה מיליארד בני אדם החלק הגדול שבהם הינם גויים ועליהם אין מה לדבר כלל, לדאבוננו גם אחוז גדול מקרב היהודים רח"ל אינם יודעים מהי תורה כל כך נתרחקנו אחרים מתבוללים בגויים וכמה ילדים יש בארץ ובחו"ל אשר אין להם כלל האפשרות להיות במקום תורה, אם כן נשאר אחוז קטן והיינו היהדות החרדית הלומדים תורה, ובקרב היהדות החרדית עצמה ישנם רבים שאין להם האפשרות ללמוד בגלל טירדות הפרנסה או סיבות אחרות, לא לכל אחד יש האפשרות להימנות על חובשי בית המדרש ולשבת ללמוד. בחורים הנמצאים בישיבה חייבים לדעת שזהו הזמן הכי מאושר שלהם, זה הזמן שבו יכולים הם לנצל כל רגע לתורה כי אי אפשר לדעת מה יהיה אחר כך שמא יוטרדו על ידי עול הפרנסה או על ידי סיבות אחרות, כמו"כ יש להתבונן בגודל ערך הדברים ובאחריות הכרוכה בהם מצד ערך הדברים יש לזכור שבכל תיבה שהלומד מוציא מפיו הוא בונה עולמות, עשה מצווה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וח"ו להיפך, כידוע מהספרים הקדושים על אודות ההבדל שבין ישראל לבין אומות העולם, מעשי

אומות העולם אינם משפיעים כלל על הבריאה מה שאין כן מעשי ישראל, וקל וחומר לימוד התורה שהיא עיקר ההשפעה בבריאה ומצד גודל האחריות צריך כל אחד ואחד לדעת את האחריות המוטלת עלי שכל הבריאה תלויה בו ועליו לנצל את הזמן ולגדול. כמו"כ יש להרגיש את ההכרח והחשיבות שיש בשיבה באוהלה של תורה, עם זה צריכים לזכור את הזכות הזו שיש לבחור את האפשרות לעבוד את ה' וכי לשם מה נשלח האדם לעולם הזה לאכול ולשתות, זאת ועוד בשבתו בשיבה הוא ניצול מכל רע שבחוץ, בן ישיבה ובן תורה אינו יודע כמה עליו להיות מאושר בהימצאו בתוך עולמה של תורה כי רח"ל מחוץ מהד' אמות של הלכה של עולם התורה ישנו חושך גדול בעולם יש כל כך הרבה רע בעולם, ומי שנאלץ לצאת בגלל פרנסה מתמודד עם הרבה ניסיונות, המקום היחידי שישנו הוא בתוך ד' אמות של הלכה. אדם סבור שיחיה לעולם אבל אין הדבר כן כאן אין חיים לנצל גם בחור צעיר צריך לדעת לנצל את הזמן לחטוף ולחטוף ומה שתפס הרוויח לנצל נצחים. (המסע לחו"ל)

במעלת הישיבה

בחנוכת הבית לישיבת "מאור התלמוד" אמר רבנו: כתוב באגרת הגר"א לפי נוסח אחד שאין דבר נגד היצר רק לזכרים תורה ולנקבות צניעות. תורה היא הדבר הכי קשה אנשים מוכנים לעשות מצוות ולעשות כל מיני דברים אבל לא לעמוד בתורתו, תורה היא סם המות נגד היצר הרע ועל זה הוא לוחם בכל הכוחות, כתוב בספר דרך עץ חיים של הרמח"ל בשם רבי שמשון מאוסטרופולא שהשביע את הס"מ שיענה לו למה הוא לא נותן ללמוד תורה ואמר שהכל הוא מוחל להם הכל הוא יתן, העיקר לא תורה, ועל זה באמת עובד היצר בעיקר בימי הנעורים שאז הזמן הכי ראוי לאדם לצמוח ולגדול להיות תלמיד חכם בזמן זה הוא שם את כל בזבז המשקל להכשיל אותו, שיהיה מה שיהיה העיקר שלא יזכה לתורה. ממילא השנים הללו שבחורים נמצאים בשיבה אלו השנים שבהם נקבע גורל האדם לכל ימי חייו אם יצמח להיות מה שהתורה רצתה ממנו שיהיה אדם גדול תלמיד חכם או ח"ו ההיפך, אם כן כל תלמיד צריך לדעת להעריך את העובדה שיש לו שייכות למקום זה ממנו ינק שייכות לתורה ושייכות ליראת שמים ולואי ויזכו כולם להיות גדולים מאד, אבל גם מה שקיבלו מן הישיבה בימי הנעורים זה ג"כ הרבה כי בימי הנעורים צריך מאד סיעתא דשמיא שלא להיכשל חלילה וחס ושלא לעשות איזה דבר שיפריע לצמיחה שלו.

וב"ה כל התלמידים שהתאספו כאן יש לקוות שרכשו בשיבה הרבה הרבה תורה ויראת שמים והינם צריכים להכיר טובה לכל רבני הישיבה הנמצאים כאן ולהמשיך להיות עימם בקשר להמשיך ללמוד מהם וכל אחד ימשיך את החינוך שקיבל ועי"ז ילך לבטח דרכו ויעלה ויצמח עד שיגדלו כולם לגדולים בתורה וביראה, וכל אחד שיתכחל לעשות חשבון נפשו בזה בודאי הקב"ה יעזור לו שיגדל מאד עד שנוכח כולנו שיתקיים במהרה ומלאה הארץ דעה את ה' במים לים מכסים. (נעשה אדם)

בחירת ישיבה

בשנת תשנ"ו פירסם רבנו מכתב עליו חתם גם מרן הגר"ש זצ"ל בזה"ל: "הנה כידוע מתחילים להתכונן גומרי בתי החינוך והחדרים וכד' את לימודיהם להיכנס לישיבות לצעירים, חלק מהתלמידים אינם מתאימים למתכונת הלימודים הרגילה ומכל מקום הוריהם רוצים להכניסם בישיבה ששמה הולכת לפניה וכשנתקלים בקשיים להתקבל עושים כל טעדיקי עד שמצליחים להכניסם לישיבה עם דרישות גבוהות והיות שאלו לא יכולים להיקלט טוב שם, נשברים ויש שמתדרדרים עד אשר לא יכולים להחזירם למסלול הנכון, והטעם כי כל הורה אינו רוצה להכיר מטעמים מוטעים שבנו אינו יכול להיות בישיבה עם דרישות גבוהות והתוצאות מאד לא טובות לכן הנני בזה להעיר שלפני שמחליטים לאיזה ישיבה להיכנס יתייעצו ההורים אם המקום שרוצים שיתקבל התלמיד הוא באמת ראוי בשבילו ולא יהיו ח"ו תלמידים שנושרים מהישיבות לצעירים כי יש לקוות כי בהתייעצות יחסכו הרבה צער ויגון להורים ולכלל ישראל". (מחנך לדורות ח"ב עמ' 381)

יומא דהילולא – רשכבה"ג רבי אהרן קוטלר זיע"א – נלב"ע ב' כסלו תשכ"ג

רבנו למד אצל רבי אהרן קוטלר זצ"ל בישיבת קלצק בסוף החורף תרצ"ב, ושם קיבל ממנו תורה ומוסר ופניני חכמה. וסיפר רבנו שהשיעורים נאמרו בעומק רב מאד. ורק חלק משומעי השיעורים בקרב בני הישיבה הצליחו להבין את תוכנם. והיו בחורים מבוגרים שתפקידם היה לחזור על השיעור ולהסבירו לצעירי הצאן. (ית"נ מוסף שבת קודש כסלו תשע"ג)

בסוף הקיץ ר' אהרן נסע לחו"ל ונעשה מחלוקת בישיבה, [וסיפר רבנו שהיו בחורים שעשו רעש בשעת השיעורים ע"י שרקעו ברגליהם ברצפת החול] ולכן רבנו עזב את הישיבה וחזר ללמוד בבריסק.

עוד סיפר רבנו, כי לימים כאשר הגיע הגר"א קוטלר זצ"ל לארץ ישראל ומסר שיעור בכולל תורת ארץ ישראל בפ"ת, שם למד רבנו שליט"א באותה עת. הוא הופתע לראות איך הגר"א הכירו למרות השנים שחלפו, עיסוקיו הרבים והמוני התלמידים שעברו תחת ידו... (ית"נ מוסף שבת קודש - כסלו תשע"ג)

ובאחד השנים האחרונות מסר רבנו שליט"א שיחה בהיכל ישיבת לייקוד בארץ הקודש, ושם האריך במעלת היחידים וכך אמר בתו"ד "...וזה יודעים כולם, כי רבי אהרן זצ"ל עשה מהפיכה באמריקה. מה שהרבה ראשי ישיבות אחרים ורבנים אחרים לא יכולים לעשות את מה שהוא עשה. איש אחד! יכול לעשות כזו מהפכה". ובהמשך דבריו אמר רבנו שליט"א "...רבי אהרן אכן זכה לכך שהעמיד את אמריקה "אוועק געשטעלט אמריקה". כי לפני זה אפשר לומר שהיה בבחינת "תוהו ובוהו" והוא העמיד אותה. וזוהי זכותו שאין לשער. ועד היום כשמדברים מאמריקה. יודעים כולם כי הוא זה שהעמיד את אמריקה. וזה לא סוד. וזה הדבר הכי גדול שיש, אנשים יכולים להעמיד עולמות, "אוועק שטעלן וועלטן". [השיחה במלואה התפרסמה ב"ית"נ מוסף שבת קודש כסלו תשע"ג].

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות

keailtarog@gmail.com

כאיל תערוג גליין 7 ויצא תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ותאמר הנה אמותי בלהה בא אליה ותלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה. (ויצא ל, ג)

וכ' הטור עה"ת כאן "ויש מפרשים (מדרש הגדול) על שם 'ה' של בלהה שהיא סימן לזרע, כדכתיב (להלן מז, כג) הא לכם זרע, וכתיב (ישעיה כו, ד) כי ביה ה' צור עולמים, שהעולם הזה נברא בה"א (מנחות כט, ב) וכל האחרות היה להם אות ה' בשם, חוץ מרחל, ועל כן הכניסה לו בלהה, שיש לה שני ההי"ן, שתעלה לה האחת, וכן לאברהם ושרה נתוסף להם אות ה"א בשםם".
ושאלתי (ע"י ידידנו רבי יצחק אוהב ציון שליט"א) את מרן הגר"ח שליט"א אם יש לחוש לדברי הטור הנ"ל ולקרוא לבת שם עם או' ה' ואמר "יש מקפידין ע"ז", אמנם רבנו שליט"א אמר לי שאין צריך לחוש לזה, ואעשה כרצוני.

פלפולא דאורייתא

מלא שבוע זאת וניתנה לך גם את זאת. (ויצא כט, כז)

וע"י בירושלמי מוע"ק פ"א ה"ז שלמדו משום דאין מערבין שמחה בשמחה ולכך אין נושאים נשים במועד, ומשמע מלא שבוע זאת שימלא את כל שבעת ימי המשתה שחייב לשמח את אשתו ורק למחרת יתן לו את השניה. וצ"ע למה לא גימא מקצת היום ככולו שיוכל לשאת ביום שביעי במקצת היום. וע' חופת חתנים ס' ח' סק"כ דלא אמרינן מקצת היום ככולו ומברכים ז' ברכות כל יום השביעי, וע' בפתי"ש ס' ס"ב סק"ב.

וכתב רבנו (אילת השחר כתובות ד) דאפשר לומר הא דביום השביעי של ז' ימי המשתה לא אמרינן מקצת היום ככולו, דהחיוב שמחה לשמח את הכלה והוא חיוב איליה ובחיוב לאחרים לא נאמרה ההלכה דמקצת היום ככולו, דכל הדין דמקצת היום ככולו הוא בדינים שיש על האדם לשמים כמו דין אבלות וכיו"ב אבל בחיוב לחברו לא נתחדשה ההלכה.

מוסרי הפרשה

ויהי בבוקר והנה היא לאה. (ויצא כט, כה)

אמר רבנו, יסוד החיים הוא לותר ולוותר. אם רוצים לזכות צריכים לוותר, כדמצינו אצל רחל שויתרה ומסרה את הסימנים, אף שהיתה נשאת ללא שבטים, וזהו ויזכור ויפתח את רחמה. וכן חזינן עוד דבר נורא ברש"י (ירמיה לא, יד) שאף יצחק אבינו עשה מעשה גדול כמו עקידה שמסר עצמו להריגה לקיים רצונו יתברך, בכל אופן הפיוס נעשה ע"י רחל אמנו שהיא עשתה מעשה גדול כזה שויתרה לאחרתה. (צדיק כתמר יפרח עמ' ד')

הליכות הפרשה – לחם לאכול ובגד ללבוש – הסתפקות

סיפר הגרמ"מ שלזינגר זצ"ל במכתבו לבני ר' אברהם ריין ז"ל [נדפס בהקדמה לס' משמר הלוי עמ"ס בכורות]. ... הוא הביא לכפר סבא להיות ר"מ להשיבה את הגאון מופת הדור רבנו האילת השחר שליט"א ומאן דנפח מדילי נפח רוח של אהבת התורה ושקידתה ללא מיצרים לעלות ולגדול וליצמוח ולפרוח בתורה ויראה ואך ורק לדבר בס.

ותכתב זאת לדור אחרון מה שסיפר לי אביכם ר' אברהם בן ר' נחום ז"ל, ... סיכמתי עם הגרא"ל שליט"א על גובה המשכורת החדשית שיקבל מאתנו בהיותו ר"מ בישיבה, משכורת זעומה בהתאם למצב הכספי הדחוק ביותר של הישיבה אז, ובכל ראש חדש יום תשלום המשכורת לא ה"י באפשרותי אף פעם לשלם את המשכורת במלואה רק חלק ממנה לפעמים רק 20 אחוז ולפעמים יותר, ונדברנו שבחדשים ניסן ותשרי כשהכנסות הישיבה גדולות יותר בדרך כלל אשלם לו את היתרה שהצטברה במשך כל החורף [או הקיץ] והנה כשבאתי לשלם לו את היתרה אמר לי הגאון שליט"א, ב"ה הצלחנו לעבור את כל הזמן החורף [או הקיץ] עם מה שקבלתי בלי שנשארו לנו חובות כך שאינני זקוק להיתרה. אמרתי לו אבל זה מגיע לכם והשיב לי אין לקחת מכספי הישיבה כשאין צורך בזה והיתה יד הגאון שליט"א על העליונה, עכ"ד.

וסיפר ר' שמשון דינין זצ"ל שהיה גר בשכנות לרבנו בתקופה ההיא, שהיה נכנס ויוצא שם, וראה שהרבנית כל הזמן בישלה רק קישואים, ושאל אותה למה היא מכינה רק מזה. וסיפרה שכיון שאין להם כסף לקנות אוכל ואחד השכנים יש לו שיח קישואים וזה נותן להם בחינם, לכן מבשלת את זה כל הזמן. (כתב תלמידים)

כע"ז סיפר הגאון הגדול רבי יעקב אלדשטיין שליט"א (בעקבי תודה ח"א עמ' ה), עובדא הוה בישיבת פוניבז' שלא היה כסף למשכורות ולא קיבלו במשך תשעה חדשים את קצבתם ולבסוף כשהגיע הכסף ויתר הגרא"ל שטינמן שליט"א על הכסף באמרו שהרי על לימוד התורה אינו לוקח כסף, וכל מטרת הלקיחה היא רק כדי שיוכל לחיות ולהתפרנס ובאמת הרי נשאר בחיים כל החדשים האלה ולא מת ואין הוא זקוק עתה לכסף זה.

יומא דהילולא – הגה"ק רבי ברוך בער ליבוביץ זיע"א – נלב"ע ה' כסלו ת"ש

סיפר רבנו לאחרונה, שרצה ללמוד בקמניץ, אבל לא היה להם אפשרות כספית כדי ללמוד שם, אולם זכה לראות כמה פעמים את הגרב"ב. שבכל פעם שהגרב"ב היה נוסע מחוץ לפולין היה עובר דרך בריסק כי בקמניץ לא היה תחנת רכבת ולכן נסע דרך בריסק, והיה נכנס להרב מבריסק, והיה רואה אותו שם. [מלבד פעם אחד שעבר הגרב"ב דרך בריסק ורבנו לא שהה בבריסק באותה תקופה]. וגם השתתף רבנו בשיעור המפורסם של הגרב"ב כשחזר מארצה"ב (כ"ד כסלו תר"ץ) וכל בני הישיבה חיכו לו בתחנת הרכבת בבריסק והתחילו למסור שם שיעור. כמו"כ כשהיה רבנו נוסע לקמניץ לדודו שהיה גר שם היה רואה את הגרב"ב. וסיפר כשהיה אצלו פעם בחול המועד ראה את הגרב"ב כשהוא שר לכבוד המועד. [וסיפר רבנו שהוא עצמו נולד בכפר סמוך לקמניץ ששהו שם בזמן מלחמת העולם הראשונה, וגר שם עד גיל שנתים שלוש, והמוהל שלו היה ר' נטע הירש שהיה הגרוסע צדיק, ולא יודע מי היה הסנדק שלו].

נרות דולקים

סיפר רבנו שזוכר בהיותו כבן שתיים עשרה, והיה בעיירה קמניץ, אצל דודו הרה"צ ר' שלמה חיים גורפינקל זצ"ל באותו זמן (שנת תרפ"ו) בא מרן הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצוק"ל עם ישיבתו מוילנא לקמניץ, עפ"י עצת מרן הגר"ע זצוק"ל ושמוחו מאד בני העיר שבאה אליהם ישיבה, ויצאו לקראת הגאון רבי ברוך בער עם נרות דולקים. (פרי חיים רלו)

קדושת הגרב"ב

שח רבנו, כשפעם נגע הגרב"ב בידית של דלת אחרי שנגע בזה גוי ושפשף ידיו זו בזו כמה פעמים, וכשנשאל לפרש הדבר השיב והלא הגוי נגע בזה. (הרב הדומה למלאך עמ' 357)

מתיקות התורה

ביאר רבנו את התפילה, והערב נא ... את דברי תורתך בפינו. לכאורה מאכל ערב מרגישים את הטעם הטוב בפה אבל מתיקות התורה צריך להרגיש במח ולמה אומרים בפינו וכנראה דגם הנאת מתיקות לימוד התורה מורגש בפה. וכמו שמספרים על הגרב"ב ליבוביץ זצ"ל שאמר את השיעור בכ"כ מתיקות והרגישו על כל תיבה שיוצאת מפיו את הנאתו הגדולה. (ימלא פי תהלתך ח"ג עמ' ל)

הצלת רבנו ע"י הגרב"ב

כיתר בני התקופה רבנו היה זקוק להתגייס לצבא הפולני, וניסה כל מיני דרכים כדי לינצל מהם. הגאון ר' משה סולובציק זצ"ל ידידו של רבנו יבדלחט"א מבריסק, למד בקמניץ אצל הגרב"ב, וגם אחיו של הגר"מ למד שם. אחרי שמחת תורה תרצ"ז נעלם אחיו של ר"מ. ר' משה שכר אופניים והסתובב כחודש ימים בין הכפרים שבסביבה לחפש את אחיו, בסופו של דבר התברר שכבר באותו לילה שיצא, נפל באחד הבארות וטבע. וכיון שהתחיל הזמן, וחודש שלם ר"מ לא היה בישיבה, ובין כה וכה לא קיבל פטור מהצבא וחרב הגיוס היתה מונחת עליו היטה אותו לחשוב לנוסע לשווייץ. [כי אע"פ שהיו חייבים בגיוס, אם קיבלו אישור שהולכים ללמד בשווייץ, היו מקבלים פטור, כי היה כבוד לממשלת פולין שהיתה ארץ נחשלת ופרימיטיבית, שהיא תייצא השכלה ותרבות לשווייץ, שהיא מדינה מאד תרבותית].

הגרב"ב עמד לכתוב מכתב לראש ישיבת מונטריי שבשווייץ הרב אליהו בוצקו שיקבל אליו את ר' משה בתור ר"מ. וביקש ר' משה - שתמיד מדגיש רבנו כמה טוב לב היה] מהגרב"ב להוסיף גם את רבנו למכתב. ואמר רבנו שחלק גדול בהצלחתו [בנוסף לר' משה] יש לרב"ב. והגרב"ב במכתב מגלה ברוח קודשו שרבנו והגר"מ עתידים להיות גדולי הדור, [והמכתב התפרסם לפני כמה שנים ונמכר במכירה פומבית בסכום עצום, ולע"ע לא הצלחנו לקבל העתק מהמכתב, ונודה בזה לכל מי שיכול למסור לנו העתק]. וסיפר רבנו על נסיעתו לשווייץ, שהוא נסע לבד היות ולסדר לו אשרת כניסה לשווייץ היה דבר לא פשוט, שהרי נכנס כסטודנט, והיה צריך לקבל אישור להשאיר בדרך קבע ולא כסטודנט שבא לשנה שנתיים, והיה אחד בעל כשרון לסדר ענינים אלו, [הוא היה איש מה'בונד'], ומיד כשסידר לו נסע רבנו לשווייץ, אולם כשר' משה הגיע אליו כבר תפסו את השיטה, ולא אישרו זאת יותר, והיה צריך להתעכב עד חנוכה ורק אז הצליחו לסדר לו אישור להכנס לשווייץ בתור מורה.

[דבר מעניין ציין רבנו, שחבריו בבריסק תיכננו עבורו מסיבת פרידה, אולם לפתע הודיע לו המבריק גבולות שהגיע זמן ההברחה, וכך חגגו את המסיבה בלעדיו בכ"ז סיון תרצ"ז רק עם ר' משה, וראה תמונת המסיבה בס' הרב מבריסק ח"א עמ' 246].

בדרכו סיפר רבנו שהיו לו תחנות בינים בוורשא ובברלין. בוורשא שמע שהגר"ש שקופ זצ"ל נמצא כעת בוורשא ממתין בחדר המתנה לרופא ד"ר פרישמן ע"ה, מיד ניגש רבנו לשם ונתן לו שלום, והחזיר לו הגר"ש שלום, מאורע זה השאיר חותם עז על רבנו ומספר זאת תדיר. 12 בלילה המשיך רבנו בנסיעתו לברלין שם החליף רכבת, מרכבת שנוסעת למזרח, לרכבת שנוסעת למערב, וזה היה לפני ליל הבדולח, אמנם הנשיא הידנבורג נתן כבר להיטלר ימ"ש את הממשלה. אבל עדיין לא התחילו הבעיות, והיה רבנו בתחנת הרכבת בלב ברלין משעה שש בבוקר למשך שש שעות ולא עשו לו דבר. ומשם נסע לבאזל ואח"כ לארזוזה ומשם הגיע בחסדי שמים אחרי הצהריים למונטריי בחודש אייר לקראת חג השבועות תרצ"ז. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 44-46, והשלמות כתבי תלמידים)

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

מכון שערי ציון – בהכוונת מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

הננו להודיע כי נתקבלה תרומה לזיכוי הרבים חלוקת הספרים "חידושי מרן הגר"ח קניבסקי" על החומש (ג' כרכים שיצאו עד כה: בראשית, שמות, ויקרא). בתי כנסת ובתי מדרש וישיבות ואוצר הספרים המעוניינים יפנו לכתובת המכון ת.ד. 5397 ירושלים מיקוד 91053 ויצרפו מס' טלפון ליצירת קשר להעברת הספרים

כאיל תערוג

גליון 8 וישלח תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה. (וישלח לב, ה)

ופרש"י "דבר אחר גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים". וצ"ב מה היתה מגמתו של יעקב אבינו בשלחו לאמר לעשיו ששמר תרי"ג מצוות, מה איכפת לעשיו הרשע בזה, הגע בעצמך לו ילך אדם לשדל שר מאומות העולם וכי מה יסיף לו בזה שיאמר לו שהוא שומר תרי"ג מצוות ובפרט עשיו ששנה ופירש ובעט ופרק עול המצוות מעליו.

עוד צ"ב אם אכן רצה לומר כן לעשיו למה אמר לו זאת בלשון של רמז, גרתי - תרי"ג מצוות שמרתי, אשר מי יעלה על דעתו לפרש ולפענח שזו הכוונה, אמנם הנה כללות ענין כל המצוות היא אשר על ידיהם יתדבק האדם בה' אשר מלבד עצם קיום רצון הבורא בעשיית כל מצוה הרי על ידי המצוות מגיע לזכירה בה' ועי"ז לדבקות בה' ואז בכל מעשה ומעשה שהאדם עושה הרי הוא כביכול מתקשר אל ה' באופן מיוחד נאמר ענין זה במצות ציצית, אך עיקר הענין קיים בכל המצוות.

על פי זה יש לפרש שאכן לא אמר יעקב תרי"ג מצוות שמרתי כלפי עשיו שהרי אף אם יבין ענין ותועלת המצוות מה יתן ומה יסיף לו אלא יעקב אבינו הזכיר זאת לעצמו, שהיות ובשעה זו ניגש יעקב לעשות פעולות השתדלות דורון תפילה מלחמה נקט לשון כזה דוקא עם לבן גרתי כדי שיזכור לעצמו כי כל שאיפת חייו היא להתקשר לה' ע"י עשיית גשמיית מצוות, ואז גם בפעולת השתדלות זו יתקשר ויתדבק בה' אשר מסובב כל הסיבות, ולהזכיר לעצמו היה די בדרך רמז. (טללי אורות עמ' ס"ד, וראה מאמר רבנו שליט"א בקובץ גלאט כב עמ' 43 ובימלא פי תהלתך ח"ב עמ' קעא כע"ז באריכות)

מוסרי הפרשה

רדיפת עשו

איתא במדרש (קהלת רבה ג) "ר' יהודה בר' סימון בש"ר יוסי בר' נהוראי לעולם הקדוש ברוך הוא מבקש דמן של נרדפים מן הרודפים תדע לך שכן הבל נרדף מפני קין וכו' יעקב נרדף מפני עשו ובחר הקדוש ברוך הוא ביעקב, שנאמר (תהלים קל"ה) כי יעקב בחר לו יי-ה ישראל לסגלתו". וצ"ב דמשמע דהבחירה של יעקב על עשו הוא מפני היותו נרדפים, והרי הכתוב מעיד על צדקותו כי זה לא סיבה מספקת שבחר בו.

ואמר רבנו, דגם במי שלא נבחר היה איזה צד טוב מסוים, ולולי שלא היה רודף את חבירו לא היה הקב"ה דוחה אותו מפניו, וכמו עשו שהיתה לו זכות כיבוד אב כנגד יעקב. ולזה מחמת שרדף אחרי יעקב הפסיד מעלה זו. (הללי נפשי על קהלת עמ' פ"ב ועי"ש)

קטנתי מכל החסדים. (וישלח לג, יא)

ופרש"י "נתמעטו זכויותי ע"י החסדים והאמת שעשית. לכך אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלתי בחטא ויגרום לי לימסר לעשיו". אמרו חז"ל סוף עוקצין עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות וכו', והנה זה הרי ברור שאין כל הצדיקים שווים במדרגתם ואף על פי כן לא אמרו שיש צדיק שיקבל ש"י עולמות ויש צדיק שיקבל ש"ה עולמות וכדו' אלא כל צדיק וצדיק יהיה לו ש"י עולמות, על כרחך הביאור הוא שמדרגת העולמות ואיכות השכר אינה שווה אלא כל צדיק וצדיק ינחול כפי איכות דרגתו אלא מדת השכר שווה ש"י עולמות, ועיין ברמב"ם שם.

על פי זה הרי אין מובן למה דוקא על הצדיקים אמרו כן, הרי שכר מצוות יש לכל אחד ואחד מישראל וא"כ אף הפחותים מדרגת צדיקים יקבלו שכרם בש"י עולמות כפי מדרגתם, הרי מוכח מזה שבמצוות עצמן מצוה זו גופא שעושה אותה אדם שהוא צדיק היא שונה במהותה ודרגתה כשהעושה אותה אינו צדיק המגיע למדרגת צדיק שכרו הוא בש"י עולמות וכנ"ל לפי שיעור ואיכות דרגתו. והיינו שלכל מצוות הצדיק יש שכר בדרגה אחרת ועליונה יותר ממי שאינו צדיק אף שכל שכר מצוה אי אפשר לשער, עפ"י יש להבין ענין שמא יגרום החטא המוזכר כאן ואצל דוד המלך ואצל ישראל ברכות ד' ע"א כי הרי מלבד עצם העונש על החטא עוד נשתנה דרגתו ע"י החטא וכמו כן מדרגת ואיכות שכרו משתנית ולא נמדד השכר כבתחילה קודם החטא והיינו אף ששכר המצוות לא יפסיד אך איכות דרגתו יפסיד ואחר החטא נמדד השכר באופן אחר, ולכן אם נתמעטו זכויותיו שוב אין המדרגה כבתחילה יע"י במהרש"א וזה שאמר יעקב קטנתי מכל החסדים ומכל האמת. (מאמר רבנו שליט"א שנאמר בכמה מקומות, ימלא פי תהלתך ח"ב עמ' שמט)

הליכות הפרשה - ויאבק איש עמו - בתמכין דאורייתא (זוה"ק ח"א עמ' קע"א)

וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו. (לב, כו)

הנה רבנו שליט"א עשה מהפכה גדולה בנתינת נדיבי עם ללומדי תורה, שמדגיש ומחדד את המעלה הנשגבה של נתינת צדקה לתורה בטהרתה לאברכי כוללים שזה המעלה הגדולה שבצדקות, ויש עמנו כמה וכמה עובדות בענין זה כיצד הורה לנדיבי עם שזה הצדקה המעולה שבכולם, לתת ללומדי תורה. ועקב חשיבות הדברים הגדלנו את היריעה.

שמענו מא' שהוא בעל מקצוע מיוחד בעשיית פרוכות ומעילים לסייג, שכמה פעמים נקרא לרבנו שליט"א עם גביר שנתן סייג, וכשביקש הגביר מרבנו להשתתף במסיבה, התנה עמו רבנו, שרק אם יתן הגביר כפי שהוציא לסייג לאברכים יבוא להשתתף, ולשם כך קראו לבעל מקצוע לחשב כמה בדיוק עלה העצי חיים, והמעיל וכו', וכנגד זה יתנו לאברכים. [אולם כששמע על נדיב גדול שנתן הרבה ספרי תורה, קיבלו בחביבות כי שמע שאת הסייג כותבים אברכים בשעות הערב, ונמצא שמפרנס אברכים בכתיבת סייג]. (כ"ת).

החזקת אברכים עדיף על הוצאת ספרים

כשהגיע אליו ר"כ עם ספר גדול על סדר טהרות שהשקיעו בזה הרבה כסף. אמר רבנו, בשביל מה צריך את זה הרי יש כבר את 'מים טהורים' על טהרות, ובוזא אף אחד לא יסתכל, עדיף לתת את הכסף להחזיק עוד מספר אברכים שישבו וילמדו תורה בטהרתה. [וכמובן דכל דבר צריך הכרעת חכם, כי לעתים מתפרנסים האברכים בדרך זו ואכמ"ל]. (כתבי תלמידים)

החזון איש רוקד

כשהגיע אליו נדיב ששיכנעו אותו לתרום עבור גיטור, ובתוך הדברים אמר אחד הנוכחים שודאי החזון איש רוקד בשמים על התרומה הזו. ענה לו רבנו בתקיפות, 'החזון איש לא רוקד ע"ז, הוא ירקוד רק אם יחזיקו עוד אברכים'. (כתבי תלמידים)

ריבוי הנדיבים

כשרבנו נסע ללונדון לאסיפת גבירים לדרבן אותם לתמוך באברכים עמלי תורה, בשעת האסיפה קם אחד הגבירים ושאל מדוע הרב הטריח עצמו לאסיפה זו האם אין עודף אברכים. ענה לו רבנו, בעיר הולדתי בריסק רוב המשפחות היו עניות ומעט משפחות היה להם כדי צורכם ושתי משפחות עשירות היו בכל העיר, והנה רואים אנחנו שהקב"ה נתן בדורנו שפע עושר למשפחות רבות, חשבתי שהסיבה שהקב"ה נתן כיום שפע זה מפני שהוא חפץ בהרבה לומדי תורה ומשום כך נתן לכם עושר שתוכלו לזכות במעלה הגדולה שיתרבה בעולם על ידכם שפע של לומדי תורה, אולם אם חושבים אתם לפטור עצמיכם ממצווה זו בטענה שיש עודף לומדי תורה, גם הקב"ה יאמר מה צריך כל כך הרבה עשירים. (קו' שלמי שמחה ח"ב עמ' צ"ה. ובקיצור בס' לעבדך באמת ח"א עמ' ר"ג).

ישועה גדולה

אברך שזקוק היה בביתו לישועה גדולה ניגש לשאול את רבנו שליט"א מה הוא יכול לעשות שיזכה אותו בישועה ה', ענה לו רבנו אם תסייע במסירות מיוחדת להחזקת תורה תזכה לישועה מיוחדת, ואם אין לך בעצמך תקיים גדול המעשה יותר מן העושה. (קו' שלמי שמחה ח"ב עמ' צה).

שותפות עם בורא עולם

בעת מסעו של הגרמ"י מישקובסקי שליט"א אל מעבר לים לשם גיוס תרומות עבור עולם התורה, ביקר הוא בביתו של גביר ידוע בחו"ל, ובתוך כדי הדברים סיפר לו את המעשה הבא מבית מדרשו של רבנו שליט"א.

הסיפור הינו אודות יהודי עשיר סוחר גדול אשר הגיע ביום מן הימים אל ביתו של רבנו בכדי להוועץ בו אודות עסקה גדולה שעמדה על הפרק, מחד אם תצליח העסקה הרי שיכול אני להרויח רווחים ניכרים, אולם מאידך אם תכשל אף ההפסדים יהיו בהתאם, האם כדאי להכנס לעסקה מעין זו. הציג העשיר את שאלתו, ורבנו נענה והשיב לגופו של ענין אינני יכול להשיב תשובה ברורה על שאלתך, אולם אם בכל אופן את עצתי הינך דורש הרי שזאת אוכל לומר לך קח לך שותף נאמן צעד עמו יד ביד ואזי מובטח אתה שתצליח. את מי עלי לקחת כשותף. התפלא הגביר אשר טרם ירד לסוף דעתו של רבנו ונענה, את הקדוש ברוך הוא קח לך, את הריבונו של עולם, כשותף מלא בעסקיך ותמצא כי אין שותף טוב ממנו אם תקיים את תנאיו בשלמות אין ספק שתצליח... סיים רבנו.

אותו עשיר סבור היה כי רבנו מבקש לרמוז לו על חובתו להקפיד ולהדר במצות מעשר כספים, ולפיכך מיהר להשיב "כבוד הרב על מעשר כספים מקפיד אני מאז ומעולם ומכל עסקה מוצלחת מפריש אני עשירית לצדקה" אלא שלא זו היתה כוונתו של רבנו מעשר כספים הינו חובה גמורה ואין בהקפדה על מצוה זו משום שותפות עם הקב"ה אם רצונך בשותפות עם הקב"ה עליך להפריש יותר ממעשר הבהיר לגביר העומד מולו, והגביר הוא ניאות בו במקום להעלות את סך צדקתו לכדי חומש מרווחיו.

אלא שרבנו עדיין לא היה מרוצה, גם בנתינת חומש עדיין לא תזכה לשותפות עם הקב"ה שותפות מטבע ברייתו מחייבת חלוקה שוה של הרווחים מחצה במחצה, אם רצונך להיות שותפו של הקב"ה עליך להפריש מחצית מרווחיך לצדקה, הבהיר הגאון אך העשיר סירב לא צריך להגזים יש גבול לכל דבר, טען, אולם רבנו לא התרגש אינך מחוייב להכנס לשותפות עם הריבונו של עולם הקב"ה אינו זקוק לשותפות המרויח העיקרי משותפות מעין זו אינו אלא אתה בעצמך, אם אינך חפץ בה רשאי הינך להמנע מלהכנס אליה, אולם רק זאת אומר לך אם רצונך בכל אופן להכנס לשותפות מלאה עם הקב"ה, שותפות אשר תבטיח את הצלחתך עליך לחלוק עם הריבונו של עולם את כל רווחיך שוה בשוה כדרך השותפים אשר לא יעלימו זה מזה מאומה, סיים רבנו.

זהו המעשה אותו סיפר הרמ"י מישקובסקי לגביר במסעו סבור היה כי בעקבות הסיפור יפתח הלה את ידו ואת כיסו ויעניק מתת יד נדיבה לטובת מטרות המגבית, אולם מה גדלה הפתעתו כאשר תחת זאת פרץ בן שיחו בצחוק רועם ואמר, הרב מישקובסקי היודע אתה מי הוא העשיר עמו היה מעשה זה, ובכן העשיר האמור אינו אלא אני בכבודי ובעצמי, אלא שלמרב הצערי עלי לבשרך כי

הבטחתו של רבנו לא הוכיחה את עצמה אני קיבלתי את עצתו הכנסתי את הקב"ה כשותף מלא בעסקי הפרשתי מחצית מרווחי לצדקה אולם אף על פי כן לא הצלחתי באותה עסקה ואף הפסדתי סכום ניכר. בפיו של הרב מישקובסקי לא היתה תשובה עבור העשיר אולם מיד כאשר שב ארצה ממסעו הפנה אל השאלה אל רבנו בעצמו הכיזד יתכן שאותו עשיר לקח עמו את הקב"ה כשותף בעסקיו ואף על פי כן לא הצליח במסחרו שאל הרב מישקובסקי, ורבנו השיב בחיזך שאל נא את אותו העשיר באיזו הרגשה הוא העניק מחצית מרווחיו לריבונו של עולם, זוכר אני היטב את אותו מעמד בו שוחחתי עמו בנושא ולנגד עיני עומדת תגובתו כאשר אמרתי לו כי עליו להפריש יותר ממעשר ואף יותר מחומש לצדקה בתחילה לא הסכים לשמוע, לאחר מכן הסכים להעלות במעט את הסכום ורק לאחר שהבהרתי לו כי אין ברירה אחרת וכי אם ברצונו להכנס לשותפות עם הקב"ה עליו להפריש מחצית מרווחיו הסכים לבסוף בדיעבד גדול.

מעתה סביר להניח כי אף כאשר הפריש לבסוף מחצית מרווחיו לצדקה לא היה זה בעין טובה כשותף החולק עם שותפו תוך ידיעה כי ההצלחה נזקפת לזכות שניהם יחדיו בודאי חילק הלה את צדקתו בעין רעה תוך הרגשה כי טובה עושה הוא לריבונו של עולם, ובכן בטובות הקב"ה אינו חפץ הוא אינו צריך טובה מאיש באשר לו הכסף ולו הזהב כאשר מפריש האדם צדקה מממונו תוך הרגשה כי הינו עושה בכך טובה' לקב"ה אומר לו ה' יתברך כביכול כלום סבור אתה שלטובותיך אני זקוק הלא אני הוא זה שענקתי לך את הכסף והזהב אני הוא ששלחתי את הברכה אל ביתך אני הוא שהצלחתי את מעשה ידיך, נתינה שכזו סיים רבנו אינה בבחינת שותפות עם הקב"ה ממילא אין בה את סגולותיה המיוחדות של שותפות שכזו ומכאן תשובה ברורה לשאלתו של העשיר. (רבי ברוך פכטר שליט"א בסי' שמח וזבולון עמ' ר"מ, עלינו לשבח ח"ו עמ' שפ"ו) [וכע"ז מספר רבי אברהם שמש שליט"א בספר שיח אברהם ריבית עמ' ג', ובהיותי עם ידיד המוסדות מחו"ל אצל הגאון רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן שליט"א שאלו הנדיב עד כמה יש לו חוב לתת צדקה והשיב לו שאמנם אין לו חוב לתת יותר ממעשר אך מי שרוצה להיות שותף עם הקב"ה דרך העולם בשותפים שכל שותף נותן חצי לצורך השותפות ומי שנותן מחצית מרכושו לצדקה נעשה שותף מלא עם הקב"ה].

עדיפות על קירוב רחוקים

הגאון הגדול ר' דוב יפה שליט"א מספר (לעבדך באמת עמ' ר"ג) יהודי יקר מארה"ב שהיה תורם בקביעות סכומים גדולים למוסדות תורה שטח בפני הגרא"ל שליט"א את ההרהורי שמא עדיף לתרום לארגונים העוסקים בקירוב רחוקים. לכאורה טען הלה בני הישיבות בין כך ובין כך יהיו חרדים לדבר ה' בעוד שאותם שמתקרבים לשמירת המצוות ע"י ארגוני הקרוב לולי הקרוב הם יוותרו מנוערים לחלוטין משמירת מצוות. השיב הגרא"ל, הצלחתם של העוסקים בקרוב רחוקים מושפעת במידה רבה מזכות לימוד התורה כך שדווקא הרצון לסייע בקרוב רחוקים מחייב תמיכה וסיוע ללומדי תורה. (וכע"ז מובא בקובץ להבין ולהשכיל קובץ א' עמ' תי"ג מדברי הגר"צ גרינהוז שליט"א)

הכיבוד אב הגדול

מספר הרב שמואל ברונר שליט"א שרצה לעשות עליו נשמה ע"ש הוריו שניספו בתאונת דרכים. ... וכשבררתי וליבנתי ענין זה אצל מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א הדריך אותי באפשרויות הרבות ומגוונות שיש ביכולתי לעשות לעלוי נשמתם והכריע שהדבר הטוב והמועיל ביותר הוא שאעשה למען החזקת תורה במיוחד בלימוד תורה והלכה. (סי' כיבוד הורים כהלכתו בסוף הספר).

החזקת כולל גם כשהראש כולל לא נמצא

הרב ... מחזיק כולל, והוא כבר לא נמצא שם, ולא מוסר שם שיעורים, ושאל את רבנו האם לסגור. שאלו רבנו האם יש לך עדיין תורמים, והשיב כן, ואמר לו א"כ כיצד אפשר לסגור, הרי אנו גם מחויבים בהחזקת תורה, וכי אנו רק דואגים לעצמינו. (כ"ת)

הזכות להחזיק תורה

ומורגלא בפומיה דרבנו שליט"א במה שזיכה ה' לכ"א את האפשרות להחזיק תורה. וכך דבריו.... ויש עוד דבר מה שלא מצינו בשאר דברים. הנה למשל אם אחד אין לו כסף לקנות תפילין ובא אדם ונותן לו כסף שיקנה תפילין, ורוצה שמצות התפילין שיניח חברו תוציא אותו ג"כ. הוי בודאי אין כזה דבר לא בתפילין ולא בציצית ולא בשום מצוה. אבל דבר אחד כן מצינו שמועיל באופן כזה, והיא מצות תלמוד תורה שאחד שלומד תורה והשני תומך בו יש לו שכר כמוהו, ולמה מצות תלמוד תורה שונה משאר מצוות. אלא הענין הוא כי כמו שבעניני העולם הזה ידוע שיש דברים שמוכרחים לאדם, ובלי זה הוא לא יכול להיות, וכמו אויר, הרי חס ושלוש אם בן אדם אין לו אויר הוא לא יכול לחיות, לכן עשה הקב"ה ברוב חסדו שבכל מקום בעולם יש אויר כדי שהאדם יוכל להתקיים, ודברים שיש בהם פחות צורך מאשר אויר כמו מים אף שזה ג"כ דבר הנצרך מאד מאד ואפשר לומר שהדבר השני אחרי אויר זה מים. בכל זאת יש כבר בעולם פחות מאויר, וכן שאר דברים הכל ניתן לפי הצורך.

ואותו הדבר בנוגע לאוכל האדם דומה חיטה לבשר, הרי חיטה ברא הקב"ה שיהיה בכל מקום כי זה עיקר המזון של האדם, אבל בשר שאפשר להסתדר בלי זה יש פחות. א"כ רואים את הכלל הזה כי מה שצריך יותר הקב"ה בורא שיהיה אפשר להשיג יותר בקלות. וכך זה גם ברוחניות מה שמוכרח יותר לאדם, נותן לו הקב"ה יותר אפשרויות לזכות בזה. ולכן כל המצוות בודאי צריך אותן מאד מאד. אבל הדבר העיקרי שנותן את החיות לאדם גם בעולם הבא וגם בעולם הזה, אך בעיקר בעולם הבא זה התורה.

ממילא כדי שכל אחד יוכל לזכות לתורה עשה הקב"ה ברוב חסדו שגם אם משהו לא יכול משום איזה סיבה ללמוד אם הוא תומך תורה יש לו את הזכות כמו שהוא בעצמו לומד תורה. (משא רבנו בסיום השי"ס ליל כ"ח אדר א' תשס"ה נדפס בחוברת חיזוק ו' עמ' צ"א)

יומא דהילולא – הגאון רבי מרדכי יעקב בריש זצ"ל בעל החלקת יעקב וגאב"ד ציריך – נלב"ע י"ד כסלו תשל"ז

בעת שהותו של רבנו שליט"א בימי בחרותו בגולת שווייץ והגאון רבי יעקב בריש זצ"ל שם עינא פקיאח לדאוג למחסורו ולקרבו בימין עוזו, [ואף סידר לו קידושין והשתתף בשמחת נשואיו]. והתכתב עמו בכמה ענינים. שנדפסו בספרו חלקת יעקב. ומכתבי רבנו נדפסו בספר היובל – אהלי יעקב עמ' לא ואילך.

מכתב א'

ב"ה ב' לסדר "מלא אותם חכמה וגו'" י"ז אדר ש"ת בע"י. החיים והשלום מן השמים להו"כ הרב הגאון סוע"ה וכו' כש"ת מוהרמ"י בריש שליט"א. ולכל אשר לו אך טוב וברכה סלה. אחדשהדר"ג בהערצה כיאות. הנה כפי מה שיראה ממכתב ידידי נ"י כבר ב"ה הסתדרנו כמקדם והכל על נכון בס"ד. וכדי לקיים רצונו ורצונו מה שנסכם לבא בכתובים עם כ"ג, ואם כי אין לי מה לכתוב, מ"מ אכתוב דבר מה שנתעורר לי בעיוני בדברי הפמ"ג יו"ד סי' א' בשפתי דעת....

ועכשיו הנני לבקש מהד"כ להעביר עיני ולהשיב לי דעתו בזה ולהעיר על הנ"ל, גם אם הי' מהנה אותנו מפרי רוחו ומחשבתו בודאי הי' לנו לעונג רוחני, ובזה אסיים ברכותי ותודותי לכ"ג נשואות לו מקודם, ויה"ר שנוכח לראות בשוב ה' עמו ונעלה גאולים בקול רנה ותודה המון חוגג. כ"ד מוקירו ומכבדו כרומעכ"ת ומברכו בכל מילי דמיטב. **אהרן לייב שטיינמאן** וע"ז השיבו **החלקת יעקב** (נדפס בחו"מ סכ"ז) "כבוד האברך כמדרשו גדול בתורה ויראה חריף ובקי בחד"ת זך השכל וכו' רבי אהרן ליב שטינמן מעיר בריסק ור"מ בשיבת מונתרה השווייצרית". מכתבו בח"ת נכון השגתי ובו נאמר לישב תמי' העצומה בש"ך יו"ד סי' א' ס"ק ד'.... והנני בזה ידידו ומוקירו. ציריך, כ"ג אדר ת"ש.

מכתב ב'

בע"ה יום ב' כ"ד אדר א' ש"ת בע"י החיים והשלום מן השמים להו"כ הרב הגאון סוע"ה וכו' כש"ת מוהרמ"י בריש שליט"א ולכל אשר לו והנלוים אליו וביחוד לבנו המצוין שיחי אך טוב סלה. אחדשה"ט בהערצה כיאות. בהזמנות המזדמנות לי שכבוד ידידי שולח מכתב להדר"ג הנני גם לצרף איזה הערה. והיות שכ"ג העיר במכתבו שקשה לו קריאת כתב ידי בכן אשתדל בזה לתקן החסרון ולכתוב באופן שיקל הקריאה, ואקוה לתשובתו גם על המכתב הקודם. הרמב"ם בפ"י מהל שבועות הלי"ז כתב דאם אמר על ככר זו שבועה שלא אוכלנה... אשמח לקבל ממעכ"ג תשובת חות דעתו בזה, ואשאר בזה מוקירו ומכבדו בכל טוב ומצפה לישועת ה' עמו ושבנו בניס לגבולם עת יבוא לציון גואל בב"א. - **אהרן לייב שטיינמאן**

וע"ז השיבו **החלקת יעקב** (נדפס בחו"מ ענינים שונים סכ"ט ל') "שלום וישע רב להאברך כמדרשו גדול בתורה וביראה חריף ובקי בחדרי תורה וכו' ר' אהרן ליב שטיינמן ר"מ דישיבה "עץ חיים" במונתרה השווייצרית (נובהדפסה הוסיף - וכעת הרב הגאון ר"מ בשיבת פוניבז' בני-ברק)". מכתבו בח"ת נכון השגתי לישב קושיות הלח"מ על הרמב"ם פ"ו משבועות הי"ז שבועה שלא אוכלנה... ונשאל על הראשונה ה"ז... הנני בזה ידידו. ציריך ת"ש

מכתב ג'

ועוד שאל רבנו בע"פ על השמן שנעשה בציריך. וכך כותב בשו"ת חלקת יעקב יור"ד ס"נ. לכבוד ידידי אברך כמדרשו מופלג גדול בתורה וביראה הרב אהרן לייב שטיינמאן בשיבת מונתרה השווייצרית. אחדשה"ט. בני החו"ב שמעון יחי' מסר לי שאלתו לחוות דעתי בדבר שאלתו בשמן הנעשה כעת במדינתנו, בימי המלחמה, מחרצנים של יין עכו"ם אם מותר לאכלו.... ומסיים תשובתו בהא נקיטנא דיכולין לסמוך ולהתיר ידידו ומוקירו. **ורבנו השיב ע"ז**. ציריך, שבט תש"ב, בע"ה. אור ליום ו' לסדר אל כל חכמי וגו' תש"ב. מונתרה יצ"ו. ברכה ושלו' מן השמים להו"כ הרב הגאון המפורסם וכו' מוהרמ"י בריש שליט"א וכל אשר לו אך טוב סלה. אחדשרומעכ"ג בחוקרה והערצה. שמחתי מאד על שכבדני בתשובתו, אודות השמן הנעשה מחרצני ענבים שנדרכו ע"י עכו"ם, והיות שישנם איזה דברים שלא הבנתי אותם הנני מציגם לפני כ"ג....

עכ"פ איני בא להכריע ולא להורות רק ללמוד תורה וה' יורני בדרך אמת מברכו כרומערת"ה. **אהרן לייב שטיינמאן**

שאלת רבנו

וביור"ד סי' קצ"ו או' ט' כותב החלקת יעקב "ובהדי דעסקינא עלה בדעתי לפרש דברי רש"י התמוהים בב"ק פ"א ב' דפריך הגמרא ומת מצוה קונה מקומו ורמינהו המוצא מת מוטל באסרטי' מפנהו לימין או לשמאל וברש"י שם ד"ה מפנהו וז"ל אלמא לא קנה מקומו דאי קנה מקומו מצי בעל השדה של ימין ושל שמאל לעכו"ב. ואמאי לא פירש כפשוטי' דאי מ"מ קנה מקומו האידך שרי לי לפנותו משם. וכבר נשאלתי ע"ז מהמופלא ר' אהרן לייב שטיינמאן נ"י".

כאיל תערוג גליין 9 וישב תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויהי בעת ההיא וירד יהודה. (וישב לה, א)

ודרשו בילקוט "ר' שמואל בר נחמן פתח כי אנכי ידעתי את המחשבות שבטים היו עסוקים במכירתו של יוסף ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו ויהודה ירד לו ליקח לו אשה והקב"ה מביא אורו של מלך המשיח בטרם תחיל ילדה עד שלא נולד משעבד ראשון נולד גואל אחרון".

והנה מצווים אנו לידע את ה', והרי דבר זה כפשוטו לא שייך כלל אלא כל כמה שמשיגים יותר ידיעה בהנהגתו ית' בזה מתקיימת המצוה של ידיעת ה', על ענין זה נסוב חלק גדול מהתורה ומנבואות הנביאים להורות ולחודיע דרכי הנהגת ה' את עולמו, שהרי להשיג אמתתו לא שייך וכנ"ל, אלא הכרת הנהגתו עם הנבראים זה הוי ידיעתו לידע את ה'.

על יסוד זה נקבעו רוב אגדות חז"ל אשר תכליתם להורות את דרכי הנהגה, אשר מגוף התורה איננו יכולים להבין רק עפ"י הוראות חז"ל עד שלפעמים אחר הארת חז"ל מתהפכים הדברים לגמרי, במאמר הניצב בראש דברינו לימודנו חכמינו ז"ל שבענינים גדולים הנהגתו יתברך לא להביא בבת אחת וללא הכנה לכך אלא עם מהלך שלם קודם ותכנית ערוכה עד צאת הדבר לפועל, וכל אשר נעשה בבריאה בכללות יש לזה שייכות לתכלית אשר מכין הקב"ה אשר היא יסוד הבריאה אורו של משיח, עוד לימודנו בזה כי את הנהגת רצון ה' יש לראות לא רק בענינים אשר אינם תלויים בחירה וטבע וכו' אשר מונהגים רק ע"י ה' אלא אפילו באותם ענינים התלויים בבחירה החפשית של מעשה והנהגת האדם כמו ראובן עסוק בשקו ותעניתו תיקון לחטא מעשה בלחה, שבטים עסוקים במכירת יוסף שזה גם כן חטא, וכן ענין עם יהודה. אמנם אחז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ולכאורה עלולים לטעות שבמעשים הפרטיים הנתונים לבחירת האדם בהם אין ניכרת הנהגתו ורצונו של ה' באו וחז"ל ולמדו לנו אשר מזה גופא בורא הקב"ה אורו של משיח אחר שזו הדרך היחידה אשר נקבעה ע"י ה' לכך. (טללי אורות בשם רבנו עמי קמ"ה)

על מכרם בכסף צדיק

הנה ידועים דברי חז"ל שבגלל מכירת יוסף נענשו בהריגת עשרה הרוגי מלכות. ביוה"כ לפני כמה שנים רבנו שליט"א הקשה בפיוט של עשרת הרוגי מלכות "על מכרם בכסף צדיק" אם אשמע עוד קול זעקה אחת אהפוך את העולם לתוהו. וצריך להבין על מה ולמה יהיה דין להחזיר את כל העולם לתוהו ומה זה שייך לזעקתו של ר"י בן אלישע והיה רבנו תמה בזה במשך כל היום הקדוש. עד שעלה בידו ליישב ואמר, דמאחר והנהגת הי"ת מחייבת שיהיה עשרת הרוגי מלכות, ומאידך אם אין ר"י בן אלישע מסכים להנהגה זו אין הקב"ה עושה שלא כדעתם של חכמי הדור. וממילא נמצא שמחד הנהגת הבריאה מחייבת את עשרת הרוגי מלכות ומאידך אין הקב"ה מקיים את זה כנגד דעת ר"י בן אלישע וממילא אי אפשר לעולם להתקיים וזה הכונה אם אשמע וכו' שאם ריב"א אינו מסכים לגזירה ממילא המצב שיהיה הוא שאין קיום לעולם. (נמסר ע"י אחד התלמידים)

ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה לזנונים ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף. (וישב לה, כד)

וכתבו התוס' קידושין עה, ב "אלא עובד כוכבים היכן מצינו לאו בביאתו אדרבה ב"ד של שם גזרו עליו כדכתיב (בראשית לח) הוציאוה ותשרף ואין סברא לומר דעשה מיהא אית ביה מההוא קרא דהוציאוה ותשרף". וכי רבנו באילת השחר שם, "מבואר דיש לב"ד של שם לגזור ולחייב ע"ז מיתה. וצ"ל משום דלדין בן נח יש להם לתקן וזה יחייב אותה מיתה. ומ"מ אסור היום מפני גזירתו של אז. וצ"ל דלא תסור מכל אשר יורוך קאי גם על חכמים מדורות שלפני מתן תורה אע"פ שאז חל תקנתם לא מדין לא תסור אלא מדיני בן נח. (מתוך הס' אעלה בתמר עה"ת)

ויאמר צדקה ממני. (וישב יח, כו)

ודרשו חז"ל (ב"ק צ"ב) "מי גרם לראובן שיודה, יהודה, מיד שמע ה' קול יהודה". והקשו התוס' (שם ד"ה מי) אף על גב שאמר במדרש וישב ראובן אל הבור מלמד ששב משקו ומתעניתו שבלבל יצועי אביו, וזה היה הרי קודם מעשה תמר. ותירצו התוס' שמכל מקום לא הודה ברבים עד אחר שהודה יהודה ע"כ. נמצא אם כן שאף שעשה ראובן תשובה שלמה והתענה כמה שנים וחגר שק במתניו אף על פי כן אף אחר השק והתענית עדיין שייך שיהיה השבר בלב יותר גדול להרגיש יותר את החטא. ויותר קשה הוא להודות ברבים, קל יותר לצום שנים רבות מאשר להתגבר על עצמו ולבייש עצמו ברבים, ואף שכל האומר ראובן חטא טועה מ"מ אף על מה שנראה לנו כחטא, הרבה בשק ובתענית כמה שנים, ומעשה ההודאה של יהודה גרם לו לראובן עומק חרטה והכרת החטא עד שלא בוש להודות ברבים. (טללי אורות בשם רבנו עמי קמ"ט)

הריגה מבעל בחירה

מכיון שהדברים הבאים הם מעיקרי הידיעה ורבה המבוכה בהם, ראינו צורך להעתיק את הדברים מספרא רבא דרבנו שליט"א וישמע ראובן ויצלחו מידם ויאמר לא נכנו נפש. (לז, כא)

כתב האוה"ח "ויצילחו מידם. פי' לפי שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה משא"כ חיות רעות לא יפגעו אדם אם לא יתחייב מיתה לשמים, והוא אומרו ויצלחו מידם פי' מיד הבחירה ובזה סתר אומרו ונראה מה יהיו חלומותיו וגו' כי הבחירה תבטל הדבר ואין ראייה אם יהרגוהו כי שקר דבר".

וכותב רבנו שליט"א באילת השחר כאן, על דברי האור החיים, שדבריו הם מהזוה"ק. אמנם בספר תולדות הגר"ז מסלנט כתוב, אמר הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל שמעתי מהחסיד וגם אני אמרתי כן אפילו מנערותי, שזה טעות מה שמורגל בפי העולם שבעל בחירה יכול לעשות לאדם בלתי גזירת הבורא רק שבכל דבר נגזר על האדם באיזה אופן יגוף, אבל בבעל בחירה לא נגזר איזה בעל בחירה יעשה לו לטוב ולמוטב אבל אם לא נגזר לו מן השמים אין בעל בחירה יכול לעשות לו מאומה עכ"ל.

ויתכן דלא נחלקו בדבדאי לכו"ע א"א לעשות דבר שלא נגזר, אלא דהאוה"ח ס"ל שיש דברים המעוררים קיטרוג ומצריכים יותר זכויות בשביל להנצל, וכעין דאיתא בברכות נ"ה א' ג' דברים מזכירים עונותיו של אדם ואלו הן קיר נטוי וכו' דע"י שמהלך במקום סכנה צריך יותר זכות להנצל, וזה הטעם דבמקום שיש רצון של בעל בחירה להזיק צריכים יותר זכויות להנצל ממנו. והנה רש"י לעיל א' א' כתב דבתחילה עלה במחשבה לברוא העולם במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדה"ד והיינו דכתיב ביום עשות ה' א' ארץ ושמים. אמנם אע"פ ששיתף מידת הרחמים, מ"מ אין המדות שוות תמיד דהקב"ה לא מתנהג בקביעות חצי במדה"ד וחצי במדת הרחמים, אלא ההנהגה היא בחשבון שרק הקב"ה עצמו יכול לחשב כמה להתנהג במדה"ד וכמה במדת רחמים, והנה במה שניתן לאדם כח הבחירה ניתן גם שרצונו משפיע כיון דאז מחשבים עם האדם חשבון אחר ממה שהיו מחשבים לולא רצון הבעל בחירה, דההתייחסות לדרגת האדם על פי זכויותיו וחובותיו יכולים להיות בדרגות שונות דהיינו כמה לחשב בחשבון את מדת הרחמים וכמה לחשב את מדה"ד, והמוציאות היא דבמקום שאין רצון בעל בחירה בדרך כלל ההנהגה במדת הרחמים חזקה מאד דהקב"ה מאריך אף ומשתמש במדת הרחמים במידה גדולה מאד, אבל כשמגיע רצון של בעל בחירה ניתן כח גדול לבעל בחירה דרצונו החזק גורם להנהגה חדשה על האדם שנמצא תחתיו, דבזה יתכן שההנהגה היא שמסתכלים על החטא במדרגה אחרת, ואז קשה מאד להנצל ולפיכך להנצל מבעל בחירה צריך כחות מאד גדולים.

והנה בספר שמואל ב' כ"ד י"ד כתוב "ויאמר דוד אל גד וגו' נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו וביד אדם אל אפלה", ולכאורה הרי הכל בגזירת שמים ומאי נ"מ אם ימסר ביד ה' או ביד אדם, אלא משמע כאוה"ח שיותר קשה להנצל מבעל בחירה. ומשו"ה דוד אמר דעדיף ליפול ביד ה' ולא ביד אדם. ומש"כ שם ט"ז י"א שדוד אמר על שמעי הניחו לו ויקלל כי אמר לו ה' כי על האדם לחשוש שזה עונש משמים, וכן ממה שאומרים בברכת המעביר שינה ותתנו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ולכאורה מאחר שתתנו לחן ולחסד בעיניך א"כ ממילא כבר יהא גם בעיני כל רואינו דהא אין אפשרות לעשות אחרת ומה צריך להוסיף ובעיני כל רואינו. אמנם לאוה"ח א"ש כיון דבעל בחירה יכול לעשות דברים שלא נגזר לכן צריך להוסיף ולבקש גם בעיני כל רואינו, ומ"מ צ"ל דאע"פ שבעל בחירה יכול להרע מה שלא נגזר, מ"מ תפילה יכול להועיל בזה דאל"כ מה מתפללים.

והנה בב"מ ע"ה ב' תנן השוכר את האומנין והטעם זה את זה אין להם זה על זה אלא תרעומות, ואומרים בשם הגר"ס זצ"ל דהכונה דאע"פ דתמיד אסור להיות בתרעומות כאן יש לו זכות להיות עליו תרעומות, והנה בשלמא אם בעל בחירה יכול להזיק מי שלא נתחייב אפשר להבין דשייך להיות תרעומות על מה שעשה לו אבל אם גם בעל בחירה לא יכול לעשות מה שלא נגזר א"כ מה יש לו תרעומות עליו הרי זה נגזר מהשמים.

והנה תוס' בב"ק פ"ה א' ד"ה שניתנה רשות לרופא לרפאות כתבו, דצריך ב' ילפותות דניתן רשות לרופא דס"ד דמותר רק מכה בידי אדם אבל חולי בידי שמים כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך קמ"ל דש"י. ובאמת באבן עזרא בתהלים ל"ב י' ס"ל דליכא רשות לרפאות רק ממכת בני אדם ועמש"כ על דבריו בפרשת משפטים כ"א י"ט. ומדחילקו בין מכה בידי שמים למכה בידי אדם משמע כאוה"ח דבעל בחירה יכול להזיק יותר.

והנה בשבת (ל, א) איתא, אמר דוד לפני הקב"ה וכו' א"ל בשבת תמות וכו' כל יומא דשבתא הוה יתיב וגריס כולי יומא פרש"י שלא יקרב מלאך המות אליו שהתורה מגינה ממות כדאמרין בסוטה. ולמש"כ באוה"ח הנ"ל שאדם בעל בחירה יכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה יתכן שהלומד תורה ניצול רק ממיתה רגילה אבל מהריגת אדם בעל בחירה י"ל ששייך שימות גם כשעוסק בתורה, עכ"ד רבנו שליט"א.

וישמענו מנאמן אחד, מעשה שהיה לפני עשרות שנים באברך חשוב מכולל פוניבז' שהתקשה טובא בדברי האור החיים, עד שהחליט לנסוע לקבר האור החיים ולבקש מאת ה' שיאיר עינו בדבריו, וכך עשה, עלה לירושלים והתפלל על קברו. וכשחזר לב"ב נכנס להתפלל מנחה בבית כנסת 'איצקוביץ', ושם פגש בידיד שלו. והידיד אומר לו לפי תומו שהתחדש לו פשט באוה"ח הנ"ל דהכונה דע"י הבן בחירה מעיינים בדינו. והתפעל האברך מכך ביותר דראה בזה כעין תשובה אלקית לשאלתו, ועלה קמיה דרבנו שליט"א לספר לו על כך, ואמר רבנו שגם הוא חשב כך מאז פשט באור החיים. וכמה פעמים שהזכיר רבנו את דברי האוה"ח ומבארם, מוסיף דכך נראה ע"פ מעשה שהיה. (כתבי תלמידים)

ועוד אמר רבנו לתלמיד, כי דברי האור החיים הם, כשבעל בחירה מעוניין ורוצה להרוג פלוני מסוים, אבל אם בעל הבחירה זורק חץ לעבר קבוצת אנשים, כגון, בעת מלחמה שהאויב משליך פצצות, בכהאי גוונא אין לכך שום שייכות לדברי האור החיים, ופצצות אלו הן כמו כל שן בהמות, מחלות ויסורים, וגם על זה אמרו את הנוסח הידוע "לכל כדור יש כתובת". (מאחורי הפרגוד עמ' 307)

ענין בפרשה – יסורים רח"ל בעוה"ז

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. (לז, א)

ופרש"י "ועוד נדרש בו וישב ביקש יעקב לישוב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישוב בשלוה אומר הקדוש ברוך הוא לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישוב בשלוה בעולם הזה".

יסורים בדור האחרון

כותב הגר"י בייפוס שליט"א, ... ידועים דברי החפץ חיים שבדורות אלה של עיקבתא דמשיחא הקב"ה מאיץ את קצב מאורעות החיים בעולם, ושמעתי בשם מרן הגר"י קניבסקי זצ"ל ואת עיקרי הדברים האלה אמר לי גם יבדל"ח הגר"ל שטיינמן שליט"א, שבתקופה זו הקב"ה גומר את כל החשבונות לפני סוף התיקון השלם של הבריאה, אם בדורות עברו לא היה צורך למהר לפי שנותר עדיין זמן למכביר, הרי שעתה ניתן לומר אם לא עכשיו אימתי, אנו נמצאים בעידן של סוף הבריאה והקב"ה ברחמי המרובים רוצה לאפשר לכל אחד ואחד לתקן את מה שקלקל כדי שלא יאבד חלילה לנצח. (לקח טוב אמונה ובטחון עמ' קי"ב)

מעלת היסורים

רבי יצחק רוזנגרטן שמשמש נאמנה את רבנו, קנה רכב חדש, וברכב הותקנה מדרגה שמטרתה להקל על רבנו לעלות על רכב, אולם כשעלה רבנו על הרכב התברר שהמדרגה היא קצת גבוהה. וכשראה רבי יצחק שקשה לרבנו לעלות, אמר לו שמיד יטפל בבעיה, וילך לבעל מלאכה שיוריד את המדרגה, כדי שלראש הישיבה יהיה יותר נוח לעלות. אמר לו רבנו – לא דחוף, יסורים ממרקים, מה שצריכים לקבל מקבלים, שמה ["למעלה"] יותר גרוע. (מזקנים אתבונן עמ' 75)

כידוע לאחרונה סבל רבנו שליט"א מיסורים גדולים, ובימים הראשונים מה נורא היה המעמד ששמעו בני הבית את רבנו מעביר את כל ימיו בחשבון הנפש על כל מעשיו, [וכמבואר בגמ' הרואה שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו, ואכמ"ל]. ואחרי זמן רב אמר רבנו, **שכל אחד עתיד לבא לעולם העליון ולתת דין וחשבון על כל מעשיו, והייסורים שיש הם מכפרים, וע"י יכולים להגיע לעולם הבא בנקיות.** (כתבי תלמידים)

ויסופר לדור עד היכן הדברים מגיעים, ששמענו מנאמן א', ששמע לפני שנים מרופא שיניים גדול בת"א ד"ר קלינמן, שמכל מטופליו יש רק שני פציינטים שאינם לוקחים שום הרדמה בעת הטיפול שיניים, ואפי' בטפולים שהם יסורים גדולים ביותר, ואחד מהם הוא רבנו שליט"א שאמר שכדאי לסבול קצת יסורים בעוה"ז. [וכמובן שאין הדברים ניתנים לכ"א, ויש שטענו טעמים אחרים לזה ואכמ"ל] (כ"ה)

יסורים בב"נ

אמר רבנו שליט"א, יל"ע אם גם עכו"ם מתכפרים ע"י יסורים, והוכיחו מדאמר בב"ב ט"ו ב' חסיד היה באומות העולם ואיוב שמו ולא בא לעולם אלא לקבל שכרו הביא הקב"ה עליו יסורים וכו'. ועי' במהרש"א הביא הקב"ה עליו יסורים למרק עונותיו בעוה"ז כדי לתת לו שכר רוב לעוה"ב. (אילת השחר שמות עמ' קט"ז)

מחוסר הכרה

אמר רבנו שליט"א, ... והסובל יסורים של אהבה בעוה"ז שזוכה מאד כדאיתא בברכות ה' א' הוא אדם גדול, דיסורין מעלים את האדם, ורשב"י התעלה מאד ע"י יסורין שסבל במערה, ובאמת צ"ב הטעם דיסורים מורידים מעונשי עוה"ב, וע"כ זה חסד ה' דע"י יסורין מתכפרין, וחולה בלי הכרה י"ל דיש בזה ג"כ יסורין ממרקין דזה כתוצאה מיסורין חזקים מאד עד כדי כך, ונ"מ אם לתת טשטוש שלא ירגיש היסורים, ומ"מ יתכן דאין זה כיסורים שמרגישים, ויל"ע אם בעל יסורין מועיל להכריע את העולם לכך זכות. (אילת השחר בראשית עמ' רפ"ח)

תיקון המעשים

אמר רבנו שליט"א... מה נאמר בדורותינו שאין לנו נביאים ורבים מתייסרים רח"ל ושואלים מה הם צריכים לתקן, ובודאי יש מה לתקן בכל הענינים בביטול תורה ובעניני לה"ר רכילות תאוה וגאוה. והגר"א באיוב ד' ג' כתב שאדם יכול לדעת מה שקלקל בגלגול הקודם א' במה שנכשל בגלגול זה הרבה פעמים. ב' באיזה עבירה נפשו חשקה לו מאוד וכו'. ועי' נפש החיים ד' נ"ט בדברי הגמ' בברכות ה' א' אם רואה אדם שיסורין באין עליו. (שם עמ' ש"ה)

כפרה בלי תשובה

אמר רבנו שמדברי התוס' בסוטה ד' ב' ד"ה היא תצודנו ומשמע **דיסורין מועילין בלי תשובה**, ויל"ע שם. (אילת השחר במדבר עמ' כ"ח)

ליסורים יש קצבה

שח הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, דברים שמענו ממורנו הגר"ל שטיינמן שליט"א והיה כדאי להכניסם עמוק – עמוק אל תוך הלב, ולהשתמש בהם כל אימת שפוגשת בנו רח"ל מעוקה או צרה.

אחת הסיבות העיקריות המונעת מן האדם להתמודד עם הבעיות והצרות המתרגשות לפתחו, שנראה לו שהצרה ההיא תשאר אצלו לעולמים. ולמשל, אם אדם מסוים מציק לו ומתנכל אליו בצורה פוגענית וקשה, רגיל האדם לחשוב שלעולם ועד יהיה כך, והרשע הזה ימשיך לשלוט עליו עד בלי גבול, ולא נראה לו שיתפטר ממנו אי פעם...

ואז, כמובן, הוא נכנס למועקה עוד יותר כבידה. שהרי אם האדם היה בטוח שמדובר במשבר רגעי וזמני, היה לו הרבה יותר קל לסבול את הדבר, אולם ברגע שהוא חושב שאף פעם לא יצליח להמלט מאימתו של אותו רשע, לא יצליחו לעודדו, ואז הוא יפול למשבר נפשי כבד.

הגרא"ל מוכיח שהדבר אינו כך, ולכל התלאות של האדם יש סוף ויש גבול. רש"י בתחילת פרשת יתרו (יח, א) כותב בד"ה "יתרו חותן משה" – כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר וישב אל יתרו חותנו, עכ"ל.

ויש להתבונן, מה בא הפסוק ללמדנו בכך שבתחילה היה משה מתכבד בחמיו, ועתה הוא להיפך, מה באפשרותו ללמוד מכך. ונראה, אומר הגרא"ל, שבא ללמדנו שכל המצבים שהאדם נמצא בהם – יכולים להתהפך מן הקצה אל הקצה, כמו שאנו רואים אצל משה, שמתחילה לא ידעו מגדלות ואיש לא הכירו, עד שכשנצרך לדבר – מה היה צריך לומר 'אני חתנו של יתרו', ולא עבר זמן קצר עד שהתהפך המצב מן הקצה אל הקצה, ויתרו היה אומר 'אני חותנו של משה'.

וכך הוא, אומר מורנו הגאון שליט"א, גם בכל התלאות העוברות על האדם בחייו. היום פלוני שולט עליו, ולמחר מתהפך הגלגל לאידך גיסא, היום יש צרה וצער, ולמחרת הכל אחרת. ולכן – קובע ראש הישיבה – אין להאדם להתפעל ממצבו הנוכחי בו הוא שרוי, כי הדברים משתנים ומתהפכים במהירות. אם בני אדם ישימו על לבבם דבר זה, מסיים הגרא"ל הם ימנעו מעצמם משברים נפשיים, ולא יחששו ממצבים קשים ולא יפלו ברוחם ח"ו. בידועם שלכל צרה יש זמן, וכעבור תקופה הכל יתהפך לטובה. (עלינו לשבח ח"ו עמי שלי"ב - שלי"ג)

יומא דהילולא – הגאון המקובל רבי חיים אריה ערלנגר זצ"ל – נלב"ע ט"ז כסלו תשמ"ח

מספר בנו הגה"צ רבי סנדר שליט"א בהספדו על אביו (בצרור החיים עמ' ל"ט) "אאמו"ר מזכיר ענין מרכבה לשכינה, וראוי להזכיר בריבם מה ששאל מרבו הגדול הגאון הצדיק ר' אהרן לייב שטיינמן שליט"א בבחרותו בהיותו כבן י"ח י"ט שנים, לאיזה מדריגה ותכלית צריך לשאוף ולהגיע וענהו רבו שכתוב בספרים שסוף המדריגות שהאדם צריך להיות מרכבה לשכינה. [ובהזדמנות אחרת אמר הגר"ס שהראה לו פרק האחרון במסילת ישרים והראהו אריכות דבריו בחובת האדם להיות מרכבה לשכינה - (רשימות מהועד חט"ו עמ' 288)] וכששמע זאת מרבו קיים בעצמו ללמוד ע"מ לשמור ולעשות ולהוריד הכל מעולם המחשבה והדיבור לתוך עולם המעשה והשתוקק תמיד מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם יצחק ויעקב שעליהם אחז"ל האבות הן הן המרכבה".

וממשפחת רבנו שמענו גופא דעובדא, דכשהגיע הגה"ק אדמו"ר רבי יואל מסאטמר לשוויץ (כסלו תש"ח), רצה ליכנס אליו ר' חיים עם קויטל, ושאל את רבנו מה לבקש, ואמר לו רבנו שהעיקר הוא ליכות להיות מרכבה לשכינה, וכשנכנס ר' חיים לאדמו"ר ורשם בקויטל שרוצה להיות מרכבה לשכינה, שאל אותו האדמו"ר מי כתב לך את הקויטל כי הבין שבחור בכוה גיל לא משיג דברים כאלו, ואמר לו שרבנו כתב לו, וכעבור כמה ימים נכנסה הרבנית תמר ע"ה לאדמו"ר, ושאל אותה מי היא, וביקש ממנה שתגיד לרבנו שיכנס אליו, ואכן רבנו נכנס אליו ושוחח עמו כשלוש שעות. ואז קיבל את רשות האדמו"ר לעלות לארץ ישראל. (כתבי תלמידים) [ואי"ה נרחיב על כך ביום דהילולא של האדמו"ר מסטאמר זצ"ל].

והוסיף הגה"צ ר' סנדר שליט"א בשיחה עמנו וסיפר שלימים שלח אביו הגאון ר' חיים קויטל גם לאדמו"ר בעל האמרי אמת מגור זצ"ל וכתב שהוא רוצה להיות מרכבה לשכינה שזה היה עבודתו בעולם, ובעל האמרי אמת התפעל ביותר מהקויטל הזה, ולימים הבית ישראל סיפר שאביו ציוה לגנוז את כל הקויטלאך שקיבל חוץ משתי קויטלאך החשובים ביותר, א' מבנו בכורו של בעל האמרי אמת הי"ד. והשני הוא של רבי חיים ערלנגר זצ"ל שהאמרי אמת כה התפעל מזה. (כ"ת, וראה בקו' בצרור החיים עמ' קל"ח)

[ובהזדמנות אחרת נשאל רבנו שליט"א מהגר"ח מיישקובסקי שליט"א, על דברי הב"ח בס' מ"ז כיצד ניתן ליישם דבריו, דכ' "... ונראה דכוונתו יתברך מעולם היתה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה ולכן נתן הקדוש ברוך הוא תורת אמת לישראל במתנה שלא תשתכח מאתנו כדי שתתדבק נשמתנו וגופינו ברמ"ח איברים וש"ס"ה גידין ברמ"ח מצוות עשה וש"ס"ה לא תעשה שבתורה ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה והארץ כולה היתה מאירה מכבודו ובוזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה והיה המשכן אחד אבל עתה שעברו חוק זה שלא עסקו בתורה כי אם לצורך הדברים הגשמיים להנאתם לידע הדינים לצורך משא ומתן גם להתגאות להראות חכמתם ולא נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה למטה בארץ וכו'". וביאר רבנו שליט"א "מרכבה לשכינה" פירושו שהאדם יהיה מונח רק בתורה ויר"ש" (מזקנים אתבנן ח"ג עמ' 92)].

רבו בתורת הנסתר

שח לנו כ"ק האדמו"ר מקופטשניץ שליט"א שהיה פעם בלוגאנו אצל רבי חיים ערלנגר זצ"ל, וסיפר לו ר' חיים **שמורו רבנו בתורת הנסתר היה רבנו שליט"א** בעת שהותו בשוויץ לימד את ר' חיים קבלה, [אפי' שהיה אז ר' חיים צעיר לימים], וכל הבנין שלו הוא מרבנו, וכשעלה רבנו לארץ ישראל שאלו ר' חיים מה לעשות, ואמר לו רבנו שימשיך ללמוד קבלה והדריך אותו כיצד להמשיך. (כ"ת) [ושמענו מהרב בעק שליט"א משרידי התלמידים מיישיבת מונטריי, שר' חיים ערלנגר היה יושב ומדבר בלימוד עם רבנו בישיבה בכל זמן ועת והוא היה לומד ממנו כל דבר וכל ענין, ונאריך אי"ה באחד הגליונות הבאים על זכרונותיו המרתקים מהתקופה ההיא].

© כל הזכויות שמורות. הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים

ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

הגליון הבא - בעניני חנוכה - יצא לאור אי"ה לקראת ימי החנוכה

כאיל תערוג

גליון 10 חנוכה תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

הליכות רבנו

מקום ההדלקה

נוהג להדליק בפתח הדלת שפונה למרפסת, אפי' שאין יציאה משם לרחוב. ומקפיד להניח בצד שמאל של הפתח הזה והמזוזה בימין. [וכן נהג מרן החזון איש זצ"ל]. ובשנים עברו היה נוהג לסגור את התריסים בשעת ההדלקה ורק השאירו את האשנים פתוחים, מפני רצון הרבנית ע"ה, ורק אחרי ההדלקה שנכנסה הרבנית לביתה פתחו את כל התריסים. מדליק מהנר הסמוך לפתח וכשיטת הגר"א. ומדליק מעל עשרה טפחים כדי שיהיה ניכר לבני רשות הרבים. כל שנה היה ר' יצחק לוונשטיין זצ"ל מכין את הפתילות לרבנו בידיו, ולאחר פטירתו ביקש רבנו שלא יטרחו עברו ויקנו לו מן המוכן. (יצחק ירנן עמי' 66)

זמן ההדלקה

מדליק 15 דקות אחרי השקיעה כמנהג החזו"א, [אולם היתה תקופה שנהג להדליק בשקיעה בדיוק כמנהג הגר"י זצ"ל]. בער"ש מדליק 35 דקות לפני השקיעה, ואח"כ מדליק נרות שבת בערך 30 דקות לפני השקיעה, וכמה פעמים אחר בכמה דקות הדלקת נרות שבת. במוצ"ש מדליק רק אחרי זמן "זעקסטיל" [- ששית היום שהם ב' שעות זמניות אחרי השקיעה] שזהו הזמן שרגיל לשמור בכל שבת, ומבדיל ואח"כ מדליק.

מסיבת חנוכה

לבני ביתו אינו עורך מסיבה לכבוד חנוכה, אבל בישיבותיו עושים מסיבה לכבוד החנוכה. [ואמר פעם במסיבה, "אנשים עושים בימי החנוכה, מסיבות, מתאספים ואוכלים קצת עוגה, קצת לטקס, וכי מזה מתעלים? אני לא ראיתי שמוזה שאוכלים לטקס עולים, ורק ממה כן עולים, מהעבודה שאדם עובד על עצמו ומתחיל מחדש, וזה כל הענין שעושים מסיבה, שמתכנסים ומדברים דברים שיביאו את האדם לעליה רוחנית, והלואי שיעלו". (קו' מאי חנוכה – שיחות שנאמרו בישיבת גאון יעקב (י"ל חנוכה תש"ע) עמי' ג')]

מנהג החזון איש והגר"י

אמר רבנו, החזון איש הדליק נר חנוכה בשיעור חצי שעה ולא חשש לעד שתכלה רגל מן השוק. אך הגר"י ז"ל החמיר בזה והיה מדליק בשיעור שמן שידלק הרבה שעות בלילה מפני שהי' ע"י ביתו מקום שהילכו בו רבים בשעות הלילה המאוחרות, וסבר שבזמניו שיש בני"א בשוק גם לאחר חצי שעה יש להדליק גם אח"כ. (אעלה בתמר עמי' כ"ב) ואמר רבנו ע"ע שבי"ה שיש תחנת אוטובוס מול הבית שלי, ומצוי אנשים עד מאוחר בלילה, לכן אני ממרבה בשמן שידלק זמן רב עד שתכלה הרגל מן השוק. (כתבי תלמידים)

חנוכה בעיר בריסק

סיפר רבנו, שבעיר בריסק לא היה כמעט להשיג שמן, ולכן כולם הדליקו נרות חנוכה עם נרות חלב, וגם מרן הרב מבריסק זצ"ל היה מדליק בנרות חלב. וידידו להבחל"ח הגר"מ סולובציק זצ"ל קנה בבית מרקחת שמן במחיר מפולפל והדליק בהידור את הנרות. [א"ה כנראה דעת הגר"י היתה שנהיר נהורא טפי של הנרות חלב מאשר השמן, ועי' שבת כג, א] בבריסק היה סכנה עצומה להדליק בפתח הבית, מפני הגוים שהיו אנטישמים מאוד, ואפי' בחלון היה בזה קצת סכנה, לכן כולם הדליקו בתוך הבית. רק מרן הגר"י זצ"ל הדליק בחלון ביתו, והיה נס שלא עשו לו הגוים כלום. והיה להגר"י בביתו חזית אחת לרחוב, וחזית נוספת שלא פונה לרחוב אלא לחצר, והוא היה מדליק בחזית הפונה לרחוב, ובניו היו מדליקים בחזית השניה. (כתבי תלמידים)

חנוכה בישיבת מונטריי שבשווייץ

שח לנו רבי יעקב נטע בעק שליט"א משרידי הישיבה עץ חיים במונטריי, ר' אהרן לייב למד בישיבה, כשברח מהגיוס הפולני, וכשהגיעו ימי חנוכה, והנה דבר פלא.אף פעם לא ראיתי כזה דבר, אצל ר' אהרן לייב כל דקה היה חשובה לו מאוד, חצי שעה הוא התעסק בפתילות, עם כל הכוחות ואני לא יכול לשכוח את זה, בכזה אהבה שהוא הכין את הנרות. שבעים שנה כבר חלפו, והמראה הגדול של חיבוב מצוה לא מש מזכרוני... [ועי' ברכות ט, ב דאדם גדול הוא ושמח במצות].

הלכות החג

פרטים בהדלקה למעלה מכ'

במבוי מועיל אמלתרא [- ציורים] להניח קורה למעלה מכ', ולפ"ז גם בנר חנוכה יועיל כן, אמנם לא מצינו כן. יש מי שאומר שמועיל להדליק מעל כ' אמה מה שנראה לבתים שממול הבית שלו והם בתוך כ' אמה לנר שלו. וצ"ע דא"כ לא משכ"ל דין גבוה מכ' אמה אלא כשאין שום בית סמוך לו, דאם יש בית סמוך לו הרי אפי' אם גבוה י' טפחים כבר אין הנרות גבוהים כ' אמה מהבית הזה.

נראה דהיכר לבני רה"ר הוא אפי' רה"ר רחוק, ולא צריך שדוקא הרה"ר הקרוב אליו יהיה תוך כ' אמה. יש להסתפק בבית שהוא למטה מהרה"ר כ' אמה האם גם שם א"א להדליק דלא שלטא עינא, או רק בגבוה. ובתוס' ב"ק (כו, ב) מבואר דשור עיניו למטה ומיבעי ל' לעיוני יותר מאדם, מ"מ יתכן דגם אדם רואה למטה יותר מלמעלה. (אילת השחר שבת עמ' צ"ז)

שמן הראוי למאכל

עי' במשנ"ב סי' תרע"ג סק"ד שכי' דיש להקדים שמן לשעוה, משום שהנס נעשה בשמן, והיינו דשעוה נמי אור צליל כשמן, ומ"מ שמן קודם לפי שבו נעשה הנס, וכאן אמר דשמן זית עדיף משאר שמנים משום דצליל נהורא. והנה מדברי המשנ"ב מוכח שיש מעלה להדליק דומיא דמנורה דביהמ"ק, ולפ"ז יש הידור לקחת נר הראוי למאכל שדומה לשמן המנורה. (אילת השחר שבת עמ' ק"ב) [- אולם לשואלים עונה רבנו בדרך כלל שאי"צ להדר בזה].

קטן שהגדיל

קטן שמגדיל באחד מימי החנוכה, טוב יותר שלא ידליק בשקיעה ראשונה שעדיין קטן הוא, אלא ידליק כשלושים וחמש דקות אחר השקיעה אף שבכל יום מדליק בשקיעה. (שלמי תודה עמ' נ)

כלי חד פעמי

בכלי חד פעמי להדליק נרות חנוכה אמר דלדעת המ"ב ושאר פוסקים שהתירו להדליק בנר שעוה אף בלא כלי, ודאי דאף בזה שרי. (שם עמ' צ"ח)

הדלקת הבעל מחוץ לבית

לגבי אשה שבעלה מדליק ואינו בבית, אמר שהיא יוצאת בהדלקתו בכל ענין אף שהוא מדליק חוץ לביתו משום דאשתו כגופו ואשה נטפלת לבעלה בכל מקום, ולא דמי לאשה המדלקת שבעלה יוצא בהדלקתה רק אם היא מדלקת בביתם. (שם עמ' קפ"ג)

הדליק פחות מהשיעור

מעשה באכסנאי אחד שהשתתף בפרוטה עם בעה"ב והבעה"ב היה קפדן ואמר לאכסנאי שמקנה לו שותפות רק בשמן שידלק אבל השמן שישאר אחר ההדלקה הוא שלי ואין לך בו שותפות, ורצה בזה שאם ישאר שמן יהא שייך זה רק לו, ולאחר שהדליק את הנר דלק רק כמה רגעים וכבה מיד והרי קי"ל דכבתה אינו זקוק לה ונמצא דעכשיו נתברר שהיה לו שותפות רק במעט השמן שדלק בכמה רגעים ויל"ע. ואמר רבנו דמסתברא דלא יצא וצריך לחזור ולהדליק ומ"מ כשידליק שנית לא יברך על הדלקתו, וטעמא דמילתא דהא בגמ' בשבת כ"א ב' איכא תרי שינויא למאי הלכתא אמרו דמצותה עד שתכלה רגל מן השוק, לשינויא קמא דאי לא אדליק מדליק ולשינויא בתרא לשיעורה, וכתבו התוס' דהני תרי שינויא פליגי ולשינויא קמא לא נאמר דין שיעור בשמן. ולהלכה חיישינן להני תרי שינויא לחומרא ומה"ט כתב השו"ע בסי' תרע"ה ס"ב דכיון דהדלקה עושה מצוה צריך שיתן שמן בנר כדי שיעור חצי שעה קודם ההדלקה אבל אם בירך והדליק ואח"כ הוסיף שמן עד כדי שיעור לא יצא יד"ח וצריך לכבותה וליתן בה שמן כשיעור ולחזור ולהדליקה, וכתב המ"ב בשם החמד משה והחיי אדם דמ"מ יחזור וידליק בלא ברכה, וע"ש בחמד משה ובחיי אדם כלל קנ"ד דין כ"ב, ובנשמת אדם שם סק"א דטעמם משום דחששו לשינויא קמא דגמ' דלא נאמר דין שיעור בשמן וכשי' התוס' דהנהו תרי שינויא פליגי וספק ברכות להקל, וא"כ ה"נ בנידון דידן אף דיחזור וידליק משום דהוה כמו שהדליק מתחלה פחות מכשיעור מ"מ לא יברך מספק. (שם עמ' קצ"ג עי"ש שהאריך בזה)

מקום ההדלקה לבחורים

בחור שישן בבית הוריו ואוכל בישיבה ורוצה להדליק בבית, צ"ע דשמא עדיף מבני הישיבה שאוכלים וישנים בישיבה בב' בתים ושמא בית הוריו עיקר לדידיה ויכול להדליק שם, ורבנו אמר דמ"מ יאכל לכל הפחות סעודה אחת בבית אם רוצה להדליק שם. (עמ' ר"ה)

רוב ימים

אם נוסע לעיר אחרת כגון שנוסע לשבת חנוכה לבית הוריו או חמיו או אפילו כשנוסע לימי החול ודאי דאף לפר"ח (הו"ד בביאור הלכה סי' תרע"ז) ידליק רק בעיר האחרת ואפילו לא נסע לשם אלא ליום אחד, והפר"ח איירי באותה העיר שבא לדירת חמיו דהתם כיון דיכול לבא לביתו וכו' לא עקר קביעותו אלא א"כ בא לכל שמונת הימים, דנראה דחי' ימים שכתב הפר"ח בדוקא הוא דיום אחד לא חשיב קביעות כיון דיכול לחזור לביתו בכל רגע כשביתו באותו העיר. (שם עמ' ר"י)

הדליק ואח"כ אכל

נסתפק אם הדליק נ"ח מבעוד יום ואח"כ אכל קודם הלילה אם מזכיר על הנסים בברכת המזון. (שם עמ' רע"ח. שו"ר שבימלא תפילה הכריע דלא יאמר. א"ה, ועי' בס' הליכו"ש עמ' שי"ז שהביא מגדולי ירושלים וממרן הגרשז"א שצדדו אפי' אם יתפלל מנחה של יום כ"ד אחר הדלקה יזכיר על הנסים, וסברת רבנו שבתפילה מישך שיכא ליום כ"ד אבל בברכת המזון יש מקום לחלק שיזכיר על הנסים)

כלי שאינו טבול

לגבי כלים שאינם טבולים להשתמש בהם לניח, אמר רבנו דמסברא נראה דשרי להשתמש בהן באופן עראי לשימושים אחרים אבל בדרך קבע יש לאסור משום חשש שמא יבא להשתמש בהן נמי לסעודה, וכדמצינו ביו"ד (קכ"א סעי' ה') גבי כלי שבלוע בו איסור דמותר להשתמש בו בצונן כי צונן אינו בולע ומי"מ כל זה בשימוש עראי אבל בקביעות אסור אפי' בצונן שמא ישתמש בהן בחמין וא"כ הי"נ יש לאסור בשימוש קבוע משום הי"ט. (שם עמ' ק"א)

אכילת סופגניות בסעודה

יש שאוכלין סופגניות בחנוכה בסוף הסעודה שזהו ודאי לקינוח ומי"מ אינם מברכים עליהן, ולכאורה מי שרוצה לחוש ולהחמיר ולא לברך עליהם בסוף הסעודה העצה הנכונה לצאת ידי"ח היא שיכוין בהדיא בברכת המוציא לפטור אותן ובכה"ג מהני כונתו כמש"כ הבה"ל שם בסעיף י"ג בד"ה ירא שמים בשם ספר הלכה ברורה, ואף דמסברא לא דמי זה לפת הבאה בכיסנין שאפאה דמהני כונתו בברכת המוציא לפטור גם אם אוכלן לקינוח דהתם אי קבע סעודתו עליהן מברך המוציא ושייכא טפי לפת ולהכי מהני כונתו אבל הכא שטיגנן או בישלן דאפילו אם קבע סעודתו עליה אינו מברך המוציא וכנ"ל א"כ לא שייכא לפת ודמי טפי לאוכל פירות בתוך הסעודה לקינוח דלא מהני כונתו בברכת המוציא לפטור, וכן העיר רבנו שליט"א לחלק מסברא. מי"מ כבר כתב הבה"ל שם בשם ספר הלכה ברורה לחדש דה"נ מהני כונתו היכא שמכוין בהדיא לפטור. (שם עמ' רפ"ד)

מקום הדלקה בפנימיה

בפנימיה של ישיבה אפש"ל דמסברא שאני דפתח הבנין לא יחשב כפתח חצר דעלמא, לכך אמר רבנו שליט"א דהכא גם החזו"א יודה דאפשר להדליק בפתח הבנין כיון דשוויה כל קומות הבנין לתשמיש לצרכי הבחורים ורגילים לילך בין הקומות ולכך חשיב פתח הבנין כפתח בית דעלמא. (הגרבי"ד דיסקין שליט"א בס' ארח המועדים עמ' ת'. וראה גם שונה הלכות תורת המועדים עמ' רפ"ד דהביא שסברת רבנו היא שכיון שמסתובבים הבחורים בכל הבנין בבגדי לילה, נחשב כבית אחד)

לסמוך על בטחון

כתב המשנה ברורה סי' תרע"א סק"ה בשם החיי אדם (כלל קנ"ד) אדם שיש לו עשרה נרות ואין די לו לכל הימים ידליק בלילה השלישי רק א' כדי שישאר לו לשאר הימים עי"ש. וילי"ע למה לא ידליק כמה שצריך ויסמוך בבטחונו על הקב"ה שיזמין לו עוד נרות ככל שיצטרך לכל ימי החנוכה דהנה במשנ"ב סי' קנ"ו הביא מהזוהר דאסור להכין אוכל למחר מחמת שיש בזה חסרון במידת בטחון. והנה בגמ' במנחות מ"ט ע"א מיבעיא לן ביש להם קרבן אחד מה עדין מוספין דהאידינא או תמידין דמחר עי"ש, נראה ששם לא שייך להקשות שיסמכו על בטחון כי במצוה של ציבור לא שייך להקשות שכל הציבור יסמכו על בטחון ורק על יחיד י"ל שיסמוך על בטחון. ולכן לא יקשה ג"כ על הבית יוסף שכתב דהחשמונאים חילקו את השמן מתחילה לשמונה ימים הא למה לא סמכו על בטחון כיון שהיה זה מצוה של ציבור. ובמשנה ברורה בה"ל ר"ה כתב על מי שנמצא בבית האסורים ויש לו יום א' לצאת במה יבחר לא אמרינן שיסמוך כל הקב"ה שישחררו אותו כיון שדבר התלוי בבעל בחירה זה אחרת וצ"ע. (קובץ זכרון - יהודה לקדשו עמ' תרפ"ו)

לותר על העל הנסים' בשביל ברכת כהנים

כהן הנמצא באמצע שמו"ע בימי החנוכה, ורואה שאם יאמר על הנסים לא יספיק לישא כפיו, ויל"ד האם ידלג על "על הנסים" וישא את כפיו. או דלמא כיון שבעת עוסק במצוות תפילה אי"צ לישא כפיו, ולא ידלג. ואמר רבנו שליט"א ע"פ מעשה ששאל א' את החזו"א בנמצא אחר תפילת שחרית בלחש, ורואה שאם יאמר שים שלום יפסיד קדושה עם הציבור, האם יכול לומר שלום רב, והורה שיאמר שים שלום אף שיפסיד קדושה וקדיש. וא"כ כ"ש לעל הנסים, דהרי באומר שלום רב עיקר הברכה היא החתימה והרי אומר מברך את עמו ישראל בשלום, משא"כ בהזכרת עה"נ שלא יאמרה כלל. [נאפי' שבזה יפסידו הציבור ברכת כהנים אם הוא הכהן יחיד שנמצא שם]. (הרב עמנואל רלב"ג שליט"א בס' מחשבת עם עמ' תרנ"ח)

כבתה אין זקוק לה

המשנ"ב (סי' תרע"א סק"ה) כ' שאם יש לאחד ט' נרות ידליק בליל שני שתי נרות, ואם יש לו י' נרות אעפ"כ לא ידליק בליל שני שתי נרות, ואם יש לו י' נרות אעפ"כ לא ידליק רק בליל ב' ב' ובליל ג' לא ידליק רק אחת. נסתפקו בכהאי גוונא שהדליק מספר הנרות שצריך להדליק באותו יום, אלא שאחד מהנרות נכבה מיד, וקיי"ל דכבתה אין זקוק לה, האם אז צריך לכבות שישאר דלוק רק אחד, ונראה דאע"פ שלכתחילה לא היו מדליקים כך, מי"מ לא מכבים. (קו' מאי חנוכה עמ' נ)

הדלקה בער"ש

הט"ז סימן תרע"ט כתב שמי שקיבל שבת שהדליק נרות חנוכה צריך לבקש מאחד מבני ביתו שידליק עבורו. והק' הפרמ"ג א"א סק"א, דבנזיר (יב, א) איתא דכל מילתא דאיהו לא מצי עביד לא מצי משוי שליח וא"כ כיון שקיבל עי"ע שבת אינו יכול להדליק נר חנוכה כיצד יעשה שליח.

ותי' רבנו שליט"א דכיון שהמשלח יכול לישאל על קבלת שבת לצורך מצות הדלקת נרות חנוכה, כמבואר בלבוש ס' רס"א. ממילא נחשב שבידו להדליק וכבר כתבו התוס' במסכת נזיר דף י"ב ע"א ד"ה מי"ט דבמקום שבידו לעשות הדבר בעצמו מצי משוי שליח את השבת ואינו יכול להדליק בעצמו היאך יכול למנות שליח על זה. (ראש שמחתי עמ' נ"ח, וקו' שביבי אש להרב חיים איזיק היילבוים). עוד תי' דמה שיש עליו איסור צדדי לא חשיב לא מצי עביד, דאם היה מדליק, אף שעבר עבירה וחילל שבת, מי"מ יצא ידי מצוות נ"ח. [אם לא משום מצוה הבאה בעבירה]. (פרורים משולחן גבוה - חנוכה עמ' נ"ב)

ענינו של יום

התרשלו בעבודה

הב"ח כותב בהלכות חנוכה סו"ס תר"ע דעיקר הגזירה בחנוכה היתה על שהתרשלו בעבודה וע"כ היתה הגזירה לבטל מהם העבודה כדתינא בברייתא שגזר עליהם אותו רשע לבטל התמיד וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה הושעים ה' ע"י כהנים עובדי העבודה בבית ה' ע"כ, ואפי' שהכהנים היו תמיד רצים כדי לעשות את העבודה וכמש"כ בגמ' יומא כ"ג שכל אחד היה רוצה לזכות במצוה של תרומת הדשן עד כדי כך שאחד נדחף ומת ולא שמו לב ואמרו אח"כ שצריך להביא עגלה ערופה, אמנם זה לא שייך, אבל כך תקנו בגלל הדבר שקרה, וכיון שראו שהגיע לכדי סכנה תקנו שיעשו פייסות מי יזכה בעבודה זו, ומי יזכה בעבודה זו, ורואים שהכהנים היו רצים כ"כ כדי לקיים את המצוה הזו שהיא עבודתם עד כדי כך שאפי' דחפו אחד את השני עכ"פ בימי היונים קרה שהכהנים התרשלו בעבודה ובגלל שהתרשלו בעבודה אז הקב"ה סיבב שהיה גזירה ע"י היונים שלא יוכלו לקיים את העבודה.

ומזה נשמע שאם אחד מתרשל במצוה אח"כ נהיה מצב כזה שהוא כבר לא יכול לתקן את זה, ואם דרך משל אדם אחר להתפלל אחרי זה יש כבר קושיים לחזור למצב הקודם כך רואים בדברי הב"ח, ויותר מזה אומר הב"ח שעכשיו כדי לחזור למצב הקודם צריך מסירות נפש ולכן היה צריך שיהיה מסירות נפש ע"י החשמונאים כדי שיהא אפשר לחזור ולקיים את העבודה ולמדים מזה כלל שכל פעם שציבור או יחיד מתרשלים באיזה דבר אחרי זה צריך מסירות נפש כדי לחזור למצב הקודם, בכל דבר ולא דווקא בביהמ"ק אלא זה בכל מצוה שאם אדם מתרשל בה אז כבר מסובבים לו משמייים קושיים שכדי לחזור למצבו הקודם צריך מסירות נפש.

בספר כתר ראש כתוב מעשה עם ר' חיים ואלוזין שנסע לאיזה חתונה והיה במקום שלא היה ס"ת לקריאת תורה אז ר' חיים חיפש מקום שיש ס"ת שיהא אפשר לקרא אבל זה היה קשה קצת והיה שם רב אחד זקן שאמר מה יקרה אם פעם אחת בשביל צורך החתונה לא נקרא בתורה ור' חיים לא רצה ללכת לדבר עם הרב הזה כדי שלא יהא ריב או כדי לא לבייש אותו להגיד לו שהוא לא צודק אז הוא סכים שלא להתעכב בשביל ס"ת, אבל אח"כ כשהוא בא הביתה הוא ראה שנגנב לו הס"ת, ואז הוא הבין שזה בגלל החטא מה שקרה כזה דבר שהוא ביטל את קריאת התורה אע"פ שזה לא היה באשמתו והוא היה כמעט אנוס כי הוא לא רצה לבייש את הרב הזקן בכ"ז אם זה כך קרה אז נגנב הס"ת, אח"כ כתוב שם שהוא התוודה ובכה וביקש והחזירו את הס"ת אבל הפרשה הזאת שהיה צריך לקרוא באותו פעם היה חסר בס"ת, וזהו היסוד שכאשר בן אדם שמתרשל במצוה או מאחר לתפילה אח"כ צריך הרבה מאוד התאמצות כדי להחזיר את המצב בחזרה.

גם בפולניה כשהיה גזירה על השחיטה אז הרבנים אמרו שהיות והיו אנשים שלא כ"כ שמרו את ההלכות של שחיטה ואפי' היו כאלו שאכלו טריפות ר"ל לכן סיבבו שהיה גזירה שלא יוכלו לקיים את השחיטה והתירו לשחוט רק קצת קצת, וכ"ז למה כי היה אנשים שזלזלו במצוה הזו ואכלו בלי שחיטה אז כבר היה גזירה שלא יוכלו לשחוט כמו שרוצים, ומזה צריך ללמוד על כל הדברים אם אדם רוצה שלא יכשל כל מה שעושה בלי רשלנות אז אין גזירה, אבל כשיש רשלנות אז מתחדשות כל מיני גזירות. (נמסר בישיבת תפארת משה ב"ב. נדפס בס' חמדת משה עמ' קל"א)

שמן נס – מכת"י רבנו שליט"א

על דברי הפרקי דר"א פל"ה "לקח יעקב שתיים עשרה אבנים מאבני מזבח שנעקד עליו יצחק אביו ושם אותו מראשותיו וכו', ונעשו כולן אבן אחת וכו', השכים יעקב בבוקר בפחד גדול ושב יעקב ללקוט אבנים ומצא אותן כולן אבן אחת ושם אותה מצבה בתוך המקום, וירד לו שמן מן השמים ויצוק עלי', שנאמר ויצוק שמן על ראשה". כ' רבנו שליט"א על הגליון "מכאן יש להעיר על מה שאומרים בשם הגר"ח מבריסק ששמן הנעשה ע"י נס לא יהיה לו דין שמן". [א"ה, ובעיקר דברי הגר"ח ע"י מש"כ באילת השחר שמות כה, ו]

מקוה לכל אחד

הבעל הטורים (תולדות כו, כ) כתב שרחובות זה כנגד יון שגזרו שלא יטבלו ונעשה להם נס ונזדמן להם מקוה לכל אחד ואחד עכ"ד. והנה יש לעיין אם מים שנתהוו בנס כשרים למקוה, אמנם כאן י"ל שהנס ה' שעלו מים מהתהום לתחת בתיהם וכשראו זה הם חפרו בור והיי' להם מקוה. (אילת השחר בראשית עמ' רל"ו).

לזכות לבנים תלמידי חכמים

איתא בגמ' בשבת כג, א "...מהדר אמשח זיתא אמר האי צליל נהורי טפיי". יש לעי' מה המעלה בצלול כיון שאינו להשתמש לאורו. ויש לומר דהא אמרינן לקמן (ע"ב) הרגיל בנר יהי' לו בנים רבנן וכן חתנין, הרי דאור מצוה עושה אור תורה, ומה שיותר אור צלול יותר אור זך, וזה יותר מהודר, גם גורם לתי"ח גדולים. (אילת השחר שם)

עבודת ההודאה

אמר רבנו שליט"א בתוך שיחה, ...לכן מוספים לומר וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות להלל, כדי שנרגיש באמת את ההלל וההודאה, שנשים לב שמטרת קביעת ימי חנוכה היא להלל ולהודות, והוסיפו מילים להתרגש, להרגיש החובה להודות. **ובזה צריך להתעורר לא לומר את המילים סתם, אלא לחשוב ולהרגיש את השבת וההודאה.** (מאי חנוכה עמ' מ"ז)

וראה עוד תורת רבנו שליט"א בעניני חנוכה בספריו 'ימלא פי תהלתך' ג"ח, ובאילת השחר עמ"ס שבת. ועוד.

כאיל תערוג גליין 11 מקץ תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך תנה אתו על ידי ואני אשיבנו אליך. (מקץ מב, לו)

וכ' באילת השחר כאן, המלבי"ם מפרש שאמר שמקבל על עצמו את העון והחטא הזה ימית את בניו, אמנם בפשוטו משמע שיעקב ימיתם ולא שימותו ע"י החטא, ועוד צ"ב איך אפשר להעביר חטאים מאדם אחד לשני, אמנם ע"י בספר חסידים אות תמ"ה שאחד קנה חלום רע ומת וכן אחד קנה החולי של חברו ומת, ובחובת הלבבות שער הכניעה פ"ז כתב שהמדבר לשון הרע על חברו עוברים אליו עבירותיו. ומסופר שבזמן המהרש"א אחד חטא בעון חמור ונצטער מאד וא"ל חברו אל תדאג אני אקנה ממך את העבירה ושילם לו הרבה כסף בעבור שיקנה ממנו את העבירה, ואח"כ כשמתו ובאו לב"ד של מעלה, האחד טען שמכר את העון והשני אמר שלא חשב לקנות ומה שאמר שקונה הי' רק בכדי להוריד את עצבות חברו וקבלת הכסף לא מוכיח שבאמת רצה לקנות, ושלחו אותם לדון תורה אצל המהרש"א דכפי שפוסקים בב"ד של מטה כך נפסק בב"ד של מעלה ופסק שהמוכר צודק, עכ"ד רבנו שם, ועי"ש.

ומעשה אירע בשנת תשס"ב, בתחנה המרכזית בבאר שבע עמד יהודי הנמצא בהליכי תשובה מתקדמים ונפגף בידו שטר של מאה דולר והכריז על סחורתו כבר שעות רבות הוא עמד ולא מצא קונה, האדם הזה מציע למכור את כל עבירותיו תמורת מאה דולר וכבר שעות רבות ולא נמצאו להם קונה.

רבנו ששמע אח"כ את פרטי המעשה התפעל, ישראל קדושים הם אפילו עוברי עבירה לא מתפתים לקנות עבירות של הזולת, לבסוף נשא עמלו פרי וצעיר חילוני שהיה מעוניין במאה דולר הסכים לקנות את כל עבירותיו, המוכר החתים אותו על שטר שבו מפורטים כל פרטי המכירה וכל אחד פנה לדרכו הצעיר הגיע הביתה וסיפר בשמחה על המאה דולר שהרויח בקלות, אמו שישודותיה ביהדות היו יותר עמוקים נזדעזה עד מאד, ופנתה אל עסקני צבור והרעישו עולמות עד שאמרו לה מה שאמרו ונרגעה, כאשר הובאו הדברים לפני רבנו שליט"א אמר על אתר שהגם שיש שיטות מסיומות שהמכירה היא בתוקף, אך המוכר יהיה חייב לעשות עוד תיקוני תשובה רבה, עד שנשמתו תטהר מזוהמת החטאים, אבל הקונה יצטרך להרבות בתשובה יותר, והביא סמך לדבריו מהמעשה המיוחס למהרש"א הנ"ל, [נ"ב, המעשה עם המהרש"א מובא גם בחיי עולם ח"א פ"א]. (הרב מאיר מונק שליט"א בס' להתגבר עמ' 165)

הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמריהם. (מקץ מד, ג)

ודרשו בגמ' (פסחים ב, א, ועוד) "דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יצא אדם בכי טוב ויכנס בכי טוב שנאמר (בראשית מ"ד) הבקר אור והאנשים שלחו".

והנה בגמ' בברכות יג, א איתא, ר' טרפון אומר אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים וכו'. ורבנו שליט"א העיר על הלשון שאמר ר' טרפון, 'אני הייתי בא בדרך' הול"ל אני הייתי בדרך. אלא ביאר רבנו, שר' טרפון אמר כן דלא תיקשי עליה איך יצא לדרך בשעת שכבה, הלא אמרו לעולם יכנס אדם ויצא בכי טוב. לכן אמר הייתי בא בדרך דמשמעו שכבר היה עמוק בדרך ולעולם יצא בכי טוב, וכשהגיע זמן ק"ש דערבית היה כבר בא בדרך והיטה עצמו לקרוא כב"ש ובכך סיכן עצמו מהלסטים. (ברכת שלום עמ' תקכב)

רבות מחשבות

בכינוס לב לאחים ניסן תשע"ג אמר רבנו שליט"א בתו"ד... הפסוק אומר "רבות מחשבות בלב איש ועצת ד' היא תקום". נתבונן בדרכי הנהגת הקב"ה כיצד תמיד "עצת ד' היא תקום".

יוסף הצדיק, סיפר לאחיו את חלומותיו, שהאחים הבינו מזה שהוא רוצה למלוך עליהם כמו שכתוב "המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו, ויוסיפו עוד שנוא אותו על חלומותיו ועל דבריו", מה עשו כדי שלא יקוימו החלומות, שלא יתקיים רצונו למלוך עליהם? הם עשו כל מיני דברים: רצו להרוג אותו ואח"כ הקב"ה הציל אותו, רצו למכור אותו לישמעאלים, והישמעאלים מכרו אותו למצרים והיו בטוחים שלא יוכל למלוך עליהם, כי אם יהיה עבד איך יהיה מלך, האיך יגיע למלוכה, והאיך יתקיים המלוך תמלוך עלינו?

בסוף מה היה? הקב"ה מביא את האדם למה שהוא רוצה ושום דבר לא הועיל, אדרבה, האדם בעצמו יעשה את הדבר שיהיה כמו שגזר הקב"ה, כמו שרואים שעיי"ז שמכרו אותו, עיי"ז התגלגל שסוף כל סוף הוא נהיה מלך? ואם לא היה במצרים לא היה מלך, הקב"ה גלגל שדוקא עיי"ז שרצו ופעלו שלא יהיה מלך, דוקא עיי"ז כן נהיה מלך. וכן מצינו בכל הדברים שרבות מחשבות בלב איש ועצת ד' היא תקום.

ענין בפרשה – חלומות

באופן כללי להבאים לרבנו שליט"א על עסקי חלומות, אומר 'דברי חלומות לא מעלין ולא מורדין', והבאנו כאן כמה וכמה מקרים של חלומות של גדולי ישראל, או שהיה בהם לימוד.

הטבת חלום להגרי"ז

כשהיה רבנו בגיל בר מצוה בעיר בריסק היה נקרא ביחד עם אביו, כמעט כל יום לקראת השקיעה לבית מדרן הגרי"ז שהיה גר בסמיכות להם [הם גרו ברח' ליסטובסקה 44 והגרי"ז 46, כשבית אחד מפסיק ביניהם] וקראו לעוד אחד שלישי כדי לעשות להגרי"ז הטבת חלום, שהיה חושש לדברי הגמרא שצריך לעשות הטבת חלום. [כיון שבני הגרי"ז היו צעירים מרבנו, ועדיין לא יכלו להצטרף. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 45)]

החזון איש מתגלה בחלום - א

סיפר רבנו שראה במחברתו של הגר"ש גריינמן שסידר וערך את ספר חזון איש לדפוס שכתב, שלאחר פטירת מרן ז"ל נסתפק על איזה הגה"ה אחת מכתב ידו של מרן ז"ל ולא ידע לאיזה מקום היא שייכת, מרן ז"ל נתגלה אליו ואמר לו באיזה אופן לסדר ולקבוע את הדברים וכך עשה. ואמר רבנו שלא נתבאר במחברת שם אם היה הגילוי בהקיצ או בחלום, אבל מ"מ חזינן מזה שמן השמים הסכימו שספר חזון איש יתקבל בצורה הראויה ונשלח מרן ז"ל בעצמו להורות איך לסדר את הדבר, ואיני יודע אם למחברים אחרים יש רשות מן השמים לכך. והוסיף רבנו לומר שבאמת כשמעיינים בספר חזון איש שם רואים שבלי אותה ההוספה לא היה מובן מה שנכתב. (אעלה בתמר עמ' נ"ו)

התגלות החזון איש בחלום - ב

עוד סיפר רבנו בשם ר' שמרי' גריינמן ז"ל, שלאחר שמרן החזו"א נפטר דרש בעל הדירה שיפנו את הבית, וכך עשו ופינו את הבית, בליל שבת הגיע הגר"ש לרבנית לומר 'גוט שבת', שאלה אותו אם פינה כבר הכל מהבית, ואמר שכן. אמרה לו שמרן החזו"א נגלה לה בחלום ואמר שלא הוציאו את הכל, נכנס שוב ר' שמרי' וראה שהי' איזה סטנדר שהי' מחובר לקיר שליד זה הי' מתפלל שמו"ע, ושכח לקחתו. (מוסף שב"ק ית"נ גליון 6 תשע"ד)

ורצה רבנו לומר, כי מה שהחזו"א התגלה דוקא לרבנית, ולא לר' שמרי', כי הוא זה שעסק בכל עניני הדירה, ושמה לא היה מתייחס לחלום, כי אפשר שישבור שחולם מהרהורי לבו, אבל היא, לא ישעה מכל העניין שמעבירים חפצים, וגם לא הייתה מעורבת בשום נושא של הדירה, ולכן מוכח כי יש דברים בגו, ויש לחשוש לחלום. (מאחורי הפרגוד עמ' 33)

התגלות החזון איש ע"י חלום

סיפר רבנו, אחותו של מרן ז"ל אשת הגר"ש גריינמן חלמה שרואה את מרן ז"ל יושב בעגלה ואוחז בפעמון וסיפרה למרן ז"ל את זה ואמר לה אם כן כבר לא אוכל להסתיר את עצמי שהגיע הזמן להתגלות ומאז נתפרסם בעולם הרבה. [ועיין בברכות נ"ז א' י"ב פ"א תלי טבלא נעשה ראש ישיבה], ופרש"י 'נראה לו כמין זוג וענבל תלוי בצוארו ומשמיע קול והוא סימן לראש ישיבה שמשמיע קול לרבים'. ובהזדמנות אחרת הפליג רבנו בשבחה של אשת הגר"ש גריינמן ואמר שהיתה אשה מאוד גדולה וכן העידה לו הרבנית ע"ה. (אעלה בתמר עמ' ע"ה)

חלום על פטירת החזון איש

סיפרה הרבנית ע"ה, שבשבת קודש ט"ו חשוון תשי"ד בו נפטר מרן החזו"א, חלם רבנו שהיה גר בכפר סבא בליל שבת, שסי"ת נשרף, בבוקר של שבת צם תענית חלום. וביום א' עשה תענית לתעניתו, וכך ביום הלוייה היה שרוי גם בתענית. (כתבי תלמידים)

חלום של ר' זונדל סלנט

סיפר רבנו על הגאון הצדיק ר' יוסף זונדל דכשבא לירושלים הלך לבדו אצל כותל המערבי ואל שער מקום המקדש כמי שידועים לו הדרכים והשבילים מזמן רב, ואמר ר' זונדל שראה בחלום בהיותו בחו"ל את צורת ירושלים והמקדש והשבילים המובילים אליהם ובעלותו ירושלימה, הלך מכח המראה, והבחין שמה שהראו לו היה נכון למאוד. (אילת השחר בראשית עמ' תב)

שב בחלום להחזיר חוב

שנת תשע"ב, אמר רבנו לסובבים, כי בא לפנינו יהודי וסיפר כי אחד ההרוגים במומבאי הגיע אליו בחלום ואמר לו כי היות והוא נותר חייב לו הרבה כסף ואין לו מנוחה מכך שם בעולם האמת, הוא מתחנן אליו שירחם עליו ויסלח לו על חובו, ומחל לו. (מאחורי הפרגוד עמ' 466)

חלומות בדור האחרון

באחד משיעור חומש הסביר רבנו, כי מה שהתמעט היום המושג שמגיעים בחלום מעולם העליון, כי גם לבוא בחלום, יש צורך באפשרות רוחנית מסוימת, וכיון שהאוויר שלנו הולך ומזדהם בעבירות יותר מבעבר, האפשרות של הנשמות לבא קשה מאד,

וכדוגמא לדבר הצביע על דברי רבי חיים מוואלוז'ין שבעת הסתלקות הגר"א, הרי גלגול אמר, כי הוא נאלץ לברוח, כיון שמנקים את המקום, מחמת הנשמות הקדשות הבאות לקבל את פניו של הגר"א, היינו, שכדי שהם יבואו, על המקום להיות נקי... ממילא, כיום שהמקום פחות נקי קשה להם לבא. (מאחורי הפרגוד עמ' 461)

חלום שבא לעורר

סיפר הגר"י מישקובסקי שליט"א, ש-אל רבנו נכנס יהודי וסיפר שאביו, שנפטר לפני זמן, מופיע אצלו בחלום כשהוא בוכה ואומר שרע לו בעולם העליון. הבן בא לשאול את הרב מה עליו לעשות במקרה הזה. ענה לו הרב מה שענה, ולאחר מכן פנה לאחד הנוכחים ואמר: מדוע שלח ה' את המקרה אלי? מה רצה להראות לי בזה? ה' שלח לו מסר שלהיות שנורר, קבצן, זה דבר מבזזה מאד, אך להיות "שנורר" אצל הבן – זה שיא הבזוי! ה' שלח אותו אלי לומר לי: אהרן אהרן, אתה עומד להיות שנורר אצל הילדים שלך! אתה תבוא לבקש שיאמרו עליך קדיש, שלימדו משניות לעלוי נשמתך! אבל אתה עוד חי ואתה יכול להיות גביר!, כל זמן שאתה חי אתה יכול לעשות מצוות!!! (הגש"פ מתוך האור עמ' 383)

חלום אמת

יהודי נכבד הגיע לרבנו וסיפר, שחלם חלום שאביו אומר לו שהוא צריך להקים כולל לעילוי נשמתו, ועתה שואל מה עליו לעשות. אמר לו רבנו 'החלום אמת, ובאמת מוטל עליך להקים כולל', ובירכו לס"ד ואכן הכולל כבר קיים הרבה שנים ב"ה. (כתבי תלמידים)

מור"מ בחלומו של מרן הגר"ח"ק

מספר רבי גדליה הוניסברג שליט"א, ש"ק בחוקתי תשס"ח, כאשר מרן הגר"ח"ק התעורר ממנוחת הבוקר אשר שעכשיו חלם בשינה ספק שהתעורר לו, דהנה יש מקרים שמותר לעשר בשבת, כגון האי עובדא שהחזו"א התיר לעשר בשבת [מובא בדרך אמונה] שהיה הכשר מעולה ומסתמא ודאי מעושר אלא שבכל זאת לא רצה שיאכלו בלי לעשר שוב, האם מותר גם לחלל את המעשר שני, דלכאוי זה יכול לעשות גם במוצאי שבת, והרי מוכח שיש איסור מיוחד על חילול מעשר שני בפני עצמו, או דלמא אחר שהתירו כבר התירו גם את זה, מפני שיכול ליגרם מכשול שישכח לחלל. וכששמע את השאלה הנ"ל רבנו שליט"א דן, האם אפשר לחלל מעשר שני במחשבה, ואז יש לדון ע"פ תוס' גיטין לא, א ד"ה ובחשבה. ומרן הגר"ח"ק הראה שמדבר בזה בדרך אמונה פ"ד ממעשר שני בציון הלכה או' ת' ובד"א בשם החזו"א שאינו מועיל לחלל מע"ש במחשבה. (מנחת תודה עמ' קנ"ד)

חלום על בהמה

ע"י בספר חסידים אות תתשל"א דלפי שנשמת האדם המדברת אינה מתה לפיכך יחלום החי מן המת אבל הבהמה שמתה אין לה נשמת החכמה לפיכך לא יחלום האדם מבהמה שמתה או נשחטה עכ"ד ואמר רבנו, דהנה בודאי שאפשר לחלום על בהמה מתה כמו שאפשר לחלום על כל חפץ דומם אבל כונתו שלא יחלום עליה שהיא כחיה. (אילת השחר במדבר עמ' רכ"ו)

הלכתא רבתא לשבתא

לאור בקשת רבים, אנו בס"ד מוסיפים החל מגיליון זה, דברי הלכה מרבנו שליט"א. דברים שהתפרסמו בכמה ספרים, ובעיקר משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א רבה של קהילת נחלת משה. [נראה מש"כ בגליון 1 שהרבה מהדברים נאמרו ע"י רבנו שליט"א בשיעור משנ"ב שהתקיים בהיכל כולל פונביז', לאחר תפילת מוסף בשבת].

טלטול כפתור שנפל

בס' מנחת שבת ס' פ"ח סק"ב כתב, דלפי מה שפסקו הפוסקים כסברת התוס' דדלתות הכלים חשיבי כלים משום שעומד להתחבר אע"פ שבעת אינו ראוי למלאכה, א"כ נפקא לן מהא דאם נפל כפתור מבגד ועומד לחברו לבגד אין זה מוקצה דהוי כדלתות הכלים שנתפרקו אע"פ שבעת אין הכפתור ראוי לכלום, ושמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א דכל זה דוקא בכפתור של חליפה וכדו' שמקפיד להתאים את הכפתור לבגד וכשנפל מקפיד לשמור כפתור זה כדי להחזירו והוי כדלתות הכלים, אבל כפתור רגיל כמו כפתור של חולצה וכדו' שאינו מקפיד שכפתור זה יהיה בבגדו אלא יתן כל כפתור שימצא מסוג זה ולא דוקא מה שנפל לא דמי זה לדלתות הכלים, וכיון שנפל תו לא בטל לבגד ופקע שם כלי מיניה, ובחליפה שתפור בו כפתור של רזרבה מבפנים ומיועד שאם יאבד לו כפתור אחר יתפרנו במקומו יש לעיין אם נפל כפתור זה אי שרי לטלטלו דכיון דאין זה מצורת ותואר הבגד אולי לא שייך ביה ה"ט דבטל ומוכן אגב אביהן שיהא נטפל לבגד, וגם אין קפידא לחברו אחר שנפל אלא מניחו בקופסא שמונחים בה הכפתורים וא"כ כיון שנפל ואינו ראוי לשימוש אין עליו שם כלי והוי מוקצה, ואף לענין טלטול במקום שאין עירוב אסור לצאת עם חליפה זו שיש בו כפתור של רזרבה היות דכפתור זה אינו נחשב כחלק מגוף הבגד עכ"ד. (שיעורי שלמי תודה עמ' רנ"ד)

טלטול שן תותבת שנפלה

ולענין מי שנפל לו שן תותבת שמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א שמותר לטלטלו לפי שהדרך להחזיר את השן למקומה והוא כדלתות הכלים, דהאדם נידון לענין זה כמו הכלי ואינו מוקצה. (שיעורי שלמי תודה עמ' רנ"ד, הו"ד בארחות שבת ח"ב פ"יט הע' ר"כ)

יומא דהילולא – הגאון הגדול רבי מרדכי שלמה ברמן זצ"ל – נלב"ע א' טבת תשס"ה

קשר גדול היה בין הגאון הגדול רבי שלמה ברמן זצ"ל ליבדלחטי"א רבנו שליט"א, וכשנפטר רבי שלמה לאחר יסורים גדולים ספד לו רבנו שליט"א מספד גדול בהיכל ישיבת פונביז' ונדפס בקובץ 'עלי יגוף'.

הספד רבנו

הנה להספיד זה דבר קשה מאד כמבואר שנפרעים מן הספדנים אם ממעטים ח"ו, ולהגזים ג"כ לא כ"כ טוב, ומי יודע להעריך בדיוק, לכן אדבר רק מה שהגמ' אומרת. בכתובות דף יז איתא דצריך שישים ריבוא ללוות נפטר, וה"מ למאן דקרי ותני אך למאן דמתני, ומבאר רש"י שמלמד תלמידים אין שיעור, ומבאר הגמ' למה צריך שישים ריבוא נתינתה כנטילתה, והיינו להיות שבנתינתה ניתנה התורה לשישים ריבוא כך בנטילתה כשהפסיק ללמוד צריך להיות כנתינתה שישים ריבוא, וה"מ למאן דקרי ותני שלא לימד לתלמידים, ומאן דמתני לית ליה שיעורא. ולכאורה משמע דאילו היה שם פחות משישים ריבוא לא היו נותנים התורה וע"כ דבשביל לכבד את התורה היה צריך להיות שם שישים ריבוא ואם בנתינתה מחוייב היה להיות שישים ריבוא רואים שכבוד התורה הוא שישים ריבוא לכן גם צריך שיהיה שישים ריבוא בנטילתה שזהו כבוד התורה, ולמאן דמתני לית ליה שיעורא ואף שלא היה יותר משישים ריבוא בנתינתה. והביאור בזה דאפשר להסתכל ע"ז בשני אופנים דאם זה מצד כמות האנשים כ"א בפרטות זה שישים ריבוא, אבל אפשר לראות את זה באופן של כלל ישראל ואם עכשיו יש יותר כעם ישראל שיעור זה צריך להיות יותר משישים ריבוא ולכן מאן דמקרי ותני שלומד בפ"ע זה כל יחיד ויחיד בפרטות שכבוד התורה היה שישים ריבוא, אבל אם דנים אותו ע"י כלל ישראל צריך כבוד התורה ללא שיעור שכל כלל ישראל צריכים לכבד התורה, וממילא אדם שלמד תורה והיה מתני והרביץ תורה רבות בשנים בזה אין שיעור כלל, כלל ישראל צריך לכבד את התורה בנטילתה, נטלו הנשמה בנקיות לזה צריך להיות כל כלל ישראל, ואין לזה שיעור וזה נוגע בכללות. ונאמר ג"כ מה שנוגע בפרטות לנפטר הזה.

דאיתא בגמ' ב"מ דף פה פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם פרי צדיק עץ חיים זה רבי יוסי ברבי אלעזר ברבי שמעון ולוקח נפשות חכם זה רבי שמעון בן איסי בן לקוניא, כי נח נפשיה אמטוהו למערתא דאבוא הוה הדרא לה עכנא למערתא אמר ליה עכנא עכנא פתח פ"ך ויכנס בן אצל אביו לא פתחא להו, כסבורים העם לומר שזה גדול מזה יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה, ויש לעיין שהרי הדין הוא שאין קוברים רשע אצל צדיק אך לא כתוב שצדיק אצל צדיק ג"כ א"א ושניהם היו תנאים ומה אכפ"ל דיותר גדול, הרי אף צדיק יותר גדול אפשר לקבור, אלא דבעצם א"א כלל שיהיו שני אנשים שוין וא"כ אין לדבר סוף שאף א"א לקבור חד ליד חברו, אך יש מדה מסוימת שאי"ז רצון ד' שיקברו אחד עם השני, ואדם אינו יכול לשפוט את זה, דהרי הר"מ אומר שא"א לשפוט האדם רק הקב"ה עצמו ואיך אפשר שכ"א יכריע מי יותר גדול לכן אפשר לקבור צדיק אצל צדיק אף ששניהם לא שוין, אך כאשר יודע הקב"ה שההבדל כ"כ גדול אז כבר הקב"ה מזמן נחש שלא יוכלו לקבור חד ליד חברו ולא נתן ליכנס במערה, ולכן סברו שזה כ"כ גדול מזה עד כדי כך שאין רוצים בשמים שיקברו זה אצל זה, ויצאה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה בת קול מבואר מחז"ל שזה המדרגה קטנה מנבואה שגם כאשר בטלה נבואה עדיין היה בת קול והיום אין גם בת קול דזה רחוק ממדרגתנו, אך חז"ל השתמשו בזה רק לדבר הצריך מאוד ומשמע שלענין גדלותם הוצרכו לבת קול שלא יחשבו שהבדל כ"כ גדול שבשביל זה לא ראוי שיקברו זה אצל זה ולכן זימן הקב"ה נחש אלא מפני שזה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה. ומבואר שהצער מערה כ"כ משנה אף שבגדלות עצמה אין כ"כ הבדל, הצער מערה כ"כ מבדיל את האנשים שע"ז כבר א"א להיות יחד אף ששניהם תנאים, הצער מרחיקם להבדל כ"כ גדול עד כדי שא"א לקבור יחד זה אצל זה.

וא"כ אפשר לומר על הנפטר הזה דמלבד מה שהיה כל כך גדול בתורה ויראה וחסד וכמו ששמעתי חוץ ממה שהיה אהוב אצל החזו"א וגדל אצלו, מלבד מה שגדל אצל אביו שהיה גאון וצדיק והיה מאוד גדול בתו"ש, אך נוסף לזה יש לו את המעלה הזאת שא"א למדוד שהיה בצער כ"כ הרבה שנים הקב"ה יעזור שיוכה ע"ז לעילוי נשמה גדול ולהיות לזכות לשיבה ולכלל כלל ישראל אכ"י.

בהדרכת החזון איש

סיפר רבנו, שמעתי כי פעם אמר מרן החזון איש ז"ל להגאון ר' שלמה ברמן זצ"ל שילמד את הסוגיא בכתובות דף ע"ג ע"א דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומומין ויאמר לו כמה דינים אפשר להוציא מסוגיא זו. ואחר שלמד ובא לומר למרן ז"ל מה שהוציא מהסוגיא אמר לו מרן ז"ל שעדיין לא הוציא אלא מעט דינים ממה שיש ללמוד מהסוגיא ההיא. ושמענו מרבנו שמרן ז"ל אמר כן להגר"ש זצ"ל מחמת שרצה להמריצו ולכווננו למצות מכל סוגיא כל מה שאפשר. ובאמת כתב במחברת מיוחדת כל מה שהוציא בלימודו בסוגיא זו, ומרן ז"ל הוסיף לכתוב לו במחברתו עוד הרבה דינים שאפשר להוסיף. (אעלה בתמר עמ' נ"ג)

טלטול הליפה שנקרע לו המתלה

שח רבנו שליט"א, הוה עובדה שהגר"ש ברמן זצ"ל ליוה את החזו"א ביו"ט והיה קרוע לו המתלה בצד א', והחזו"א אסר לטלטלו ונתן לו חליפה משלו. והקשו להחזו"א אמאי לא התיר מדינא דמתוך שהותר לצורך הותר נמי שלא לצורך, והשיב החזו"א דבשביל מתוך צריך שיהא פעולה חיובית כגון להוציא לולב וכדו' משא"כ הכא שאם לא תתיר זה יהא מוקצה, והרבו להביא ראיות ודחה הכל, חוץ מראיה מגמ' ביצה כ"א ע"א דאם נותנים לתינוק פת אחת מותר להוציא לשם כך את כולם כי לא יודעים מה יתנו אבל חתיכות גדולות אסור כי בודאי לא יתנו לתינוק חתיכה גדולה, וכי השעה"צ תקי"ב ס"ב דאם כל הלחמים הם גדולים מותר דיתנו לו חתיכה קטנה מהכר הגדול ואמר רבנו דה"ה לפתוח ברז של מים חמים דע"י שפותח נכנסים מים חדשים ומתחממים והוא צריך רק למים הנכנסים. [משיעורי הגר"ש פלמן שליט"א – קובץ מוריה ניסן תשנ"ט, וע"ע בימלא פי תהלתך תפילה עמ' תמ"ב]

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות

keailtarog@gmail.com

כאיל תערוג

גליון 12 ויגש תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענייני דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויגש אליו יהודה. (ויגש מד, ח)

המנהג הוא שקודם תפילת שמונה עשרה פוסעים ג' פסיעות, ומקור המנהג הוא ברוקח (הו"ד בדרכי משה סי' צ"ה) שביאר הטעם שג' פעמים מצנינו בתורה תיבת 'ויגש', ויגש אברהם, ויגש אליו יהודה, ויגש אליהו עכ"ד.
אך לכאורה אין זה מובן שהרי מה שניגש יהודה אל יוסף קודם שהחל לדבר עמו אף על פי שהיה עומד כבר קרוב אליו הרי זה משום שכך הוא ההרגש באדם שכאשר רוצה לבקש דבר מאדם הוא רוצה להיות יותר קרוב אליו, מעתה מה שייך ענין זה בתפילה וכי מתקרב האדם יותר אל הקב"ה ע"י שהולך ג' פסיעות ממקום למקום.
רואים מכאן כי בשעה שעומד אדם להתפלל ולבקש מה' עליו להרגיש שהוא מוכרח לעשות משהו, לא להשאיר במקומו אלא לעשות איזו פעולה של קירבה ואף על פי שאינה מקרבת במציאות מכל מקום לא להשאיר במצב הקודם, ויותר הרי הויגש שזכר אצל אברהם אע"ה ואצל אליהו הנביא אשר כל עצמם לא הסיחו דעת מדביקות בהשי"ת אף על פי כן עדיין זה לא הספיק, וקודם תפילה הוצרכו התעוררות חדשה עד כדי שיבוא לידי הרגשה ממשית שעליו להתקרב ממקומו לפני ה'. (ימלא ח"א עמ' ה'). ובאילת השחר לעיל פר' וירא. וראה לעיל בפר' וירא מה שהבאנו בזה).

ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך. (ויגש מז, ח)

שח הגר"א מן שליט"א קמיה דמרן הגר"ח שליט"א, סיפר מרן הגר"א"ל שטיינמן שליט"א מה ששמע מיהודי בכפר סבא שבדידה הוי עובדא, החפץ חיים נסע פ"א בדרך, ובחול' בצדי הדרכים היו מדי פעם צלמים של הגויים, הח"ח נרדם וכל הזמן היה מרים ראשו ומורידו, היהודי הנ"ל חשש שיהיה חילול ה' אם יעברו ע"י הטומאה ובדיקו אז הח"ח יוריד ראשו ויהיה נראה ח"ו כמשתחוה לצלם כי כך היה דרך הגויים להשתחוות לפני כל צלם שעברו לפניו, ולכן הכין בגד גדול שיכסה בו את הח"ח ליד כל מקום שיש בו צלם, והנה עברו דרך עשרות צלמים ותמיד כשהגיעו לצלם היה הח"ח באמצע השינה מרים וזוקף ראשו והיהודי לא השתמש כלל בבגד שהכין.

ואמר הגר"ח ע"ז שיש חז"ל במדרש [בס' צאינה וראינה מביאו בשם מדרש] מה שפרעה שאל ליעקב כמה ימי שני חייך משום שזקינו אברהם אבינו בא לפרעה ואצלו היה המשקוף נמוך משום שהיה כנגדו ע"ז כך שכל מי שנכנס ישתחוה לו, וכשבא אברהם אבינו מיד המשקוף נתרומם וכך היה אצל יעקב, ולכן טעה שהוא אברהם אבינו, ובזה אמר הרב לבאר מה שאמר לפרעה מעט ורעים היו ימי שני חיי וגו' ומי שאלו זאת אם היו שנותיו טובים או רעים וכי דרך ארץ הוא לענות על מה שלא נשאל, אכן לפי זה שחשב פרעה כי הוא אברהם אבינו והתפלל על כי כל כך זקן הוא על זה השיב שאינו כ"כ זקן רק מעט ורעים ימי שני חיי. (דרך שיחה ח"א כאן)

ענין בפרשה – כיבוד אב ואם

ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק. (ויגש מו, א)

ופרש"י "לאלקי אביו יצחק - חייב אדם בכבוד אביו יותר מבכבוד זקנו לפיכך תלה ביצחק ולא באברהם".

רבנו מרבה לחזק בעניינים אלו של כיבוד אב, ולקטנו מכמה מקומות ובפרט מהספר 'יושר הור' על עניני כיבוד אב, להגאון רבי יוסף רפפורט שליט"א שיצא לאור בעידודו של רבנו, שאף עבר על חלקים מהספר, וחלק מהדברים שהובאו שם בשמו הרשה לפרסם בספר הנ"ל ואף היו למראה עיניו קודם הדפסתם.

גדול הקושי בכיבוד אב

בקידושין ל"א ב' איתא א"ר יוחנן אשרי מי שלא חמאן, ופרש"י שאי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך והוא נענש עליהם עכ"ל, וצ"ע דאפילו אם הרבה פעמים לא יקיים כיבוד אב ואם, מ"מ בודאי הרבה פעמים יקיים המצוה ולמה יותר טוב שלא יהי' לו אב ואם, דהא השכר על הפעמים שכן יקיים מצות כיבוד אב ואם זה גדול מאד. וצ"ל דאין מתקיים רצון ה', דאין חפץ השי"ת שיחטא אע"פ שיעשה גם מצוות. ויל"ע אחד שאינו יודע מי אביו ואמו האם עדיף שלא לגלות לו מה"ט דאשרי מי שלא חמאן וצ"ע. (אילת השחר שמות עמ' קע"ה)

זהירות בכבוד אביו

ואמר רבנו, בנדרים כ"ה ב' כ"ו א' בפלוגתא רבה ורבה מבואר עד כמה הבינו חז"ל דאדם חושש בכבוד אביו דאינו רוצה שבדבריו יהי' מקום שאפשר לטעות דגם אביו מכלל נדרו שלא יאכל מתאנים שלו, דיש סברא דכשומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר עדיף לומר

כן דנמצא דאביו לא הי' שום הוי"א שנכלל באיסור לאכול תאנים, ויש מקום להיפך דכשאומר כולם חוץ מאבא הוא ממחר להוציא אביו מכלל האסורים וזה פחות זלזול בכבוד אביו, הרי עד כמה הבינו חז"ל שאדם חש מביטוי של זלזול על אביו, ועוד יש להוסיף דאע"פ דמשמע שזה אינו דוקא בזמן שהרבה שומעים את זה מ"מ אמירה שיכול להשתמע לרגע אחד כאילו האבא בכלל הוי כבר זלזול בכבוד אביו ובודאי אותו דבר בכבוד רבו. (אילת השחר שמות עמ' קע"ה)

שכר כיבוד אב

עוד הוסיף ואמר, בקידושין ל"א ב' מבואר דאבימי ברי' דר' אבהו זכה בזכות כיבוד אב לדרוש מזמור שלא הי' מבין קודם, ולכאורה למה זה סיבה להבנת התורה דהא אמרינן במגילה (ו ב) אם יאמר לך אדם לא יגעתי ומצאתי אל תאמן. וי"ל כיון דאמרינן בקידושין לט ב דמשי"כ בכיבוד אב למען יטב לך לעולם כולו טוב ולמען יאריכן ימך לעולם שכולו ארוך וכיון דבעבורו זה הטוב האמיתי לחדש בדברי תורה ומש"ה זכה לזה. (אילת השחר שמות עמ' קע"ו)

מעשה רב בכיבוד אב

ובאמת האנשים הגדולים זכו בגלל הכיבוד אב המיוחד להם, וכגון הגר"ח מברסק א"א לתאר את גודל כיבודו לאביו וכן אצל החזו"א ומשפחתו הי' כיבוד הורים בצורה נפלאה, וע' במשנת ר' אליעזר (פרשה חמישית) "ר' יהודה אומר בשכר כבוד שכבדת אבותיך תראה בניך, יכול הדיוטות ת"ל תשיתמו לשרים בכל הארץ".

אביו של המהר"ל מפראג רצה לנסוע עם יתר חבריו ללמוד בשיבה. וכיון שאביו הי' זקן והוצרך סיוע נשאר לעזור לו בביתו ומאוד נצטער על זה שלא יכל לנסוע, ובשכר זה זכה לבנים גדולים מאוד כמהר"ל ואחיו. (אילת השחר שמות עמ' קע"ו)

ובהזמנות אחרת הרחיב רבנו, התבוננתי היאך לאנשים גדולים ישנה זהירות מופלגת בכבוד אב ואם, כגון הגר"ח מברסק זצ"ל א"א לתאר את צורת הכיבוד שכיבד את אביו רבי יושע בער הבית הלוי ממש רעד מפניו, וכן החזו"א כיבד את הוריו בצורה נפלאה ביותר, שמעתי שהי' נוהג לבקרה מידי יום ומשוחח עמה כמחצית שעה, וכמובן שלא דיברו בלימוד, ואעפ"כ הקדיש כ"כ הרבה מזמנו לשמח את אמו. (יושר הורי שם)

וכן אמר רבנו, שמרן החזו"א ז"ל חשש מלקרוא להגר"ר שמריהו גרינמן בשמו כי נקרא כשם אביו והוא שם פלאי כמבואר בס' ר"מ סעי' ב, וכמו כן סיפר שהיה עם החפץ חיים שהתחתן עם אשה מבוגרת ממנו בעשר שנים, כיון שהיתה בתו של בעל אמו והוא רצה שתנשא לו והח"ח אמר לאמו שלא תצטער כי תיכף ומיד יעשה כן שיתחתן. - אעלה בתמר עמ' ע"ג.

וכן כשסיפר לרבנו, נכד מרן הגר"ש, ששמע מאשת הגר"ח ע"ה שחושבת אולי הטעם שאמא שלה זכתה לכהן בעל ת"ח, ובנים וחתנים ת"ח, בזכות כיבוד אב ש"כ טרחה ודאגה כל השנים לחמותה שגרה אצלנו, וכן טיפלה בה טיפול רפואי לעת זקנתה, ואמר ע"כ רבנו את דברי המדרש במשנת רבי אליעזר הנ"ל. (באר שבע עמ' ט)

סגולת המצוה להתברך בבנים גדולים

אדם ביקש ברכה מרבנו שליט"א לבנים, ואמר לו רבנו, שיתחזק בכיבוד אב ואם ובזכות זה יפקד וכמ"ש במדרש תנחומא פרשת קדושים סי' ט"ו 'אמר הקב"ה מי הקדמני ואשלם תחת כל השמים לי הוא מי הוא זה שהקדים כבוד לאבותיו ולא נתתי לו בנים' ע"כ. יתירה מזו מבואר במדרש משנת רבי אליעזר ברבי יוסי הגלילי וז"ל רבי יהודה אומר בשכר כבוד שכבדת אבותיך תראה בניך יכול הדיוטות ת"ל תשיתמו לשרים בכל הארץ וכן הרשעים חבו לבניהן וכו' עכ"ל, הרי לך דבזכות כיבוד א"א זוכה לבנים גדולים. (יושר הורי עמ' י"ג)

הזכות לכבד הורים

והוסיף רבנו ואמר שיש ירידת הדורות בהרגשת החשיבות והזכות שיש לאדם שיכול לקיים כיבוד אב ואם וכדוגמה בעלמא סיפר שזוגתו הרבנית ע"ה אמרה לו ששמעה מאמה מרת שרה קורנפלד ע"ה שבבית הוריה הרה"צ ר' אליעזר הכהן הולנדר זצ"ל [שהיה שוחט בקראקא, והיה מפורסם בכל המחוז כצדיק ות"ח מופלג, ולמרות שמבואר שמי שיש לו נטיה להיות שופך דמים נעשה שוחט, הוא היה עדין נפש מיוחד] היתה תורנות בין הבנות לסדר את מיטת האבא, וכשהוצרכו להעניש בת שלא התנהגה כראוי ענשה הי' שתפסיד את זכותה לסדר את המטה, והיום התהפך המצב בעו"ה ולפעמים התפקיד לסדר את מיטות ההורים וכיו"ב יחשב כעונש לילד. (יושר הורי עמ' י"ג, צדיק כתמר יפרח)

פרעון חוב

העיר רבנו שליט"א אהא דרצו להוציא מדברי הירושלמי דכיבוד אב הוא כפרעון חוב, משיטת הטור ונפסק ברמ"א סי' ר"מ י"ח דאין מצות כיבוד באב רשע, והלא חוב צריך לשלם גם לאדם רשע ואם חיוב כיבוד א"א משום פרעון חוב הו"ל לחייב מצות הכיבוד אף באביו רשע, וע"כ דמשי"כ בירושלמי דמצות כיבוד גדולה משאר המצוות שיש בה פרעון חוב, הוא רק לאשמועין גודל מעלתה אבל לא לומר בזה נפ"מ לדינא עכ"ד. (יושר הורי עמ' לח)

לדבר עם אב בלשון נוכח

בביאור המנהג שדרך בני"י לדבר אל אבותיהם בלשון נוכח שכך כתב בערוה"ש שכך הוא המנהג הפשוט, וטעמא בעי למה נתפשט המנהג כך, והרי כשמדבר עם רבותיו או אפי' עם אנשים נכבדים לא ראינו שידברו בלשון נוכח. ורבנו שליט"א השיב דמסתמא טעם הדבר שעם אביו ועמו מתחיל הן לדבר מקטנותו ממש בשעה שא"א לחנכו לדבר בלשון כבוד, משא"כ עם רבותיו הרי מתחיל לדבר בשעה שבא לכלל דעת ושייך לחנכו כבר לדבר בלשון כבוד. (יושר הורי עמ' סה)

כיבוד אב אצל בעל תשובה

רבנו שליט"א השיב לבחור בע"ת שאינו מחויב בכל דיני הכיבוד אבל צריך לזהר מלבזותם וכיו"ב, ונשאל דהו"ל להחמיר דספיקא דאורייתא לחומרא דיש שיטות שחייב לכבד אביו רשע, והשיב דבהרבה מן המקרים אם ישמע הן בקולם בכל דבר עלול להגיע למכשולים גדולים ובכה"ג הלא אינו מחויב לכבדם דהוי בכלל א"ל אביו לעבור על דברי תורה, ולכן צריך בכל מקרה לדון לגופו של

דבר, ופעמים שאם ינהג בחכמה ובסייעתא דשמיא לא יצטרך להגיע בכלל לביטול מצות כיבוד אביו, ועיין בספר חסידים סי' שמ"ג
דפעמים עדיף שיפרדו האב והבן זמ"ז. (יושר הורי עמ' קעט)

כיבוד אב בדורות האחרונים

ואמר פעם רבנו שליט"א שמה שאנו רואים בדורות האחרונים שאנשים מאריכים ימים מאוד, ויש אנשים מבוגרים שעדיין מטפלים
בהוריהם הישישים. יתכן שהסיבה לכך הוא שבדור האחרון זה גמר המלחמה כנגד עשו, ועשו כחו הוא בכיבוד אב ואם, ולכן ה' נותן
אפשרות להרבות במצוות כיבוד אב ואם, כדי לזכות לבטל את זכותו של עשו, ולהגיע לזמן של ביאת גואל. (כתבי תלמידים)

מכבדם במותם

רבנו שליט"א לאחר פטירת הוריו בשואה האיומה [ד' חשון תש"ג] רצה לכבדם במותם, וכשהוציא בשנת תשכ"ח ידידו הגאון הגדול
רבי שמואל איינשטיין שליט"א את הספר "ליקוט תשובות וחיידושים מרבנו עקיבא איגר" צירף רבנו בעילום שם בסוף הספר,
קונטרס בשם **אגלי צפון**, שבו ב' מערכות על עניני כיבוד אב לאחר מיתתו, [ועוד מערכה בענין קלב"מ], ובשם אגלי צפון מרומז שמו,
ושמו אביו [-- נח צבי], ושם אמו, [פיגא גיטל].

איך הוכיח אחרים על כיבוד אב

רבנו מקפיד תמיד להשתתף בכינוסים של תורה בימי העיון בשכונת נחלת משה בבני ברק, כמו ימי עיון אודות הלכות שבת, ממונות,
מידות ועוד, כאשר הגרב"ד דיסקין בא להזמין לקראת ימי עיון וחזיון בכיבוד אב ואם, הוא רצה למאן באומרו, "לא אוכל
להשתתף", כאשר ניסו להפציר בו פתח את פיו ואמר: "הוי עובדה בילדותי [בגיל עשר] שאמי ע"ה ביקשה ממני לאכול אוכל מסיום,
לא אהבתי את המאכל, ולא שמעתי לבקשתה. אני חושש שלא אוכל לבוא ולדבר לאחרים אודות כיבוד אב ואם". בסופו של דבר הגיע
ודיבר כמה דברי התעוררות בשכר המצוה, ובקושי של המצוה, והחובה להתחזק בה. (מאחורי הפרגוד עמ' 370, וראה שם עוד אריכות
דברים בעניני כיבוד אב ואם מרבנו).

כיבוד אב ואם של הרבנית ע"ה

הרבנית תמר שטיינמן ע"ה היתה מיוחדת ביותר במצוות כיבוד אב, וכאשר פרצה המלחמה נלקח לעיניה אביה ע"י הגרמנים, ושלש
פעמים הצליחו להצילו ע"י כסף, [פ"א נתן ר' חיים גיטלר ז"ל טבעת יהלום שהטמין לעצמו שיוכל להציל את עצמו, ופדה אותה]
ובפעם הרביעית לא הצליחו, ונעמדה בתו הרבנית ע"ה מול הגרמנים והכריזה תירו בי ותהרגו אותי במקום אבי, אך לא הועיל הי"ד.
והיתה אומרת תמיד, שהיא מצטערת על כך שבחלק מתקופת המלחמה ואחריה לא היתה עם הוריה, ולא זכתה לקיים מצות כיבוד
הורים. בשמחת האופרוף של בתה לא נסעה הרבנית לירושלים, אלא נשארה להיות עם אמה בביתה, על אף שבאו בני משפחה מחו"ל
והם נסעו לחוג את השמחה. בעשור האחרון של חיי אמה, דרה אצלה בבית, ואע"פ שדרו בצפיפות, פינו לה חדר מיוחד, וטיפלה באמה
במסירות רבה, ולא הסכימה שאחרים יטלו חלק בעול הזה, מפני כבודה. (קו' צדיק כתמר יפרח)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

טלטול קדירה ריקנית

בחזו"א סי' מ"ז ס"ק י"א כתב, קדירה בשבת כל זמן שהתבשיל בתוכה שרי לטלטלה אפילו מחמה לצל לצורך הקדירה שאינו לצורך
התבשיל ולאחר שנתרונה הוי ככלי שמלאכתו לאיסור, וכן הדין במיחם סאמאואו"ר שלנו כל זמן שיש שם מים שרי וריקן מחמה
לצל אסור עכ"ל, והנה סתם קדירות שלנו העשויות לבישול רגילים העולם להשאיר המאכל בקדירה עד שעת האכילה ואינם מוציאים
אותו מתוכה תיכף אחר שנתבשל ויש משאירים כמה שעות ואפילו יום או יומיים, ומה"ט יש שרצו להתיר בזמנינו סתם קדירות לפי
שעשו אף להתיר וחשיב כלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר. אבל הגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר בזה דמ"מ הוי כלי שמלאכתו לאיסור
ואסור לטלטלה ריקן משום דעיקרה ודאי לבישול עשויה ולא לאיחסון המאכל, ומה שמשאירים המאכל בתוכה הוא מפני שמתעצלים
להניחו בכלים המיוחדים לאיחסון ולכלכל הכלים, והראיה שתבשיל שנתבשל במק"א אין מאחסנים אותו שם ולא נעשה משום זה
עצם הקדירה כעשויה אף לשמור המאכל בתוכה, והכי דייקא נמי לינשא דהפמ"ג בסי' ש"ח והמ"ב שם שדנו בקדירה שמלאכתה
לבישול ורק לפעמים משתמשין בה למים ולפירות, משמע דהא דהתבשיל נשאר בתוכה ודאי דלא נעשה משום זה מלאכתה להיתר
וע"ז לא דנו כלל.

תבנית שנשארה בתוכה עוגה

ויש להסתפק בתבנית שאופים בה עוגות דרגילים הכל להשאיר העוגה בתוכה ולהשתמש בה כשהיא בתוכה שחותכים מן העוגה מעט
מעט כשרוצים לאכול, שבזה אפשר שהתבנית נחשבת עשויה לאפיה ולאיחסון העוגה כיון שמה שמשאיר את העוגה בתבנית הוא
משום שזהו הכלי הראוי לשימוש העוגה כיון שהוא שטוח ולא הוי ככלי בישול אלא משמש ממש את העוגה בהיתר ולא חשיב כשל"א
ואפילו כשנתרונה יהא מותר לטלטלה. מיהו הגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר דיש מקום להחמיר בזה דיש לחלק דדוקא היכא
שעושה בכלי פעולות חיוביות של היתר כגון שמכניס לתוכו פירות וירקות לאיחסון הוא דהוי מלאכתו להיתר היכא דהכלי מיועד גם
לשימוש זה, אבל בתבנית שאינו רגיל להכניס בתוכה עוגות ממקום אחר כדי לשומרם אלא שמשאיר את העוגה שנאפתה והוי רק
פעולה בשב ואל תעשה זה לא נחשב שימוש בכלי ואסור משום כשל"א. והביא כדמות ראייה לזה ממש"כ הפוסקים המהרי"ל דיסקין
זצ"ל והובא בשו"ת מהרי"ל קונטרס אחרון אות קל"ו לענין כל עכו"ם דבעי טבילה שאם קנה מעכו"ם כלי ובתוכו אוכל כגון צנצנת
עם דבש אינו צריך להוציא האוכל ולטבול את הכלי כי מה ששוהה הדבש בתוכו בשב ואל תעשה לא חשיב שימוש ורק אם יוציא
האוכל מתוכו אסור להחזירו קודם טבילה כי פעולת החזרה שהיא פעולה חיובית נחשבת שימוש ואסור, וא"כ ה"נ שהיית המאכל
בשוא"ת לא חשיב שימוש בכלי והוי כשל"א עכ"ד. (שיעורי שלמי תודה עמ' רכה – רכו)

יומא דהילולא – הגאון הגדול ר' פנחס שרייבר זצ"ל – נלב"ע ד' טבת תש"ע

קשר מיוחד היה בין הגאון ר' פנחס ליבדלחט"א רבנו שליט"א מכיון שרבנו מכהן כראש הכולל פונבז, והגר"פ היה מראשוני וחשובי האברכים בכולל, ושם היה משוחח עם רבנו בדברי תורה כמעט בכל יום, [בתקופות שהיה רבנו מגיע לכולל מידי יום בתחילת סדר א'], ולאח"כ היה רבנו מפנה את השואלים בהלכה ובפרט בעניני יור"ד להגר"פ והפליא כמה פעמים בכוחו בהוראה של הגר"פ. (כ"ת) והעיד רבנו שליט"א לפני ההלויה של ר' פנחס, כמה אהב אותו החזון איש.. ראו זאת בהדיא איזו שמחה היתה לחזו"א אתו. ובהספד על הרבנית קניבסקי ע"ה אמר חתנה הגה"צ ר' יצחק קולדצקי שליט"א, אני אספר סיפור אחד של מסירות נפש של האמא ע"ה בשנים הראשונות כשהם היו גרים בבני ברק הם חיו בדירה משותפת עם רבי פנחס שרייבר זצ"ל, דירה משותפת זה נקרא מטבח קטן משותף הרב שטיינמן אמר שהוא לא מבין, חיים חמש שנים שתי משפחות עם ילדים במטבח משותף ואף פעם לא רבו שום ויכוח לא היה היסוד של הדברים כי האמא ע"ה כל כולה היה לתת לשני היא לא קיימת כפשוטו בלי שום גוזמא ונפשי כעפר לכל תהיה היא הורידה את עצמה לגמרי התבטלות מוחלטת בכל. (קו' מספד גדול)

יומא דהילולא – הגאון הצדיק רבי זאב (ועלוול) אידלמן זצ"ל – נלב"ע ו' טבת תש"ס

ידידות אמת היתה בין הצדיק ר' זאב ליבדלחט"א רבנו שליט"א, כששניהם גדלו ולמדו בבריסק, וכן דאג ר"ז לרבנו בעת שעלה לארץ ישראל, שיצא ר"ז עם זוגתו לקבל את פני רבנו והרבנית בירדתם מאניה. ואח"כ התגררו בפ"ת ולמדו יחד בכולל תורת ארץ ישראל, ומיני אז היו קשורים בקטרין דאורייתא, כל ימי חייו של ר' ועלוול, וקטנה היריעה לתאר במעט את הידידות הנשגבה, אשר מי יבוא לדעת עומקה, ונציין רק כמה ענינים שהובאו בספר הנפלא ר' ועלוול. דער איידל מאן

גודל מעלתו

השגה כל שהו מהערכת רבנו אליו ניתן ללמוד מדבריו שאמר פעם, "שאין לנו שיעור במעלתו של רבי זאב, בעולם הזה עדיין יכולים אנחנו לראות אותו, אבל בעוה"ב יהיה גבוה מאוד ולא נזכה לזה". (עמ' 10)

איז אפוסק

היה זה אחרי שכמעט והגיע ר"ז לשערי מוות, בלית ברירה הסכים להוראת רבנו שהגיע אליו והורה לו להיות במעקב רפואי צמוד, לפעמים כשהיו עושים לר' זאב טיפולים או בדיקות היה רבנו מגיע לבקרו ולפקח אם מקיים את צו הרופאים, ר' זאב שכל ימיו נמנע מלקיים הוראות הרופאים וליטול תרופות המזיקות לדעתו לכמה דברים היה אומר רבי אהרן לייב איז אפוסק וז' יעזור שהתרופות לא יזיקו'. (עמ' 347)

ביקור רבנו אצל ר"ז

באחד הביקור חולים של רבנו שליט"א אצל ידידו מנעוריו ר' זאב אידלמן בבית החולים, הביקור התחיל בדברי זכרונות, הזכיר רבנו את פלוני שהי' גר בפאתי בריסק בבית רעוע על שפת הנהר ובחיצוניותו היה נראה כאדם פשוט אולם באמת היה צדיק מיוחד. אחרי שיחתם הלבבית הקצרה, שלחו שניהם ידיהם לכיסי מעליהם בשתיקה עמוקה, הוציא רבנו מכיס מעילו פתקאות רבות של שמות חולים שקיבל כדי שיתפלל עליהם וכבר התפלל ועתה נתנם לר"ז כדי שגם הוא יברכם בתפילתו, ורבי זאב הוציא אף הוא מלוא חופניו פתקאות ושמות שהיו שמורים עמו לתפילה ומסרם ביד רבנו. (עמ' 398)

עונש לגוי

סיפר פעם ר' זאב בשם רבנו, שכאשר היה עם רבי משה סוולובציק במחנה אסירים בשוויץ בשנות מלחמת העולם השנייה, [שוויץ היתה מדינה ניטרלית ולא היתה מעורבת במלחמה למרות קירבתה לגרמניה אבל את כל הפליטים נתיני המדינות המעורבות במלחמה שהיו בתחומה כלאו במחנה] היה שם במחנה גם גוי אנטישמי אחד והיה אומר כל יום בוקר טוב לרבי משה, פעם עשה הגוי דבר לא הגון ולכן רבי משה לא השיב לו למחרת בוקר טוב, הגוי התרגז מאוד על רבי משה, אבל כשאמרו לו שזה עונש מרבי משה על מה שעשה ביום הקודם ניגש לבקש סליחה. (עמ' 161)

בוכה מהכבוד

סיפר פעם ר' זאב בועד במסילת ישרים לאברכים על רבנו, כשנסע לחו"ל הוא בכה כל הדרך בגלל הכבוד שעשו לו שם, ואמרו שאשתו הרבנית התחננה לאנשים 'תרחמו עליו אל תתנו לו כבוד'. (עמ' 57)

זהירות מצואת ר' ועלוול

אחרי פטירתו של ר"ז מקבלי צואתו של ר' זאב בה הורה לא לכתוב עליו שום תארים במודעת הפטירה ועל המצבה וכן שלא להספידו נכנסו אל ידידו להבחל"ח רבנו להראות לו נוסח המודעה שהכינו ולבקש הסכמתו. רבנו נטל עטו ומחק את האות צ' מהמילה זצ"ל באמרו שכך היה רצונו הטהור של ר' זאב והוא חושש מביטול רצונו. (עמ' 402)

אביו של ר' זאב

סיפר רבנו שליט"א, שמדי ליל שבת הי' מרן הרב מבריסק מתפלל ערבית בשעה מאוחרת והי' ממתין לאנשי "מזהירי השבת" עד שיחזרו מסגירת החנויות בעיר, ובעיקר הבעיות היה עם הספרים שהי' צורך מידי שבת לזרום לסגור החנויות, ומרן הרב היה ממתין בתפילת ערבית עד שישבו, ובין המזהירי שבת הי' רבי אברהם אידלמן אביו של ר' זאב זצ"ל. (מוסף שב"ק ית"נ פסח תשע"ב)

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות

keailtarog@gmail.com

כאיל תערוג גליין 13 ויחי תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויחי יעקב בארץ מצרים. (ויחי מז, כח)

וברש"י מדוע פרשה זו סתומה, מפני שכשמת יעקב נסתמו עיניהם של ישראל מקושי השעבוד. ועי' דעת זקנים שמק' הלא יוסף היה עדיין מלך ואמאי נקרא שהתחיל השיעבוד, ותיירץ הדעת זקנים שהתחיל מעט מן השעבוד. [ועי' באילת השחר כאן ע"ז]. והסביר מרן שליט"א ענין זה לאשורו, ע"פ דברי המשנה באבות, כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. ועל כן כל עוד שהיה יעקב חי היה עול תורה בשלימות, ולא היה שייך שיתחיל השעבוד משום שמעבירין ממנו עול מלכות. אבל אחרי פטירתו של יעקב אבינו ע"ה כשחל רפיון מסיום בעול תורה מיד התחיל באותה מדה גם עול שעבוד. נמצינו למדים שאפילו חולשה מועטת בעול תורה מביאה מיד עול מלכות. (רשימות רבי יצחק לוונשטיין זצ"ל שנדפסו בקובץ יצחק ירנן עמ' 210)

לא יסור שבט מיהודה ומחקה מבין רגליו עד כי יבא שילה שילו ולו יקתה עמים. (מט, י)

ברמב"ן כתב וז"ל "... וכאשר האריכו ישראל להמליך עליהם משאר השבטים מלך אחר מלך ולא היו חוזרים אל מלכות יהודה עברו על צוואת הזקן ונענשו בהם, וכמו שאמר הושע (ח, ד) הם המליכו ולא ממני. וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות מישראל, ואף על פי כן נענשו עונש גדול, כי ארבעת בני חשמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב".

ובס' פרקי תורה פ' וישב ד"ה ויתנכלו אותו להמיתו הק' הגר"מ גיפטר וז"ל לא נתברר לי המקור של חיוב מיתה על עבירת הזו של לא יסור שבט מיהודה ואולי שהוא מעין כפירה ביסודות האמונה המחייבת מיתה וצ"ע עכ"ל. וכששאלו שאלה זו קמיה רבנו שליט"א, השיב שמצינו כמה פעמים בחז"ל שיש עונשים חמורים בידי שמים על עבירות הגם שעצם העונש שכתוב בתורה אינה חמור כמו שנאמר בגמ' במס' שבת דף ל"ב ע"ב שעל עוון נדרים בנים מתים אע"פ שאין איסור נדר איסור של חיוב מיתה וכן כיוצא"ב הכא, ואין אנו יודעים את חשבונות שמים. [והוסיף על דבריו הרה"ג ר' שלמה אריאלי שליט"א שהרי הרמב"ן עצמו כתב להלן שהיה בזה מדה כנגד מדה וכלל זה נאמר רק בענין עונשי שמים]. (רבי אריה ליב לופינסקי בס' לב ציון כאן, ועי' באילת השחר כאן מש"כ בזה)

כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיד וחטאתם כי רעה גמלוך ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך ויבך יוסף בדברם אליו. (ג, יז)
כותב רבי הלל קופרמן שליט"א, מו"מ שהיה לו עם רבנו בענין מחילת יוסף לאחיו... וכה היו דברינו אליו (שב"ק נח תשי"ע) חז"ל באסת"ר פרשה ז' אומרים שיוסף מחל לאחיו ואעפ"כ נענשו כלל ישראל בזה שנמכרו להריגה בימי המן ולכאורה אם יוסף מחל לאחיו מדוע נענשו וענה מרן שליט"א שיוסף לא מחל בשלימות, ושאלנו שוב הרי בחז"ל כתוב שיוסף מחל לאחיו, וענה שוב שלא מחל בלב שלם והוסיף את העבירות אתם עושים בשלימות פוגעים בזולת בשלימות אך את המצוות רחוקים אתם מלעשות בשלימות, והוסיף ולואי שאחוז אחד ממעשי המצוות שלכם יהיה לשם שמים בשלימות.

ושאלנו האם דברי הרמב"ם בענין לא תקום ולא תטור שצריך שימחה הדבר מלבו, מכוונים גם על יוסף הצדיק שמחל על מכירתו אך לא מחה מליבו, וענה זה מה שהתכוונתי שלא מחל בלב שלם.

ושאלנו האם יוסף לא אמר בקריאת שמע שעל המיטה שהוא מוחל וסולח לכל מי שכעס וחסא כנגדו וענה קצת בהתרגשות, אתם חושבים שהכל כל כך פשוט מה נראה לכם יוסף הצדיק בן שבע עשרה שנה ובאים האחים ומפרידים אותו מאביו שאת כל תורתו למד ממנו משליכים אותו לבור מלא נחשים ועקרבים והוא נמצא בסכנת מוות נוראה משם מוכרים אותו למצרים עם כל גלגולי הדברים שעברו עליו לאחר מכן, שנה בכלא המצרי וכו' וכו' עכשיו כשבאים האחים ומבקשים סליחה נראה לכם שהכל נמחק ברגע זה לא הולך כך האדם לא עשוי בצורה כזו זה לוקח זמן עד שיוכל למחות דבר זה מלבו.

והוסיף ידוע המעשה עם הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל שאיש אחד פגע בו ובא לבקש מחילה, וענה לו רבי אליהו שיבוא בעוד כמה ימים, ושאלוהו תלמידיו מה פשר הנהגה זו וענה להם יהודי זה באמת פגע בי, ובשר ודם אנכי, וכשבא לבקש מחילה ידעתי שאם אומר שהנני מוחל לו לא תהיה זו מחילה בלב שלם, לכן אמרתי לו שיבוא בעוד כמה ימים וקיבלתי על עצמי שעד אז אעבוד על עצמי בלימוד המוסר עד שאמחה הדבר מלבי וברוך ה' שהצלחתי. ועל כן סיים הגרא"ל שליט"א, צריכים מאד להזהר מעבירות אלו שקשה מאד לתקן אחר כך מה שקלקלו ועונשם גדול רח"ל עכ"ל. וכמו"כ שאלתי בש"ק נח תשי"ע למרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א את השאלה הנ"ל והשיב "הוא לא מחל בשלימות", חזרתי לשאול שהרי מפורש בלשון המדרש שיוסף מחל לשבטים, והשיב מחל אבל לא מחל בשלימות ע"כ. (הללי נפשי אסתר פ"ג פסו' י"ד, ועי' באילת השחר כאן שכי' את עיקרי הדברים בקיצור)

ענין בפרשה – מיתה וקבורה

וישאו אתו בניו ארצה כנען ויקברו אתו במערת שדה המכפלה אשר קנה אברהם את השדה לאחזת קבר מאת עפרן החתי על פני ממרא (נ, יג)

קבורת קדושי גטו קובנה

מספר רבי יצחק אלחנן גיברלטר שליט"א משרידי גטו קובנה, בספרו 'יסור יסרני ח"ב (עמ' 653)... לפני כעשרים שנה ביקרתי בוילנא ובקובנה עם משלחת ניצולי הגיטאות מליטא. סיבת נסיעתי היתה קודם כל הרצון להודות לבורא עולם בכל מקום בגטו שבו נעשה לי נס. רוב שטח הגטו היה עדיין חרב; כנראה פחדו הליטאים לגור במקומות אלו שבהם נהרגו ונשרפו אלפי אנשים וילדים. בעת הליכתי ראתה אותי אישה ליטאית והבחינה בי שאני מכיר את המקום ויודע מה אני מחפש. היא אמרה לנו שהיא גרה במקום, ועד היום עדיין מוצאים מלינות עם עצמות הקדושים שלא הובאו לקבורה. היה זה לפלא בעיני, שהרי ידעתי שחיפשו היטב והביאו את כולם לקבורה. לא היתה לי אפשרות להמשיך לדבר איתה מפני שהאוטובוס עימו הגענו מוילנא לקובנה היה מוכרח כבר לחזור. הבנתי שבאמת מכל מחבוא שנשרף הביאו את כולם לקבורה, אך היו מחבואים שלא היו בתוך מרתפי הבתים והם לא נתגלו. בגטו ידעו שכלל שהפתח למחבוא יהיה יותר מוסווה – גילוי היה קשה יותר. היו אנשים שעשו מחבואים לא בבתים אלא בחצרות מחוץ לבתי הגטו, וביקשו ממכרים שישפכו למעלה עפר כדי שלא ימצאו שום פתח כניסה. אחר כך הם לקחו איתם לבונקרים כלים כדי לחפור בעצמם חפירה וכך לצאת דרך מחילות העפר החוצה, או שביקשו מאנשים שהתחבאו במלינות טובות שלאחר השחרור יחפשו את הבונקר מבחוץ ויוציאו אותם.

תקלות רבות התרחשו, ואנשים שהיו במלינות לא יכלו לפתוח את הפתח וכך מתו בתוך הבונקרים. בשלושת הבתים הגדולים בני הארבע קומות שפוצצו ע"י הגרמנים היו בחדרי המרתפים כמה מחבואים, ולאחר פיצוץ הבתים ומפולת הבתים נשארו האנשים קבורים שם. כנראה עכשיו בונים שם בשטח הגטו בתים גדולים וחופרים באדמה ומוציאים מדי פעם את עצמות הקדושים. התחלתי לארגן קבוצה מידידי יוצאי גטו קובנה שתבקש מועד הקהילה המצומצמת בקובנה לפעול אצל הממשל הליטאי שירשה לנו לחפש את עצמות הקדושים בגטו. ההסכמה מהליטאים ניתנה, וכעת רצינו להביא מיכשור אלקטרוני שיחפש הד של חלל באדמה. תכננו לגשת לעיריית קובנה ולקבל את התכנית של כל הרחובות והבתים שהיו בגטו לפני המלחמה, שהרי עכשיו הכל חרב, וכך נלך ונבדוק בית אחר בית וחצר אחר חצר. רצינו לחפש בעיקר בשטחים הריקים שהיו סביב הגטו ליד הבתים, ובפרט ליד שפת הנהר הוויילי ששם בנו את המחבואים הכי טובים. חשבנו שאולי כך נצליח למצוא עוד עצמות של קדושים שלא זכו להגיע לקבורה. היה לנו ברור שכל מחבוא שהיה לו פתח כניסה מוסווה ברצפת הבית - לאחר שריפת הבית כשכל התכולה נשרפה ודאי נתגלתה רצפת פתח המלינה ואז הביאו המתעסקים במצווה הגדולה את הנספים לקבורה. הבעיה יכולה להיות רק במחבואים שבהם פתח הכניסה היה מחוץ לבית דרך מחילה באדמה, כי אם לא הצליחו לצאת - נספו שם, והמתעסקים לא מצאו את המחבוא. כששמעתי מהליטאית שמוציאים עוד היום עצמות של קדושים, הבנתי שכנראה כאשר בונים בית גדול וחופרים בעומק האדמה - מוצאים עוד בונקר מזמן הגטו. כמובן מדובר במחבואים יחידים, כי את רובם מצאו.

אנו, הניצולים מהגטו, הרגשנו שזו החובה והזכות שלנו לחפש את השרידים, ואם נמצא - להביאם לקבר ישראל. יש לי קרוב משפחה, בן דוד של אשתי, שיש לו חברה גדולה בחוץ לארץ העוסקת בהעברת בתי קברות של יהודים ממקום למקום לפי דיני ישראל. זו הוצאה גדולה מאד של מאות אלפי דולרים, אך לאחר ששמע שמדובר בקדושים שנשרפו על ידי הגרמנים בחיסול הגטו - היה מוכן לעשות את ההעברה על חשבונו הפרטי. הוא רצה לזכות במצווה הגדולה בכספו והיה מוכן להביא לארץ את עצמות הקדושים על חשבונו; הוא רק ביקש רשות מגדולי ישראל להביאם באניה כדי להוזיל את המחיר, ולא במטוס שמייקר מאד את העלויות. פרט לכך, הוא ביקש שאת עצמות הקדושים שימצאו יכניסו עם עפר בתוך ארגזים מקרשי עץ, מה שיוזיל את ההעברה. כמו"כ בקשתו היתה שאת החיפושים אנחנו נעשה לבד, וברגע שנמצא עצמות - הוא מיד יבוא עם אנשיו ויעשה את ההעברה לפי דעת גדולי התורה ולפי דיני ישראל. הכל היה מסודר. הממשלה הליטאית עמדה לתת אישור לחפור כדי למצוא את עצמות הקדושים, והקבוצה התענינה במיכשור האלקטרוני הכי חדיש שיאפשר למצוא חלל ריק באדמה. כולם רצו לזכות במצווה הגדולה של קבורת מתי מצווה לאחר כחמישים שנה שבהן לא זכו לבוא לקבר ישראל. הלכתי לגדולי ישראל - מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ויבדלחט"א מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א לקבל את הסכמתם, אך הגרא"ל עורר שאם עצמות הקדושים קבורות בחלל האדמה יותר מחמישים שנה - יתכן שהמקום נקרא קבר. לכן נפסק, שאפילו הגופות והעצמות נמצאים בתוך חלל של חדר בתוך עומק האדמה כחמישים שנה ולא מכוסים בעפר - המקום הפך לקבר ואסור לגעת בו. רק אם בונים במקום וחופרים ומוציאים את עצמות הקדושים - חייבים להביא את העצמות לקבורה. וגם הליטאים עלולים לבנות בבית קברות קיימים. והאם נתחיל בשל כך להעביר את כל בתי קברות בליטא. לאחר שקיבלתי את פסק דין האומר שהמקום הפך לקבר ואסור לגעת בעצמות - התפרקה הקבוצה ולא המשכנו לטפל בזה יותר.

קידוש בית הקברות פוניבז'

כשהרב מפוניבז' זצ"ל קנה את חלקת הבית קברות, ביקש מרבנו שליט"א שיקדש את החלקה לבית קברות כפי המסורת הידועה בזה, ואכן רבנו שליט"א עשה את קידוש המקום לבית קברות. [ע"י שדי חמד מערכת אבילות או"פ, מה שהביא סדר הקידוש, ויש בזה עוד מנהגים ע"י רשמי שאלה להגרצ"פ פרנק זצ"ל יור"ד עמ' רס"ב דהביא עוד מנהג בזה, ולא ידוע לנו באיזה נוסח עשה רבנו את הקידוש (כתבי תלמידים)].

מניעה מהספד

שח רבי שלמה לוינשטיין שליט"א, מעשה ביהודי שנפטר והלויתו התקיימה ביום שאסור בהספד, וכן למרות שהיה ת"ח חשוב הורה רבנו שליט"א שלא לומר אף הספר ולא להקל בענין זה.

לאחר מכן ביום השלישי, בזמן הקמת המצבה, בקשוני שאספיד, נכנסתי לרבנו ושאלתי מה כדאי שאמר.

ואז אמר לי כך: אנשים חושבים "מספידים.. אומרים.." ובאמת אדם יושב בזמן הזה בדין קשה מאד. באים אנשים בהפסד ואומרים עליו שהיה צדיק נשגב, כל מעשיו לשם שמים וכו', ושם בשמים שומעים את זה וצוחקים עליו. אם היה יכול אותו נפטר, היה מתחנן ואומר: תפסיקו עם זה. והוסיף ואמר: הלואי ואחוז אחד של מעשי האדם יהיה באמת לשם שמים.

שאלתי אותו וכי השו"ע לא ידע סברא זו, ובכל זאת מובא שיש להספיד?

ענה לי: אז היו אנשי אמת, שאומרים רק את האמת, וגם הנפטרים אותם הספידו היו אנשי אמת, לכן לא היתה בעיה.

והוסיף דוגמא, על אדם שהיה אוסף תרומות למוסדות בחו"ל, וכשנפטר אמרו עליו שכל כולו היה מסירות נפש לתורה, ואלו אני יודע אמר הרב, שהיה לו בעיות בבית והוא חפש איך לברוח...

הוא אשר אמרנו: צריכים מאד להזהר בדברי הספד על נפטר שיהיו דברי אמת. (מתוך אור בראשית ב' עמ' ג)

זריזות בקבורה

כשנפטרה הרבנית ע"ה ביקש רבנו שליט"א ממקורבו רבי יצחק לוינשטיין זצ"ל שידאג שהכל יהיה בזריזות ולא ישאו הספדים, ואכן דאג שכך יעשה לשביעות רצונו של רבנו, ואמר לו רבנו שהוא יכיר לו טובה על כך. וכשנפטר ר' יצחק זצ"ל דאג רבנו שיעשה הכל בזריזות וללא הספדים, (יצחק ירנן עמ' 80). [אחר הלויה שהתקיימה בער"ה. נכנס רבנו במוצאי ר"ה לבית שכנו אביו של ר' יצחק, ואמר לו שהוא ב"ה זכה שהלויה היתה במהירות וללא הספדים].

הניסוח במצבה

כשנפטר הרב נ' ... זצ"ל, והובא לפני רבנו נוסח המצבה שכתבו עליו, וראה שכתבו עליו 'הצדיק', אמר רבנו למחוק דבר זה מהמצבה, כי מסתכלים ע"ז בהקפדה בשמים. (כתבי תלמידים)

לימוד משניות לע"נ

אמר רבנו שהמעלה המיוחדת בלימוד משניות לעילוי נשמת נפטרים היא היות שהמשניות הם תמצית של כל התורה שבעל פה. (ילקוט לקח טוב אמונה ובטחון עמ' רכ"ג)

המקום ינחם אתכם בתוך שאר וגו'

העיר רבנו שליט"א הרי כתוב בפסוק (איכה א, יז) אין מנחם, והיינו עד בנין ביהמ"ק וכבר אלפים שנה אין לנו נחמה ורק כשיבנה ביהמ"ק יהא לנו נחמה וא"כ מדוע אומרים בתוך אבלי ציון הרי זה רק כשיבוא משיח ויבנה ביהמ"ק ואיזה נחמה זו לאבל שנמצא בצער גדול ואומרים לו שכשיבנה ביהמ"ק תהא לך נחמה עם שאר אבלים, וביאר רבנו שליט"א שזהו תפילה על שניהם דהיינו על בנין ביהמ"ק ביחד עם תחיית המתים שהכל יבוא במהרה. (דרכי יוסף צבי עמ' קפ"ט)

קבלת תנחומים

במשנה ברכות סופ"ב מבואר שרבן גמליאל קיבל תנחומין על טבי עבדו אמרו לו תלמידיו לא לימדתנו רבנו שאין מקבלין תנחומין על העבדים אמר להם טבי עבדי כשר היה ע"כ. ומזה הוכיח רבנו שליט"א שיש מצווה לקבל תנחומין והוסיף שקבלת תנחומין היינו ע"י שעונים אמן על הנחמה או עצם מה שמנענו בראשו להוכיח שקיבלו. (דרכי יוסף צבי עמ' ק"צ, וע"ע אילת השחר וישב עמ' שלי"א דהביא מכתב הגר"ח מבריסק שיש צווי להתנחם)

ניחום בתוך ג' ימים

רבנו שליט"א פעמים רבות מנחם אבלים למחרת הלוויה כיון שאז צריך האבל יותר מכיון שאנשים עדיין לא מגיעים. (שם עמ' קצ"ב)

הנהגות רבנו בזמן אבלתו רח"ל על הרבנית ע"ה

כתב הגרע"א יו"ד ס' שע"ו סעיף ד' נוהגין שלא ליקח דבר קטן וגדול מבית אבל משך כל ימי אבילות משום שרוח הטומאה שם כל השבעה ע"י שם. ולכן רבנו שליט"א כשהיה אבל על אשתו, לא רצה לתת מכספו עבור הרמקולים עד לאחר השבעה משום מנהג הנ"ל וכן לא נתן להוציא ספרים מביתו במשך השבעה. (דרכי יוסף צבי עמ' קצ"ד)

רבנו שליט"א התפלל ביום ההלוויה, שהתקיימה בלילה, עם הנץ ולבש תפילין לאחר שמו"ע. (עמ' קצ"ו)

רבנו נוהג לומר בכל יום ג' פרקי תהילים פ"ג ק"ל קמ"ב לאחר תפילת שחרית ובימי השבעה לא אמר. (עמ' קצ"ח)

יום השביעי של פטירת הרבנית ע"ה חל ברי"ח. ורבנו שליט"א הסתפק אולי כדאי שהצבור ינחמוהו מיד אחר שחרית כדי שיקום מאבלו ויוכל לומר הלל עם הציבור מיד לאחר שחרית ונו"נ בדעת קדושים שם. ובסוף הכריע לגמור התפילה עד אחרי מוסף והלך לביהכ"נ אחר להתפלל הלל עם הציבור וקיבל עליה לתורה. (דרכי יוסף צבי עמ' קצ"ז)

תפילת האבל בר"ח

הסתפק רבנו, האם אבל יכול להתפלל בביתו לפני העמוד ברי"ח שבתוך השבעה דכל הטעם הוא שאין האבל מתפלל בימים אלו משום כבוד הציבור משא"כ בזה שכולם הגיעו לביתו לכבודו שמא לא שייך כן וצ"ע. (דרכי יוסף צבי עמ' קצ"ו)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

גדר מוקצה מחמת חסרון כיס

החזו"א בסי' ר"מ ס"ק י"ג חידש דכשמל"א אף שראוי לתשמישי היתר מ"מ הולכים לפי המקום והזמן וכמקום שאין דרך להשתמש בו לצורך גופו כלל דינו כמוקצה מחמת חסרון כיס ואסור אפילו לצורך גוי"ק אף לדידן דקיי"ל כר"ש, ולפ"ז כתב דה"נ נר היינו הכוסית שבו הפתילה והשמן שלא הדליקו בו באותו שבת דפסק השו"ע בסי' רע"ט ס"ו דמותר לטלטלו והיינו לצורך גוי"מ כמשי"כ המג"א שם ס"ק י"ב אם הוא במקום שאין משתמשים בנר לשום תשמיש של היתר אסור לטלטלו אפילו לצורך גוי"מ ודמי לסיכא זירי ומזורי דאסור לכ"ע אפילו לצורך גוי"מ כדאיתא בדף קכ"ג א' וסיים החזו"א, וכמדומה דבמקומנו אין שום תשמיש בנרות לצורך גופן וכולהו אסירי והאחרונים סתמו בזה וצ"ע עכ"ד.

ולפי דברי החזו"א יל"ע דא"כ רוב הכלים שמלאכתן לאיסור שמנו חכמים להתיר לצורך גוי"מ יאסרו בזמנינו אף לצורך גוי"מ כגון פטיש דמבואר בדף קכ"ב ב' ובשו"ע סי' ש"ח ס"ד דהוי כשמל"א וש"י לצורך גוי"מ לפי שראוי לפצח בו אגוזים מ"מ בזמנינו שאין משתמשים בפטיש שימוש המותר יהא אסור וכן גבי שופר דאמר' בגמ' בדף ל"ו א' דמותר לטלטלו ופרש"י דראוי לשאוב בו מים ולשתות התינוק ופירשו בתוס' דמיקרי כשמל"א ורק לצורך גוי"מ שרי מ"מ בזמנינו שאין משתמשים בו כלל לשימוש זה יהא אסור אף לצורך גוי"מ ובהדיא כתב הרמ"א בסי' ש"ח ס"ד ובס"ס תקפ"ח דמותר לטלטלו לצורך גוי"מ מה"ט כמשי"כ המ"ב בסי' תרנ"ח סק"ד וכן סתמו כל הפוסקים למעשה וצ"ע.

ושמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א שאמר דמסתבר דכל דברי החזו"א הם בדברים שבזמנינו אין משתמשים בהן לשימוש המותר משום איזה סיבה או משום שאינו ראוי לשימוש המותר או אפי' אמר ראוי לשימוש המותר אך אינו עומד לכך משום שזה מאוס לבני"א או משום שהוא שימוש חריג, אבל בדבר שכל הסיבה שבזמנינו אין משתמשים בו הוא משום שיש דבר אחר להשתמש אבל לולא שהיה חפץ אחר היו משתמשים בו אין זה עושהו למוקצה מחמת חסרון כיס עי"ז שבפועל אין משתמשים בו, ולכך פטיש שראוי לפצח בו אגוזים אף שהיום אין משתמשים בו לכך היינו משום שיש כלי מיוחד פצחן לפיצוח אגוזים אבל אם לא היה אותו הכלי היו משתמשים בפטיש וכן שופר מה שהיום אין משתמשים בו לשתית מים לתינוקות הוא משום שיש כוסות אבל אם לא היה היו נותנים לתינוקות לשתות בשופר נמצא שאין סיבה מיוחדת שבדוקא לא ישתמשו בו אלא שבמציאות אין משתמשים בו גבוה לא נעשה מוקצה מחמת חסרון כיס ולא דמי לנר שהטעם שהיום לא משתמשים בו לתשמיש אחר הוא בדוקא דבזמן חז"ל היו משתמשים בו לשתית מים וכדו' אבל היום לא ישתמשו בו לכך כי היום זה מאוס לבני"א לעשות כן או משום שנר שלנו הוא קטן ולפי צורתו הוא מיועד להדליק הנר ולכך לשתות בו הוה שימוש חריג ובדוקא אין משתמשים בו לתשמיש אחר ולהכי מיקרי מוקצה מחמת חסרון כיס מחמת שאין משתמשים בו שימושים אחרים ע"כ.

ענינא דיומא – עשרה בטבת

בכיה על שכינתא בגלותא

פעם שוחחה הרבנית שטיינמן ע"ה עם ידידתה ואמרה לה בשם בעלה מרן שיבלדט"א, דורנו הוא דור של חסד יש מי שדואג ומקשיב למסכנים ולחלופים, אבל יש צעקה אחת שאותה רבים מאוד לא שומעים והיא הצעקה של "בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב' דמעות הקב"ה אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם ואוי לו לאב שבניו גלו משולחנו, מקום יש ומסתרים שמו ושם בוכה הקב"ה על החורבן שכינתא בגלותא הלא כל הצרות שיש אומרים חז"ל הם בבחינת דיו לעבד שיהא כרבו".

עשרה טבת בער"ש

מנהג רבנו בכל צום לחכות בסיום הצום עד אחרי 'זעקסטיל' [- ששית היום שהם ב' שעות זמניות אחרי השקיעה], וכן באם חל יו"ט במוצאי שבת, אינו מקדש עד אחרי הזעקסטיל כדי לומר את היקנה"ז אחרי זמן יציאת השבת. אולם בשנת תשע"א כשחל עשרה בטבת בער"ש, לא המתין רבנו עד זמן זה, ומיד אחרי התפילה [שיצא כבר אחרי זמן ר"ת], קידש ואכל. [ניתכן בטעמו דכיון דיש שיטות בראשונים דאין משלים תענית זו מפני כבוד שבת, לכן לא החמיר ע"ע, ויתכן דלא רצה להטריח את נכדו, וכדלהלן]. (מפי נכדו הרה"ג ר' מ' שליט"א).

זהירות להטריח אחרים

בעשרה בטבת תשע"א, אשר חל ביום שישי, אמר רבנו אחרי תפילת מעריב לנכד שנשאר עמו, שאין צורך להביא היום את הדגים, ויאכל רק את המרק. אולם הנכד הבין שכונת רבנו שלא יטרח וימתין לשבירת הצום, ולכך הגיש את הדגים, ואמר שאי"ז קשה לו להמתין, ואכן אכל רבנו את הדגים כרגיל, כעת התבררה כונתו למפרע, בגלל החשש מפני טרחת הנכד, בקש להפחית מסעדתו הדלה בלאו הכי. (מפי נכדו הרה"ג ר' מ' שליט"א, בעל המעשה).

נשחל ביום ראשון

במשנה ברורה סימן תקנ"ג ס"ק ו' מביא דבעל נפש יחמיר על עצמו בכל התעניות כדיני ת"ב ובשער הציון ס"ק ט' כתב ועי' בא"ר בשם השל"ה דבעל נפש צריך להחמיר להפסיק גם מבעוד יום, ויל"ע בתענית החל ביום ראשון אם בעל נפש יחמיר על עצמו להתחיל להתענות מבליה או כיון דמצוה לאכול מלוח מלכה עדיף שלא להתחיל להתענות מהלילה ובמקור חיים לבעל החו"י או"ח סימן ש' כתב ואף אם החמיר לפניו על עצמו להפסיק מבע"י בצום הרביעי וצום העשירי אם אירע שחלו ביום א' לא יבטל הסעודה הנ"ל עכ"ל. ובשערי תשובה כתב ועי' בא"ר בשם השל"ה מי שמפסיק מבע"י יטרח להכין סעודה זו לאחרים גם ילמוד דינים ומאמרים השייכים לסעודה זו עכ"ל. (ימלא פי תהלתך ח"ג עמ' שכ"ח)